

THE AIRE CENTRE
Advice on Individual Rights in Europe

ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI PRIBAVLJENE KORUPCIJOM I TEŠKIM I ORGANIZOVANIM KRIMINALOM

PREGLED MEĐUNARODNIH I EVROPSKIH
STANDARDA, SMERNICA I RELEVANTNE PRAKSE
EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

**ODUZIMANJE
IMOVINSKE KORISTI
PRIBAVLJENE
KORUPCIJOM I TEŠKIM
I ORGANIZOVANIM
KRIMINALOM**

PREGLED MEĐUNARODNIH I
EVROPSKIH STANDARDA, SMERNICA
I RELEVANTNE PRAKSE EVROPSKOG
SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Urednice

Biljana Brejtvejt (*Braithwaite*), direktorka Programa za Zapadni Balkan, AIRE centar
Katarina Harbi (*Catharina Harby*), viša pravna konsultantkinja, AIRE centar
Nevena Kostić, menadžerka projekta, AIRE centar Zapadni Balkan

Glavni saradnici

Evan Flauers (*Evan Flowers*), Kler Bernard (*Clare Barnard*), Dženifer Hačings
(*Jennifer Hutchings*), Tom Straud (*Tom Stroud*), Amandip Men (*Amandeep Mann*)
i Jan-Šen Tan (*Yan-Shen Tan*) iz Dechert LLP iz Londona.

Veoma smo zahvalni Krešimiru Kamberu, iz Direktorata *Jurisconsult*-a
Evropskog suda za ljudska prava, Bogdanu Geciću i Jovani Veličković,
iz advokatske kancelarije *Gecić Law*, i Vilijamu Ferisu (*William Ferris*),
advokatu u kancelariji *Clyde and Co*, na njihovom doprinosu.

© 2024 AIRE Centre

Tiraž

1.000

Originalna engleska verzija je prevedena na bosanski/
crnogorski/hrvatski/srpski, albanski i makedonski.

Prelom

Kliker Dizajn

▶ SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
SPISAK SKRAĆENICA	11
Deo I – Uvod.....	12
UVOD	12
Šta je oduzimanje?	13
Zašto je oduzimanje važno?.....	13
1.1. MEĐUNARODNI INSTRUMENTI	15
1.1.1. Konvencije Ujedinjenih nacija	15
1.1.2. Konvencije Saveta Evrope	17
1.1.3. Instrumenti Evropske unije	20
1.1.4. Ostali međunarodni instrumenti	22
1.2. MEĐUNARODNA TELA I SUDOVI	24
1.2.1. Radna grupa za finansijsko delovanje	24
1.2.2. Nadzorna tela Saveta Evrope	24
1.2.3. Evropski sud za ljudska prava	25
1.2.4. Evropsko javno tužilaštvo	26
1.3. OSNOVNA NAČELA USTANOVLJENA U MEĐUNARODNIM INSTRUMENTIMA	28
1.3.1. Imovina koja može podlegati zamrzavanju i oduzimanju, uključujući nove kategorije imovine	28
1.3.2. Rešenja o zamrzavanju i istražna ovlašćenja	30
1.3.3. Obično oduzimanje imovine (zasnovano na osuđujućoj presudi u krivičnom postupku)	31
1.3.4. Oduzimanje vrednosti i mešanje imovine	33
1.3.5. Oduzimanje predmeta	34

1.3.6. Oduzimanje prihoda i drugih koristi od imovine stečene krivičnim delom i korupcijom	35
1.3.7. Prenošnje tereta dokazivanja	36
1.3.8. Oduzimanje od trećih lica	37
1.3.9. Oduzimanje imovine koje nije zasnovano na osuđujućoj presudi	39
1.3.10. Međunarodna saradnja	41
1.3.11. Mere zaštite	42
1.3.12. Upravljanje oduzetom imovinom	43

1.4. PRIMENA EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA 44

1.4.1. Pravo na neometano uživanje imovine: član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju	44
1.4.2. Pravo na pravično suđenje: član 6 Konvencije	60
1.4.3. Nema kazne bez zakona: član 7 Konvencije	63
1.4.4. Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: član 8 Konvencije	67

Deo 2 – Prikazi predmeta 71

AL-DULIMI I MONTANA MANAGEMENT INC. PROTIV ŠVAJCARSKÉ	71
ANDONOSKI PROTIV BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE	75
ANDRE I DRUGI PROTIV FRANCUSKE	78
ARCURI I DRUGI PROTIV ITALIJE.....	81
B.K.M. LOJISTIK TASIMACILIK TICARET LIMITED SIRKETI PROTIV SLOVENIJE	84
BAKLANOV PROTIV RUSIJE	88
BALSAMO PROTIV SAN MARINA	90
BOSPHORUS AIRWAYS PROTIV IRSKE	94
BUTLER PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	97
G.I.E.M. S.R.L. I DRUGI PROTIV ITALIJE	100
GEERINGS PROTIV HOLANDIJE.....	105
GLADYSHEVA PROTIV RUSIJE	107
GOGITIDZE I DRUGI PROTIV GRUZIJE	111
GRAYSON I BARNHAM PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	114
GRIFHORST PROTIV FRANCUSKE.....	118
GUTSANOVI PROTIV BUGARSKÉ	121
ILIYA STEFANOV PROTIV BUGARSKÉ	126
MARKUS PROTIV LETONIJE.....	130

MATANOVIĆ PROTIV HRVATSKE	133
PAULET PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA.....	137
PHILLIPS PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA.....	140
RAIMONDO PROTIV ITALIJE.....	143
RAVON I DRUGI PROTIV FRANCUSKE.....	146
SACCOCCIA PROTIV AUSTRIJE	149
SALABIAKU PROTIV FRANCUSKE	153
SHORAZOVA PROTIV MALTE	156
SILICKIENĒ PROTIV LITVANIJE.....	159
TENDAM PROTIV ŠPANIJE	162
ULEMEK PROTIV SRBIJE	165
WEBB PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA.....	169
ZAKLAN PROTIV HRVATSKE.....	172
C-255/14 ROBERT MICHAL CHMIELEWSKI PROTIV GENERALNE DIREKCIJE ZA CARINSKE I FINANSIJSKE POSLOVE NACIONALNE PORESKE I CARINSKE UPRAVE ZA REGION DÉL-ALFÖLD	175
PRESUDA TREĆEG VEĆA SPEU – ZAHTEVI ZA PRETHODNU ODLUKU APELACIONOG SUDA U VARNI, BUGARSKOJ U SPOJENIM PREDMETIMA KRIVIČNIH POSTUPAKA PROTIV DR (C-845/19) I TS (C-863/19).....	178

► PREDGOVOR

Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim delom predstavlja jednostavnu ideju: radi se o zakonitom povraćaju nezakonito stečene imovine. Međutim, oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim delom predstavlja složenu i višedimenzionalnu oblast prava, koja često iziskuje sprovođenje složenih praktičnih postupaka u kojima učestvuju brojne strane i jurisdikcije. Usled ove praktične složenosti, sudije i tužioc ne samo da moraju odlično da poznaju nacionalno zakonodavstvo o zamrzavanju, zapleni i oduzimanju imovinske koristi već moraju da poseduju i šire razumevanje međunarodnih standarda i instrumenata koji za cilj imaju usaglašavanje međunarodne prakse i obezbeđivanje doslednog oduzimanja velike imovinske koristi kao dragocene alatke za borbu protiv kriminala na globalnom nivou.

Jedno od osnovnih načela krivičnog prava jeste da niko ne može da zadrži imovinu koju je nezakonito stekao kriminalnim delovanjem. U evropskim zemljama, a naročito na Zapadnom Balkanu, postoje razna pravna rešenja koja za cilj imaju ostvarenje ovog načela. Zakonodavne reforme u Jugoistočnoj Evropi odvijaju se uporedo sa delima teškog organizovanog kriminala i korupcije koja vrše akteri koji nastoje da steknu političku i ekonomsku moć širom regiona.

AIRE centar (*Advice on Individual Rights in Europe*) i RAI (Regionalna antikorupcijska inicijativa) sprovode regionalni projekat „Borba protiv korupcije i organizovanog kriminala na Zapadnom Balkanu putem jačanja regionalne saradnje u oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom”, uz finansijsku podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva. U okviru njega su 2019. i 2020. godine objavljene dve publikacije: „Priručnik o delotvornom oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom u skladu s evropskim i međunarodnim standardima” i priručnik pod nazivom „Instrumenti i najbolja praksa međunarodne saradnje na oduzimanju imovinske koristi”. Potrebno je napomenuti da je u ovim dvema publikacijama dat pregled nacionalnih i međunarodnih standarda i najboljih praksi u ostvarivanju međunarodne saradnje u oduzimanju imovinske koristi.

U ovoj publikaciji je data sveobuhvatna analiza međunarodnih standarda i sudske prakse o oduzimanju imovinske koristi koja treba da pomogne pravnim stručnjacima da se izbore sa izazovima vezanim za delotvorno trajno oduzimanje imovinske koristi stečene krivičnim delom. U njoj su dati uvidi i smernice zasnovane na međunarodnim standardima i pravnim presedanima. Ovi međunarodni instrumenti služe kao dragoceni kompasi za produbljanje razumevanja međunarodne saradnje u oduzimanju nezakonito pribavljene imovinske koristi.

Jedan od osnovnih izazova u oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom leži u praktičnoj primeni proširenog oduzimanja, koje podrazumeva oduzimanje ne samo imovine proistekle iz krivičnog dela za koje je učinilac oglašen krivim već i imovine za koju se veruje da ju je stekao izvršenjem drugih kriminalnih radnji. Pored toga, kod proširenog oduzimanja se otvaraju i pitanja vezana za oduzimanje imovine trećih lica. Valjano razumevanje i primena proširenog oduzimanja kao jedinstvenog pravnog koncepta iziskuju odlično poznavanje relevantnih međunarodnih konvencija, direktiva i osnovnih načela koja proističu iz tih međunarodnih instrumenata. U situacijama u kojima u domaćem zakonodavstvu nema jasnih definicija, sudije i tužioci mogu da se oslone na osnovna načela ukorenjena u međunarodnim konvencijama, a ovaj vodič im pruža neophodne alatke da to čine.

Pored toga, svi oblici oduzimanja imovinske koristi značajno utiču na poštovanje osnovnih prava zajemčenih Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: EKLJP ili Konvencija), uključujući pravo na neometano uživanje imovine (član 1 Protokola br. 1), pravo na pravično suđenje (član 6 Konvencije), načelo da nema zločina ili kazne bez zakona (član 7 Konvencije), kao i pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života (član 8 Konvencije). Otvaraju se i važna pitanja vezana za retroaktivnu primenu zakona u predmetima oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim delom.

Značajan izazov okružuje pitanje građanskopravnog oduzimanja, budući da se većina postupaka oduzimanja trenutno sprovodi u okviru krivičnog postupka. Građanskopravno oduzimanje predstavlja koncept koji je većina zemalja u regionu probala da uvede posredstvom posebnih zakona o porezu i carini. Sprovođenje ovih zakona, međutim, nije delotvorno.

Ovaj vodič pruža dragocene uvide budući da se u njemu analiziraju osnovna načela koja proizlaze iz međunarodnih instrumenata i proučava praksa Evropskog suda za ljudska prava, te daju smernice i rešenja za pitanja u praksi. U Vodiču je dat podroban pregled ključnih međunarodnih konvencija, direktiva i sudske prakse kako bi pomogao sudijama i tužiocima, ali i praktičarima i donosiocima odluka u celom regionu. Suočavanje sa izazovima u praksi, jačanje procesa odlučivanja o oduzimanju nezakonito stečene imovine i međunarodna saradnja neminovno bi za rezultat imali ostvarenje pravde i unapređenje vladavine prava.

Radmila Dragičević Dičić

Vrhovni sud Republike Srbije
sudija u penziji

▶ SPISAK SKRAĆENICA

Skraćenica	Definicija
EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija
FATF	Radna grupa za finansijsko delovanje (<i>Financial Action Task Force on Money Laundering</i>)
GRECO	Grupa država za borbu protiv korupcije (<i>Group of States against Corruption</i>)
MONEYVAL	Komitet eksperata za evaluaciju mera za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma
SPEU	Sud pravde Evropske unije
UN	Ujedinjene nacije
UNCAC	Konvencija UN protiv korupcije (<i>UN Convention against Corruption</i>)
UNTOC	Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (<i>UN Convention against Transnational Organized Crime</i>)

Napomena: U ovoj se publikaciji koristi muški rod za označavanje osoba muškog i ženskog pola, osim ako se u konkretnom slučaju ne pominje ženska osoba. I autori publikacije i AIRE centar zalažu se za rodnu ravnopravnost i u načelu podržavaju rodno neutralni jezik.

▶ Deo I – Uvod

UVOD

U ovoj publikaciji je dat pregled međunarodnih standarda i relevantne sudske prakse o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalom i korupcijom. U prvom delu publikacije su izloženi ključni međunarodni instrumenti značajni za oduzimanje imovinske koristi (uključujući evropski pravni okvir). U drugom delu publikacije je dat pregled ključnih međunarodnih organizacija, poput nadzornih tela Saveta Evrope, kao i podroban prikaz uloge novog Evropskog javnog tužilaštva. Autori u trećem delu daju tematski uvod u međunarodne instrumente vezane za razne aspekte oduzimanja – od zamrzavanja imovine i vrsta imovine koja može biti trajno oduzeta do procesnih aspekata oduzimanja. U četvrtom delu ove publikacije se objašnjava primena Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) na postupke oduzimanja, uključujući kada Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP ili Sud) smatra da su takvim postupcima prekršena relevantna prava zajemčena Konvencijom. U poslednjem delu publikacije dati su prikazi najvažnijih presuda i odluka ESLJP i Suda pravde Evropske unije (SPEU), odabranih kako bi ilustrovali način na koji ti sudovi primenjuju načela vezana za konfiskaciju.

Postupci oduzimanja mogu naročito biti osporavani iz perspektive Konvencije, budući da obuhvataju ostvarivanje ravnoteže između prava nekog pojedinca na neometano uživanje imovine i prava države da kontroliše tu imovinu u određenim okolnostima, u skladu sa članom 1 Protokola br. 1. Ovaj i ostali članovi Konvencije iziskuju pažljivo razmatranje kada oduzimanje nije zasnovano na osuđujućoj presudi ili kada utiče na prava trećih lica. Međunarodni instrumenti i domaći zakoni poslednjih godina sve više dozvoljavaju šire oblike oduzimanja u nastojanju da se izbore sa nikad nižim stopama oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim delom, zbog čega je linija između prava optuženog i države sve tanja.

Međunarodno pravo i običajne norme su značajne za postupak oduzimanja, zbog toga što su korupcija i organizovani kriminal često prekograničnog karaktera, što komplikuje pejzaž u kojem domaći sudovi odlučuju o predmetima u skladu sa domaćim zakonodavstvom.

U ovoj se publikaciji prvenstveno usredsređujemo na sudski postupak oduzimanja, premda se bavimo i drugim pitanjima, poput zamrzavanja imovine u cilju njenog oduzimanja i međunarodne saradnje u vezi sa pitanjima oduzimanja.

Šta je oduzimanje?^[1]

Oduzimanje označava konačno ili trajno lišavanje imovine na osnovu naloga suda.^[2] Može se takođe odnositi i na slučajeve kada do lišavanja imovine dolazi na osnovu odluke nekog drugog nadležnog organa osim suda.^[3] Oduzimanje je obično, ali ne i neizostavno, kaznenog karaktera^[4] i nije nužno ograničeno na lišavanje lica imovine koje sledi posle krivičnog postupka.^[5]

Široka definicija oduzimanja imovine ukazuje na to da se radi o fleksibilnom konceptu. Postoji veliki broj promenljivih koje zakonodavac treba da uzme u obzir kada osmišljava mere vezane za oduzimanje imovine. U ove promenljive spadaju: obim imovine koja može da podleže oduzimanju; vrste krivičnog (ili drugog zabranjenog) ponašanja koje bi moglo dovesti do oduzimanja imovine; i standardi i teret dokazivanja koje treba primenjivati prilikom utvrđivanja da li neka konkretna imovina treba da podleže oduzimanju. Ova i druga pitanja razmotrena su niže u tekstu u svetlu međunarodnih standarda i instrumenata.

Zašto je oduzimanje važno?

Premda postoje različita mišljenja o tome kako bi režim oduzimanja imovine tačno trebalo da izgleda, oduzimanje se, opšte uzev, smatra i promovise kao moćno oružje u borbi protiv teškog kriminala i korupcije.^[6] Ono u tom pogledu služi ostvarenju brojnih ciljeva. Uspešno sprovedeno oduzimanje imovine ima potencijal da:

-
- [1] U ovom priručniku koristimo termin *oduzimanje imovine*, koji se koristi i u domaćem zakonodavstvu, iako se ponegde, pre svega u zvaničnim prevodima relevantnih konvencija, koristi termin *konfiskacija*.
  - [2] Članovi 1 Strazburške konvencije iz 1990, Varšavske konvencije i Direktive iz 2014: „*Konfiskacija* označava kaznu ili meru koju izriče sud po sprovedenom postupku u vezi sa jednim ili više krivičnih dela, kojom se pravnosnažno oduzima imovina.” Članovi 2 UNTOC i UNCAC: „*Konfiskacija*, koja obuhvata oduzimanje gde je primenjivo, znači trajno lišavanje prava svojine na imovini po nalogu suda ili drugog nadležnog organa.”
  - [3] Na taj način je prošireno u definiciji „konfiskacije” koju koriste UNTOC i UNCAC, ali ne i u definiciji koja se koristi u Strazburškoj konvenciji iz 1990, Varšavskoj konvenciji ili Direktivi iz 2014. godine.
  - [4] Prema definicijama „konfiskacije” u Strazburškoj konvenciji iz 1990. godine i Varšavskoj konvenciji, konfiskacija može označavati „kaznu” ili „meru”.
  - [5] Na taj način je ograničeno u definicijama u Strazburškoj konvenciji iz 1990, Varšavskoj konvenciji i Okvirnoj odluci iz 2005, ali ne i u UNTOC, UNCAC i Bečkoj konvenciji.
  - [6] Vidi, npr., obuhvatanje oduzimanja u Preporuci FATF br. 4 iz 2012. godine.

- › lica liši imovinske koristi od krivičnih dela i ima obeshrabrujuće dejstvo na one koji razmišljaju o tome da se upuste u kriminal;
- › ublaži podrivanje poreske baze države;
- › preusmeri sredstva kako bi se koristila za opšte dobro;
- › doprinese poštovanju vladavine prava.

▶ 1.1. MEĐUNARODNI INSTRUMENTI

Razni akti vezani za korupciju inkriminirani su u nekoliko međunarodnih ugovora i konvencija kojima je predviđeno gonjenje za ta dela, uključujući oduzimanje imovinske koristi stečene njima i imovine povezane sa njima.

1.1.1. Konvencije Ujedinjenih nacija

1. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, usvojena 2000. godine (UNTOC)

UNTOC, koja je na snagu stupila septembra 2003, osnovni je instrument UN za borbu protiv transnacionalnog kriminala. Ona se odnosi na brojna krivična dela vezana za učešće u organizovanoj kriminalnoj grupi, pranje novca, korupciju i ometanje pravde, kao i druga „teška krivična dela”.^[7]

- › Prema članu 12 UNTOC, države potpisnice će, „u najvećem mogućem stepenu koji dopušta njihov pravni sistem”, usvojiti neophodne mere koje će omogućiti konfiskaciju dobiti stečene izvršenjem krivičnih dela i imovine koja je korišćena ili je bila namenjena za korišćenje u izvršenju krivičnih dela.
- › U članu 13 su propisani postupci i obaveze u vezi sa međunarodnom saradnjom u postupcima oduzimanja.
- › Članom 14 je uređeno raspolaganje oduzetom imovinom.

2. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije, usvojena 2005. godine (UNCAC)

UNCAC, koja je stupila na snagu decembra 2005, odnosi se na sprečavanje, istraživanje i krivično gonjenje korupcije u javnom i privatnom sektoru.^[8] Njome se

[7] Dodatna obrazloženja su dostupna u Zakonodavnim vodičima za sprovođenje UNTOC i protokolima uz nju, dostupnim na engleskom na: <https://t.ly/SSnkA>.

[8] Dodatna obrazloženja su dostupna u Zakonodavnom vodiču i Tehničkom vodiču za sprovođenje UNCAC, dostupnim na engleskom na: <https://t.ly/oaml> i <https://t.ly/X4sw>.

države ugovornice obavezuju da primenjuju mere kako bi inkriminisale određena dela i maksimizovale delotvornost mera koje se protiv tih dela preduzimaju. Konkretno:

- › U članovima 15–25 navedena su inkriminisana dela, uključujući podmičivanje (kako domaćih i stranih funkcionera, tako i unutar privatnog sektora), proneveru, trgovinu uticajem, zloupotrebu funkcije, nezakonito bogaćenje, pranje imovinske koristi stečene krivičnim delom, prikrivanje i ometanje pravde.
- › U članu 31 se državama nalaže da „u najvećoj mogućoj meri u okviru svog domaćeg pravnog sistema” preduzimaju mere koje mogu biti potrebne kako bi se omogućila konfiskacija imovinske koristi od krivičnih dela utvrđenih u skladu sa ovom konvencijom, kao i imovine koja se koristi ili je namenjena za izvršenje tih krivičnih dela. Propisani su i neophodni postupci za zaplenu i zamrzavanje imovine povezane sa tim krivičnim delima.
- › U članovima 53, 54 i 55 navedeni su uslovi za priznanje rešenja o oduzimanju drugih država i mehanizmi za njihovo sprovođenje.
- › Članom 57 je propisano vraćanje oduzete imovine i raspolaganje njome.

3. Ostale relevantne konvencije

Sledeće konvencije UN takođe utiču na međunarodni pravni okvir kojim se uređuje oduzimanje:

- › Bečka konvencija o ugovornom pravu iz 1998. godine. Ovaj ugovor je bitan kada se otvore pitanja tumačenja međunarodnih instrumenata kojima su pristupile države i koji su opisani u ovoj publikaciji, uključujući interakciju između međunarodnog i domaćeg prava.
- › Konvencija o sprečavanju finansiranja terorizma iz 1999. godine, kojom se inkriminiše i kažnjava finansiranje terorizma. Prema članu 8 ove konvencije, države ugovornice su u obavezi da zamrzu ili zaplene sredstva koja su korišćena ili namenjena za finansiranje terorističkih dela navedenih u konvenciji i da preduzimaju odgovarajuće mere za oduzimanje tih sredstava. U tom se članu državama ugovornicama takođe sugeriše da razmotre uspostavljanje mehanizama za korišćenje oduzetih sredstava za obeštećenje žrtava tih krivičnih dela. Mehanizmi oduzimanja opisani u ovoj publikaciji odnose se i na dela finansiranja terorizma, kao i na krivična dela korupcije, na koja se autori ove publikacije usredsređuju.

1.1.2. Konvencije Saveta Evrope

1. Konvencija o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom, usvojena 1990. godine (ETS 141) (Strazburška konvencija iz 1990)

Strazburška konvencije iz 1990. godine je po obimu šira od UNTOC i UNCAC, budući da u njoj oduzimanje imovine nije ograničeno ni na jednu posebnu kategoriju krivičnih dela. Međutim, države potpisnice mogu svojom izjavom da ograniče primenu odredaba ove konvencije na konkretna krivična dela ili kategorije krivičnih dela.^[9]

- › Prema članu 2, svaka država potpisnica će usvojiti zakonodavne i druge mere koje mogu biti neophodne kako bi joj bilo omogućeno da konfiskuje sredstva i prihode ili imovinu čija vrednost odgovara takvim prihodima. U stavu 2 tog člana se takođe navodi da svaka država potpisnica može da izjavi da se stav 1 ovog člana primenjuje samo na krivična dela ili kategorije krivičnih dela navedene u toj izjavi.
- › Članom 13 se države potpisnice obavezuju da izvršavaju rešenja o oduzimanju koja su izdale druge države potpisnice. U članu 14 su navedeni postupci za izvršenje tih rešenja o oduzimanju.
- › U članu 18 su propisani razlozi zbog kojih država potpisnica može da odbije da saraduje sa drugim potpisnicama konvencije.
- › U članu 23 je propisana obaveza država potpisnica da priznaju strane sudske odluke.
- › U članu 27 je propisan sadržaj zahteva za saradnju u sprovođenju istrage ili krivičnom gonjenju među državama potpisnicama.

2. Krivičnopravna konvencija o korupciji iz 1999. godine (ETS 173) (Strazburška konvencija iz 1999)

Strazburška konvencija iz 1999. godine usvojena je u cilju realizacije Programa mera protiv korupcije, koji je 1996. godine usvojio Komitet ministara Saveta Evrope. Na snagu je stupila jula 2002. godine i odnosi se na korupciju kako u javnom, tako i u

[9] Dodatna pojašnjenja su dostupna u Obrazloženju ove konvencije, dostupnom na engleskom na: <https://t.ly/EycG>.

privatnom sektoru. Odnosi se i na lice koje daje mito („aktivno podmićivanje”) i na lice koje prima mito („pasivno podmićivanje”).^[10]

- › U članu 2 je definisano aktivno, a u članu 3 pasivno podmićivanje, a strane ugovornice se obavezuju da inkriminišu te akte. U članovima 4–15 utvrđeni su drugi akti koje su države u obavezi da inkriminišu u skladu sa ovom konvencijom.
- › U članu 23 su utvrđene mere koje strane ugovornice treba da preduzimaju kako bi prikupile dokaze o krivičnim delima i oduzele korist pribavljenu izvršenjem bilo kojeg krivičnog dela inkriminisanog ovom konvencijom.
- › U članu 25 se navode načela međunarodne saradnje u skladu sa ovom konvencijom, kao i mere koje treba preduzeti kako bi se obezbedila ta saradnja. Ove odredbe nadopunjuje član 26, u kojem su propisane obaveze država da jedna drugoj pružaju pomoć u istrazi i krivičnom gonjenju.

3. Konvencija o pranju, traženju, zapleni i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma, usvojena 1995. godine (ETS 198) (Varšavska konvencija)

Varšavska konvencija se naročito usredsređuje na oduzimanje sredstava za finansiranje terorizma, čak i kada su zakonitog porekla. Ova se konvencija odnosi i na mere za oduzimanje imovine uopšte, premda strane ugovornice mogu da ograniče njenu primenu.^[11]

- › U članu 3 su navedene opšte obaveze strana ugovornica da sprovedu mere trajnog oduzimanja, dok se u članu 5 navodi da treba da obezbede mogućnost zamrzavanja, zaplene i oduzimanja oprane imovine.
- › U članu 9 su utvrđeni akti koji predstavljaju krivična dela pranja novca u skladu sa Varšavskom konvencijom i strane ugovornice se obavezuju da ih inkriminišu.
- › U članu 15 su navedena opšta načela međunarodne saradnje u cilju delotvornog izvršenja rešenja o oduzimanju, kao i mere potrebne za realizaciju te saradnje.

[10] Dodatna pojašnjenja su dostupna u obrazloženju ove konvencije, dostupnom na engleskom na: <https://t.ly/XFqLi>.

[11] Dodatna pojašnjenja su dostupna u obrazloženju ove konvencije, dostupnom na engleskom na: <https://rm.coe.int/16809ebeb5> <https://t.ly/vsEL>.

- › U članu 16 je propisana obaveza strana ugovornica da pružaju pomoć u međunarodnim istragama.
- › U članu 28 su navedeni razlozi zbog kojih strane ugovornice mogu da odbiju saradnju u izvršenju nekog rešenja o oduzimanju.

4. Evropska konvencija o ljudskim pravima

Mere i postupci oduzimanja imovinske koristi moraju biti u skladu sa međunarodnim pravom ljudskih prava. Time se sprečava proizvoljno oduzimanje imovine i štite se osnovna prava pojedinaca. U Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima navode se minimalni standardi ljudskih prava koji su obavezujući po države članice Saveta Evrope.

Evropski sud za ljudska prava prihvata da ovlašćenja država da oduzimaju imovinu predstavljaju opravdane i nužne mehanizme za oduzimanje imovinske koristi od krivičnih dela inkriminisanih raznim instrumentima o kojima govorimo u ovom delu publikacije. Primenjujući Konvenciju, on, međutim, obezbeđuje osnovne nivoe zaštite vlasnicima te oduzete imovine.

Postupak oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim delom može uticati na brojna prava zajemčena Konvencijom, u prvom redu na:

- › pravo na neometano uživanje imovine (zajemčeno članom 1 Protokola br. 1);
- › pravo na pravično suđenje (zajemčeno članom 6 Konvencije);
- › pravo zajemčeno članom 7 – *Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, krivično delo može biti definisano, a kazna određena samo zakonom, gde se pitanja zakonitosti otvaraju kada je reč o gonjenju za krivična dela i o postupku izvršenja rešenja o oduzimanju;
- › pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života (zajemčeno članom 8) u određenim okolnostima, npr. kada se oduzima ili pretresa imovina koja se smatra „domom”.

1.1.3. Instrumenti Evropske unije

Korupcija je navedena među oblastima kriminaliteta u članu 83 st. 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU), čime se Evropska unija ovlašćuje da uređuje ovu oblast. U ovom članu su navedene i sledeće oblasti kriminaliteta: pranje novca, nezakonita trgovina drogom, krivotvorenje sredstava plaćanja, kompjuterski kriminal i organizovani kriminal. Evropska komisija je predložila da se spisku doda i kršenje sankcija.^[12] EU nema zakonodavnu nadležnost da uređuje kategorije kriminaliteta koje nisu navedene u UFEU.

EU zakonodavstvo čine: (i) okvirne odluke, koje su zastarele nakon potpisivanja Lisabonskog ugovora 2007. godine (ali koje ostaju na snazi ako se zakonodavnom odlukom ne pretvore u neki drugi akt) i koje su države članice EU sprovodile posredstvom zakona koje su same osmislile; (ii) direktive, kojima se utvrđuju ciljevi koje moraju da ostvare sve države članice EU, pri čemu one same moraju da osmisle svoje zakone kojima uređuju načine na koje će te ciljeve da postignu; i (iii) uredbe, koje se neposredno primenjuju u državama članicama i njihovim sudovima.

Postoje razni instrumenti EU kojima se uređuju oblasti oduzimanja, kriminala i korupcije. S obzirom na nadležnost EU za ove oblasti kriminala i formalne mehanizme koje Evropska komisija može da koristi protiv država članica koje ne sprovedu propise EU, ovi instrumenti mogu da ostvare nešto veću usaglašenost nego opisani međunarodni ugovori i konvencije. Ti osnovni instrumenti obuhvataju:

- › Okvirnu odluku 2005/212/JHA o oduzimanju imovinske koristi, predmeta krivičnog dela i imovine proistekle iz izvršenja krivičnog dela (Okvirna odluka iz 2005. godine) – u članu 3 ove odluke je predviđeno prošireno oduzimanje imovine (poznato i kao „specijalno oduzimanje imovine”), odnosno oduzimanje imovine koja nije neposredno povezana sa krivičnim delom o kojem odlučuje nacionalni sud. Ono se primenjuje kada prihodi nekog lica nisu srazmerni vrednosti njegove imovine, a sud je uveren da je ta imovina proistekla iz kriminalnog delovanja tog lica.
- › Direktiva 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim delima u Evropskoj uniji (Direktiva iz 2014. godine)

[12] Predlog direktive Evropskog parlamenta i Saveta o povraćaju i oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim delom, COM/2022/245 final, dostupan na hrvatskom na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0245>.

delimično je zamenila Okvirnu odluku iz 2005. godine,^[13] a usvojena je kako bi podstakla veću usaglašenost režima zamrzavanja i oduzimanja država članica, imajući u vidu razlike među njihovim propisima koje su i dalje prisutne. U njoj su propisani minimalni standardi i ona sadrži detaljnije odredbe za usklađivanje zakona o oduzimanju u okviru EU koji se odnose na određena konkretna teška krivična dela.

- › Uredba 2018/1805/EU o uzajamnom priznanju rešenja o zamrzavanju i oduzimanju (Uredba iz 2018. godine) kasnije je usvojena u cilju uspostavljanja sistema uzajamnog priznanja rešenja o zamrzavanju i oduzimanju izdatim u okviru krivičnog postupka. Njome je određeno kada treba priznati i izvršiti rešenje o oduzimanju, kao i situacije u kojima države članice mogu da odbiju da priznaju rešenja izdata u drugim zemljama. Ovom uredbom se uređuju i upravljanje i raspolaganje zamrznutom i oduzetom imovinom, obaveze država članica prema licima pogođenim ovim merama, kao i pravna sredstva koja su na raspolaganju ovim licima.
- › Evropski parlament i Savet su 12. decembra 2023. postigli politički dogovor o ažuriranim pravilima o povraćaju i oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim delom i usvajanju nove direktive. Njome će biti proširene mogućnosti za oduzimanje imovinske koristi od većeg broja krivičnih dela, poput prevare i nezakonite trgovine oružjem ili kulturnim dobrima. Njome će se omogućiti i trajno oduzimanje bogatstva neobjašnjenog porekla koje je povezano s kriminalnim aktivnostima, kao i uspostavljanje kancelarija za upravljanje oduzetom imovinom u svim državama članicama EU kako bi se obezbedilo da zamrznuta imovina ne izgubi na vrednosti ili kako troškovi upravljanja njome ne bi postali nesrazmerni. Konačno, njome će se olakšati realizacija prava žrtava na naknadu, jer će po potrebi biti moguće dosuđivanje naknade iz oduzete imovine.^[14]

---

[13] Uvodna izjava 9, Direktiva 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju sredstava i imovinske koristi ostvarene krivičnim delima u Evropskoj uniji.

[14] Saopštenje za štampu Evropske komisije od 12. decembra 2023. godine, "Commission welcomes the political agreement on rules strengthening asset recovery and confiscation in the European Union".

1.1.4. Ostali međunarodni instrumenti

1. Konvencija Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) o borbi protiv podmićivanja stranih javnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama, usvojena 1997. godine (Konvencija OECD o borbi protiv podmićivanja)

Konvencijom OECD o borbi protiv podmićivanja, usvojenoj 1997, članice OECD i ostale države potpisnice obavezuju se da inkriminišu podmićivanje stranih javnih službenika i da „preduzimaju mere koje mogu biti neophodne kako bi se obezbedilo da podmićivanje i korist od podmićivanja stranog javnog službenika ili imovina čija je vrednost srazmerna vrednosti te koristi podleže zapleni ili konfiskaciji ili da su primenljive finansijske sankcije uporedive delotvornosti”.^[15]

Preporuke Saveta OECD za dalju borbu protiv podmićivanja stranih javnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama iz 2009. godine, koje dopunjuju Konvenciju OECD o borbi protiv podmićivanja, sadrže preporuku da se države članice OECD konsultuju i da sarađuju sa nadležnim organima drugih država, uključujući putem razmene informacija i sprovođenja postupaka oduzimanja i povraćaja koristi od podmićivanja stranih javnih službenika.^[16]

Mnoge zemlje Jugoistočne Evrope nisu članice OECD i nisu ratifikovale Konvenciju OECD o borbi protiv podmićivanja.

2. Preporuke Radne grupe za finansijsko delovanje (Preporuke FATF)

Preporuke FATF, koje su usvojene 2012. godine i koje se od tada redovno ažuriraju, predstavljaju priznati međunarodni standard za borbu protiv pranja novca, finansiranja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje, što uključuje i pranje prihoda od korupcije. Premda zemlje Zapadnog Balkana nisu članice FATF, MONEYVAL – stalno telo Saveta Evrope zaduženo za nadzor nad borbom protiv pranja novca i finansiranja terorizma – pridruženi je član FATF i sprovodi evaluacije zemalja u skladu sa standardima FATF.^[17] FATF preporuke obuhvataju:

[15] Član 3 Konvencije OECD o borbi protiv podmićivanja.

[16] Preporuka XIII, Preporuke Saveta OECD za dalju borbu protiv podmićivanja stranih javnih službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama iz 2009. godine.

[17] Dodatna pojašnjenja su dostupna u dokumentu o najboljim praksama FATF: „Primena preporuka FATF u borbi protiv korupcije”, dostupnom na engleskom na: <https://t.ly/ADB5R>.

- › Preporuku B (poznatiju pod nazivom Preporuka br. 4), koja se odnosi na pranje novca i oduzimanje. FATF u stavu 4 te preporuke izlaže svoj pristup merama oduzimanja. Ona u tom stavu ukazuje na značaj omogućavanja nadležnim nacionalnim vlastima da preduzimaju izvršne mere poput oduzimanja ne dovodeći u pitanje prava savesnih trećih lica i navodi da države treba da razmotre usvajanje mera koje omogućuju građanskopravno oduzimanje bez zahtevanja dokaza o zakonitom poreklu imovine (u meri u kojoj je to u skladu sa načelima domaćeg zakonodavstva).
- › Preporuku G (poznatiju pod nazivom Preporuka br. 38), u kojoj FATF uspostavlja standarde međunarodne saradnje.

▶ 1.2. MEĐUNARODNA TELA I SUDOVI

1.2.1. Radna grupa za finansijsko delovanje

Radna grupa za finansijsko delovanje (*Financial Action Task Force – FATF*) predstavlja međudržavno telo koje za cilj ima uspostavljanje standarda i unapređenje delotvornog sprovođenja pravnih, regulatornih i operativnih mera usmerenih na borbu protiv pranja novca, finansiranja terorizma i povezanih finansijskih krivičnih dela. Pored kreiranja politike i uspostavljanja standarda, FATF sprovodi uzajamni postupak evaluacije u saradnji sa pridruženim članovima i drugim partnerima i ukazuje na visokorizične države sa slabim merama za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma (koje uvršćuje u tzv. „sivu listu“) i one sa strateškim nedostacima u sistemima za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma (koje uvršćuje u tzv. „crnu listu“). Savet Evrope ima ulogu posmatrača FATF.

1.2.2. Nadzorna tela Saveta Evrope

1.2.2.1. GRECO

Telo pod nazivom Grupa država za borbu protiv korupcije (GRECO) osnovao je Savet Evrope 1999. kako bi nadgledao da li države članice postupaju u skladu sa dogovorenim antikorupcijskim merama. Pored nadzora nad sprovođenjem Strazburške konvencije iz 1999, GRECO nadgleda i poštovanje Rukovodećih principa za borbu protiv korupcije, koje je 1997. usvojio Komitet ministara Saveta Evrope (Rukovodeći principi).

GRECO je zadužena i za ocenu poštovanja i davanje preporuka pojedinačnim državama članicama u postupcima podeljenim u krugove evaluacije, a potom i nadzor nad sprovođenjem tih preporuka. GRECO tako doprinosi utvrđivanju manjkavosti u nacionalnim antikorupcijskim politikama, čime podstiče neophodne zakonodavne, institucionalne i praktične reforme.

Krugovi evaluacije su usredsređeni na delove Rukovodećih principa. Do sada je jedino krug evaluacije u periodu od 2003. do 2006. godine bio usredsređen na oduzimanje imovinske koristi i borbu protiv korupcije. Teme tog kruga su obuhvatale utvrđivanje, zaplenu i oduzimanje imovinske koristi od korupcije, sprečavanje i otkrivanje korupcije u javnoj upravi i sprečavanje korišćenja pravnih lica kao štitova za korupciju.

GRECO je takođe ovlašćena da pokreće vanredne postupke kada primi pouzdane informacije koje ukazuju na mogućnost da neka institucionalna, zakonodavna ili procesna promena u nekoj državi članici može dovesti do teške povrede nekog standarda borbe protiv korupcije koji je predmet kruga evaluacije koju sprovodi GRECO.

GRECO takođe obezbeđuje platformu za razmenu najboljih praksi u sprečavanju i otkrivanju korupcije.

1.2.2.2. MONEYVAL

Komitet eksperata za evaluaciju mera za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma (MONEYVAL) još jedno je stalno nadzorno telo Saveta Evrope. Ovaj komitet je pridruženi član FATF, a zadužen je za procenu poštovanja glavnih međunarodnih standarda za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma i delotvornosti njihovog sprovođenja, kao i za davanje preporuka domaćim organima kako da unaprede svoje sisteme. On to čini kroz dinamičan proces uzajamnih provera, ekspertskih analiza i redovnog praćenja napretka u ispunjavanju njegovih preporuka.

MONEYVAL procenjuje svoja 34 člana na osnovu pomenutih FATF standarda, tako da im posredno podležu i države članice Saveta Evrope koje se nisu obavezale na sprovođenje FATF standarda.

1.2.3. Evropski sud za ljudska prava

Evropski sud za ljudska prava predstavlja sudsku instituciju Saveta Evrope koja je nadležna da razmatra predstavke o povredi Konvencije koje podnose pojedinci ili države pod uslovom da su neposredno i znatno pogođeni tom povredom. ESLJP ne može da razmatra predmete po sopstvenoj inicijativi. Najviši sudovi država ugovornica Konvencije takođe mogu da zatraže od Suda savetodavno mišljenje po pitanjima tumačenja u vezi sa predmetima koje razmatraju sudovi u njihovoj zemlji.

ESLJP ima stroge kriterijume prihvatljivosti: predstavku će proglasiti prihvatljivom ako je podnosilac predstavke iscrpeo domaće pravne lekove pre nego što se požalio tom sudu, ako je neposredno pogođen merom na koju se žali i ako je pretrpeo značajnu štetu.^[18]

---

[18] Više o prihvatljivosti predstavki, vidi ESLJP – *Praktični vodič kroz kriterijume prihvatljivosti* (engleska verzija: *Practical Guide on Admissibility Criteria*, poslednji put ažurirana 31. avgusta 2022. godine).

U odeljku 1.4. ove publikacije razmatramo praksu Suda o navodnim povredama Konvencije u postupcima oduzimanja, a u Delu 2 dajemo prikaz presuda i odluka koje dodatno ilustruju kako ESLJP primenjuje Konvenciju u predmetima koji se odnose na oduzimanje.

1.2.4. Evropsko javno tužilaštvo

Evropsko javno tužilaštvo (EJT) predstavlja nezavisni organ EU krivičnog gonjenja koji od 1. juna 2021. funkcioniše u 22 države članice EU.^[19] EJT je formiran u skladu sa Uredbom Saveta EU 2017/1939 (Uredba iz 2017. godine) u cilju kreiranja zajedničkog sistema krivičnog pravosuđa za prekogranični finansijski kriminal u EU. Prema Uredbi iz 2017, EJT je ovlašćen da istražuje i preduzima krivično gonjenje dela koja uključuju sredstva EU ili su usmerena protiv interesa EU, poput prevare, korupcije, zloupotrebe sredstava EU ili teške prekogranične utaje PDV-a. EJT je kreiran kako bi se brzo i delotvorno reagovalo po pitanjima prekograničnih dela. Evropski glavni tužilac rukovodi Evropskim javnim tužilaštvom, a delegirani evropski tužioci u svakoj državi članici u kojoj postoje preduzimaju decentralizovane operacije. EJT takođe saraduje sa nacionalnim organima za sprovođenje zakona i Evropskom kancelarijom za borbu protiv prevara (*European Anti-Fraud Office – OLAF*).

Prema članu 30 st. 1 t. (d) Uredbe iz 2017, delegirani evropski tužioci su ovlašćeni da nalože ili zatraže „zamrzavanje sredstava ili imovinske koristi ostvarene krivičnim delima, uključujući imovinu, za koje se očekuje da će ih sud pred kojim se vodi postupak oduzeti ako postoji razlog za uverenje da će vlasnik, posednik ili upravnik tih sredstava ili imovinske koristi pokušati da onemogući izvršavanje presude kojom se nalaže oduzimanje”.

Budući da svaki delegirani evropski tužilac postupa u skladu sa zakonodavstvom države članice u kojoj mu je sedište, oduzimanje imovinske koristi zavisi od nacionalnog krivičnog prava, uključujući zakone posredstvom kojih se sprovode propisi EU (poput Direktive iz 2014. godine) koji se ne primenjuju neposredno.

EJT je izvestio da je tokom prvih sedam meseci rada pokrenuo 81 postupak povraćaja sredstava u osam različitih država članica EU.^[20] EJT je zatražio

[19] EJT funkcioniše u sledećim državama: Austriji, Belgiji, Bugarskoj, Estoniji, Finskoj, Francuskoj, Grčkoj, Holandiji, Hrvatskoj, Italiji, Letoniji, Litvaniji, Luksemburgu, Kipru, Malti, Nemačkoj, Portugaliji, Republici Češkoj, Rumuniji, Slovačkoj, Sloveniji i Španiji.

[20] Godišnji izveštaj EJT za 2021. godinu, dostupan na engleskom na: <https://t.ly/C1cc>.

zaplenu sredstava i imovine u vrednosti od 154 miliona evra, pri čemu je uspešno zaplenio sredstva i imovinu u vrednosti od 147 miliona evra, uključujući putem građanskopravnog oduzimanja, proširenog oduzimanja i oduzimanja vrednosti (vidi odeljak 1.3. ove publikacije). Međutim, šteta od povezanog kriminalnog delovanja u istom periodu procenjena je na oko 5,4 milijardi evra, što ukazuje na teškoće povraćaja imovinske koristi stečene krivičnim delom. Zaplenjena imovina je obuhvatala sredstva na bankovnim računima, nekretnine, vozila, deonice, gotovinu i luksuznu robu.

Član 28 st. 1 Predloga direktive EU o povraćaju imovine ima za cilj jačanje funkcije EJT, budući da je njime predviđeno osnivanje kancelarija za povraćaj imovine u svakoj državi članici i njihova obaveza da „blisko sarađuju” sa EJT na utvrđivanju imovine koja postaje ili jeste predmet naloga za zamrzavanje ili oduzimanje u krivičnom postupku koji vodi EJT.

▶ 1.3. OSNOVNA NAČELA USTANOVLJENA U MEĐUNARODNIM INSTRUMENTIMA

1.3.1. Imovina koja može podlegati zamrzavanju i oduzimanju, uključujući nove kategorije imovine

Premda tradicionalne kategorije imovine, poput gotovine, bankovnih računa, zemljišta i ostale materijalne imovine, odavno potpadaju pod imovinu koja podleže zamrzavanju i oduzimanju, mogu se pojaviti neke nedoumice o primenljivosti određenih definicija na nove kategorije imovine, kao što je kriptoimovina.

Obim nezakonitih aktivnosti koje uključuju kriptovalute poslednjih godina brzo raste, potpomognut većom anonimnošću koju pružaju bezgranične i decentralizovane digitalne glavne knjige, pri čemu mnoge od njih koriste takozvanu *tehnologiju lanca blokova* (*blockchain technology*). Različite zemlje se stoga opredeljuju za razne pristupe pravnom tretmanu i uređenju kriptoimovine, što dovodi do izrazitih teškoća prilikom integrisanja ovih kategorija imovine u postojeće režime izvršenja i oduzimanja imovinske koristi.

Pored toga, usled anonimnog karaktera kriptotržišta, nije uvek moguće identifikovati učesnike na tržištu ili pronaći njihovu kriptoimovinu. Neku kriptoimovinu je očigledno lakše identifikovati od druge. Na primer, nezamenjivi tokeni (*non-fungible tokens* – NFT) jedinstveni su, te ih je lako identifikovati, dok su kriptovalute zamenjive, pa ih je teže identifikovati i ući im u trag, a ovaj problem produbljuju metodi koje lica primenjuju kako bi zamaglila poreklo i vlasnike sredstava (npr. preko takozvanih *kriptomiksera*). Ovo otvara pitanja mešanja, o kojem podrobnije govorimo niže u tekstu, a koja se pojavljuju i u pogledu kategorija tradicionalne imovine. Međutim, lanac blokova pruža nepromenljive dokaze o transakcijama, tako da je uz pomoć stručnjaka obično moguće ući u trag kriptovalutama u novčanicima kriptoimovine (prostoru za čuvanje kriptoimovine). Bez obzira na izazove koje stvaraju kategorije netradicionalne imovine, borba protiv širenja kriminala koji obuhvata kriptoimovinu putem delotvorne primene novih i postojećih izvršnih ovlašćenja sve više dobija na značaju iz perspektive

međunarodne politike. U tom cilju, pravno i regulatorno uređivanje kriptoinovine sklonije je široj definiciji „imovine“ u korist žrtava krivičnih dela i onih koji nastoje da povrate vrednost. U Ujedinjenom Kraljevstvu, na primer, engleski sudovi uglavnom zaključuju da kriptoinovinu treba tretirati kao imovinu, kao nužnu komponentu testa za odobravanje obeštećenja u skladu sa engleskim domaćim pravom. Engleski sudovi su, opšte uzev, utvrdili da kriptoinovina ima sva obeležja imovine: na primer, moguće je posedovati je, definisati je, a čini se i da je stalna koliko i druga konvencionalna finansijska imovina. Čak su se čuli i predlozi da bi u engleskom pravu trebalo eksplicitno priznati „digitalne predmete“ (uključujući kriptoinovinu) kao treću kategoriju lične imovine. Do sličnih zaključaka dolaze i druge zemlje, kao što je Australija.

Do sada nije uspostavljen dosledan pristup na nivou EU, ali se u Predlogu uredbe o tržištima kriptoinovine izričito predviđa zamrzavanje i oduzimanje sredstava u cilju ostvarenja prvenstvenog cilja te uredbe – uređenja kriptoinovine i njenih tržišta.^[21] Kada je reč o sankcijama protiv Rusije, EU je objavila smernice da treba smatrati da kriptoinovina potpada pod definiciju „sredstava“, „ekonomskih resursa“ i „prenosivih hartija od vrednosti“.^[22] Premda ova smernica nije od neposrednog značaja za oduzimanje, ona ukazuje na proaktivni pristup EU podvođenju kriptoinovine pod obim postojećeg zakonodavstva kada se ona koristi u svrhe slične onima u koje se koristi tradicionalna imovina.

Budući da većina međunarodnih instrumenata o kojima govorimo u ovoj publikaciji nema neposredno dejstvo na nacionalnom nivou, već se primenjuje posredstvom domaćeg zakonodavstva, u zavisnosti od definicija u tom zakonodavstvu u određenoj zemlji mogu postojati posebne nacionalne prepreke smatranju kriptoinovine imovinom koja podleže zamrzavanju i oduzimanju. Međutim, sve je očiglednije da države i sudovi zauzimaju stav u ovoj oblasti prava koja se brzo razvija – da treba definisati ove nove kategorije nematerijalne imovine i omogućiti njeno oduzimanje, bilo u skladu sa zakonom ili sudskim presedanom.^[23]

[21] Član 82 st. 2 t. (f), Predlog uredbe o tržištima kriptoinovine i izmeni Direktive (EU) 2019/1937, COM/2020/593.

[22] Evropska komisija, "Are crypto-assets and in particular cryptocurrencies covered by these sanctions?", *Frequently asked questions on crypto-assets concerning sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine and Belarus' involvement in it*, 21. mart 2023.

[23] Vidi inkluzivni pristup engleskih sudova u odlukama u predmetima: *Lavinia Deborah Osbourne v. (1) Persons Unknown and (2) Ozone Networks Inc trading as Opensea* [2022] EWHC 1021 (Comm); *Ion Science Limited and Duncan Johns v. Persons Unknown, Binance Holdings Limited and Payment Ventures* (21. decembar 2020); i *R v. West* (2019).

1.3.2. Rešenja o zamrzavanju i istražna ovlašćenja

Oduzimanju često prethodi zamrzavanje sredstava tokom istrage, čime se privremeno sprečava raspolaganje tom imovinom. Zamrzavanje sredstava predstavlja suštinski korak ka sprečavanju skrivanja ili rasipanja imovine koja bi mogla da podleže oduzimanju.

Sve glavne međunarodne konvencije^[24] o kojima govorimo u ovoj publikaciji obavezuju države ugovornice da usvoje mere kako bi olakšale istragu i zamrzavanje imovine. U UNTOC i UNCAC su propisana široka istražna ovlašćenja u cilju prikupljanja čvrstih dokaza koja podrazumevaju zaplenu imovine i rešenja o zapleni ključnih dokumenata i informacija ili njihovom stavljanju na raspolaganje. Potpisnice UNTOC i UNCAC su u obavezi da usvoje neophodne mere kako bi se „omogućila identifikacija, ulaženje u trag, zamrzavanje ili zaplena” imovinske koristi ili imovine, opreme i drugih sredstava korišćenih ili namenjenih za korišćenje u izvršenju krivičnih dela utvrđenim u skladu sa ovim konvencijama. One obuhvataju odredbe koje za cilj imaju osnaživanje sudova i organa vlasti da nalažu zaplenu ili stavljanje na raspolaganje bankarskih, finansijskih i komercijalnih podataka. Prema tim odredbama, države ugovornice ne mogu da se pozivaju na bankarsku tajnu i odbiju da pruže uvid u dokumenta. To omogućuje prikupljanje ključnih informacija kako bi se istražio predmet i, po potrebi, prikupili dokazi radi podizanja optužnice.^[25]

Ista vrsta istražnih ovlašćenja predviđena je i Strazburškom konvencijom iz 1990. godine. U članu 4 su navedene tehnike koje države mogu da koriste kako bi olakšale identifikaciju, ulaženje u trag i prikupljanje dokaza. One obuhvataju naloge za praćenje, osmatranje, prisluškivanje telekomunikacija, pristup kompjuterskim sistemima i naloge za izradu određenih dokumenata.^[26] U članu 21 Strazburške konvencije iz 1999. godine propisana je obaveza saradnje sa nacionalnim organima i između njih.

U Varšavskoj konvenciji su propisana ista istražna ovlašćenja, a ona sadrži i posebne odredbe o oduzimanju sredstava za finansiranje terorizma. Dolenavedene mere važe u pogledu banaka i drugih, širih finansijskih institucija. U članu 7 st. 2 države ugovornice se obavezuju da usvoje zakonodavne mere na nacionalnom nivou koje nadležne organe ovlašćuju da:

[24] UNTOC, UNCAC, Strazburška konvencija iz 1990. godine, Strazburška konvencija iz 1999. godine i Varšavska konvencija.

[25] Član 12 UNTOC i član 31 UNCAC.

[26] Član 4 Strazburške konvencije iz 1990. godine.

- › utvrde da li je fizičko ili pravno lice imalac ili povlašćeni vlasnik jednog ili više računa, kakva god da je njihova priroda, u bilo kojoj banci koja se nalazi na njihovoj teritoriji, i da, ako je tako, dobiju sve podrobnosti u vezi sa identifikovanim računima;
- › dobiju precizne podatke o utvrđenim bankovnim računima i bankarskim operacijama koje su sprovedene u određenom vremenskom periodu preko jednog ili više određenih računa, uključujući tu i podatke o svakom računu na koji je novac upućivan ili na koji je novac priman;
- › nadziru, u utvrđenom periodu, bankarske operacije koje se sprovode preko jednog ili više identifikovanih računa; i
- › obezbede da banke ne otkriju bankarskom klijentu o kome je reč niti trećim licima da su informacije tražene ili pribavljene, kao ni to da je istraga u toku.^[27]

Ova su ovlašćenja dodatno razrađena u Direktivi iz 2014, koja sadrži garancije kako bi se obezbedilo da nalog o zamrzavanju nije na snazi duže nego što je to neophodno i vraćanje zamrznute imovine koja nije trajno oduzeta njenom zakonitom vlasniku.^[28] U ovoj publikaciji se ne bavimo podrobno zamrzavanjem ili zaplenom imovine.

1.3.3. Obično oduzimanje imovine (zasnovano na osuđujućoj presudi u krivičnom postupku)

Oduzimanje imovine zasnovano na osuđujućoj presudi predstavlja konačno lišenje nekog lica ekonomskih prednosti ili koristi od krivičnog dela za koje je osuđeno. Ono omogućava sudu da donese rešenje na osnovu kojeg se licu oduzima imovinska korist stečena krivičnim delom za koje je pravosnažno osuđeno.

Svi navedeni međunarodni standardi uključuju obavezu država ugovornica da usvoje sve neophodne mere koje će omogućiti obično oduzimanje „imovinske koristi”

[27] Član 7 Varšavske konvencije.

[28] Na odluke o zamrzavanju primenjuje se isti test srazmernosti kao i na odluke o oduzimanju imovine, ali će njihov privremeni i preventivni karakter verovatno doprineti da se one smatraju srazmernim (vidi, npr., *Raimondo protiv Italije*, presuda izrečena 22. februara 1994, predstavka br. 12954/87 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji), i *Arcuri protiv Italije*, presuda izrečena 5. jula 2001, predstavka br. 52024/99 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji)).

stečene krivičnim delom u njihovom obimu.^[29] Stoga je važno definisati „imovinsku korist“:

- › U UNTOC i u UNCAC, „imovinska korist stečena krivičnim delom” označava svaku imovinu (uključujući pravna dokumenta ili instrumente kojima se dokazuje vlasništvo nad takvom imovinom ili interes vezan za tu imovinu) koja je proistekla ili je stečena, neposredno ili posredno, izvršenjem krivičnog dela.^[30]
- › „Imovinska korist od krivičnog dela” definisana je u Strazburškoj konvenciji iz 1990. i Strazburškoj konvenciji iz 1999. kao svaka ekonomska korist od krivičnih dela, a može se sastojati od svake vrste imovine i može takođe uključivati sva pravna dokumenta ili instrumente koji dokazuju vlasništvo nad imovinom ili interes vezan za tu imovinu.^[31]
- › Još šira definicija data je u Varšavskoj konvenciji, u kojoj se navodi da imovinska korist predstavlja svaku ekonomsku korist koja je proistekla ili stečena, neposredno ili posredno, vršenjem krivičnih dela, a koju može činiti svaka vrsta imovine, kao i svi pravni dokumenti ili instrumenti kojima se dokazuje vlasništvo nad takvom imovinom ili interes vezan za tu imovinu.^[32] [isticanje naše]
- › Varšavskom konvencijom je predviđeno i oduzimanje „oprane” imovine.^[33]
- › Pojam „imovinska korist od krivičnog dela” široko je definisan u Direktivi iz 2014. godine: pod njom se podrazumeva „svaka ekonomska korist proistekla iz krivičnog dela; može se sastojati od bilo kojeg oblika imovine [uključujući pravna dokumenta ili instrumente kojima se dokazuje vlasništvo nad takvom

[29] Prilikom potpisivanja ili potvrđivanja Strazburške konvencije iz 1990. strane ugovornice mogu da ograniče primenu ove odredbe iz člana 2 st. 1 o usvajanju mera za oduzimanje imovine na konkretno navedena krivična dela ili kategorije krivičnih dela. Primena odgovarajuće odredbe iz Varšavske konvencije može takođe biti ograničena bilo na krivična dela za koja je zaprečena maksimalna kazna preko godinu dana zatvora bilo pozivanjem na spisak navedenih krivičnih dela pod uslovom da se obično oduzimanje mora odnositi na pranje novca i na kategorije krivičnih dela navedenih u dodatku uz Konvenciju.

[30] Član 2 UNTOC; član 2 UNCAC.

[31] Vidi Obrazloženje Krivičnopravne konvencije o korupciji, st. 94.

[32] Član 1 Varšavske konvencije.

[33] Član 1 Varšavske konvencije.

imovinom ili interes vezan za takvu imovinu] i uključuje svako kasnije reinvestiranje ili preobražavanje direktne imovinske koristi od strane osumnjičenog ili optuženog lica i svaku novčanu pogodnost."^[34] [isticanje naše]

1.3.4. Oduzimanje vrednosti i mešanje imovine

U nekim situacijama možda nije moguće oduzeti direktnu imovinsku korist stečenu krivičnim delom, usled čega obično oduzimanje imovine može biti teško izvodljivo ili nemoguće. To se može dogoditi kada je imovinska korist od krivičnog dela preobražena ili pretvorena u drugi oblik imovine. U takvom slučaju mere koje omogućavaju oduzimanje iznosa novca koji odgovara vrednosti prihoda od krivičnog dela mogu predstavljati delotvorno oružje. Ovaj oblik oduzimanja poznat je kao oduzimanje vrednosti.

Druga situacija u kojoj možda neće biti moguće da se oduzme direktna imovinska korist od krivičnog dela može nastati kada je takva imovinska korist pomešana s imovinom stečenom iz zakonitih izvora. To je poznato kao mešanje imovine. Na mešanje imovine se može reagovati uvođenjem konkretnih mera koje omogućavaju oduzimanje određenog iznosa izmešane imovine koji pokriva procenjenu vrednost prvobitne imovinske koristi od krivičnog dela.

Vrsta imovine koja može podlegati oduzimanju vrednosti razlikuje se od zemlje do zemlje. U međunarodnim instrumentima predstavljanim u odeljku 1.1. nije data standardna definicija. Neke države povlače razliku između novčanih sredstava koja su jednake vrednosti kao i imovinska korist i nenovčane imovine koja je jednake vrednosti kao i imovinska korist (poput nepokretnosti i vozila). Na primer, u krivičnim zakonicima Crne Gore i Hrvatske^[35] propisana je obaveza učinioca krivičnog dela da plati ekvivalentnu novčanu vrednost imovinske koristi, ali on se ne može primorati da preda imovinu ekvivalentne nenovčane vrednosti u skladu sa rešenjem o trajnom oduzimanju.^[36]

UNTOC, UNCAC i Varšavska konvencija sadrže obavezu strana ugovornice da (i) usvoje mere za oduzimanje vrednosti; (ii) omogućće oduzimanje imovine u koju je

[34] Član 2 Direktive 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju sredstava i imovinske koristi ostvarene krivičnim delima u Evropskoj uniji.

[35] Član 113 Krivičnog zakonika Crne Gore i član 77 Kaznenog zakona Hrvatske.

[36] OECD, Antikorupcijska mreža za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju, *Confiscation of Instrumentalities and Proceeds of Corruption Crimes in Eastern Europe and Central Asia*, 2018.

preobražena ili pretvorena imovinska korist; i (iii) omogućće oduzimanje izmešane imovine do visine procenjene vrednosti imovinske koristi koja je izmešana. Sve države članice EU osim Kipra i Malte sprovode oduzimanje vrednosti.^[37]

Strazburške konvencije iz 1990. i 1999. predviđaju izričitu obavezu država potpisnica da usvoje mere za oduzimanje vrednosti, ali ne uređuju neposredno pitanja koja se tiču preobražaja, pretvaranja ili mešanja imovine. Možda je namera njihovih autora bila da se ova pitanja obuhvate širokom definicijom „imovinske koristi” koja pokriva sve ekonomske koristi od krivičnog dela. Može se smatrati da preobražena, pretvorena ili izmešana imovina koja je u krajnjem ishodu stečena krivičnim delom može biti oduzeta bez izričitih dodatnih odredaba, jer ona i dalje predstavlja ekonomsku korist bez obzira na to da li je njen oblik promenjen.

1.3.5. Oduzimanje predmeta

Predmeti su sve stvari koje su korišćene, ili su namenjene korišćenju, na bilo koji način, u celosti ili delimično, u vršenju jednog ili više krivičnih dela. U njih spadaju, na primer, prevozna sredstva koja su korišćena za sakrivanje robe tokom krijumčarenja ili oprema koja je namenjena za izvršenje krivičnog dela. Trajno oduzimanje predmeta nije ograničeno na takvu imovinu u posedu ili vlasništvu kriminalca. Ti predmeti mogu biti oduzeti i od trećih lica.^[38]

I UNTOC i UNCAC obavezuju strane ugovornice da usvoje mere koje će omogućiti oduzimanje stvari, opreme i drugih predmeta^[39] koji su korišćeni ili su namenjeni da budu korišćeni za izvršenje krivičnog dela na koje se ove konvencije odnose. Strazburške konvencije iz 1990. i 1999. godine, Varšavska konvencija i Direktiva iz 2014. na sličan način određuju da svaka država potpisnica mora da uvede mere koje omogućavaju oduzimanje svih stvari koje su korišćene, ili su namenjene korišćenju, na bilo koji način, u celosti ili delimično, u vršenju jednog ili više krivičnih dela.

[37] B. Vettori, T. Kolarov i A. Rusev, "Disposal of Confiscated Assets in the EU Member States: Laws and Practices", Centar za proučavanje demokratije (*Centre for the Study of Democracy*), 2014; OECD, Antikorupcijska mreža za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju, "Confiscation of Instrumentalities and Proceeds of Corruption Crimes in Eastern Europe and Central Asia", 2018.

[38] OECD, Antikorupcijska mreža za Istočnu Evropu i Centralnu Aziju, "Confiscation of Instrumentalities and Proceeds of Corruption Crimes in Eastern Europe and Central Asia", 2018.

[39] „Predmeti” nisu definisani u UNTOC i UNCAC.

1.3.6. Oduzimanje prihoda i drugih koristi od imovine stečene krivičnim delom i korupcijom

Imovinska korist stečena kriminalom i korupcijom, ili imovina u koju je ta imovinska korist preobražena ili pretvorena, može dovesti do rasta prihoda ili drugih novčanih pogodnosti. Svi glavni međunarodni standardi bave se oduzimanjem ovih pogodnosti, mada na različite načine. Politika na kojoj je zasnovano oduzimanje prihoda i drugih koristi od imovine stečene kriminalom za cilj ima da obezbedi da učinioci ne budu nagrađeni za protivzakonito postupanje.

UNTOC, UNCAC i Varšavska konvencija izričito određuju da se takav prihod i korist oduzimaju na isti način i u istom obimu kao i imovinska korist neposredno stečena krivičnim delom. Strazburška konvencija iz 1990. tretira ovo pitanje na drugačiji način, kroz definiciju „imovinske koristi” od kriminala koja obuhvata svaku ekonomsku korist od izvršenog krivičnog dela. To svakako obuhvata u najmanju ruku koristi u obliku prihoda dobijenog od imovine stečene izvršenjem krivičnog dela.

Definicija „imovinske koristi” proširena je u Direktivi iz 2014. i njome su izričito obuhvaćene „sve novčane pogodnosti”. Međutim, Direktivom iz 2014. nije dozvoljeno oduzimanje novca po ovom osnovu ako ekonomske koristi ne potiču od samog krivičnog dela. Na primer, SPEU je u presudi u spojenim predmetima C-845/19 i C-863/19 – *Krivični postupak protiv DR i TS*^[40] stao na stanovište da, budući da protivpravno posedovanje opojnih supstanci samo po sebi nije dalo ekonomske koristi, novac koji je predstavljao predmet postupka oduzimanja nakon što je sud učinioce osudio za posedovanje, ali ne i za prodaju opojnih supstanci, nije mogao da potiče od krivičnog dela u smislu Direktive 2014, te nije mogao biti oduzet u skladu sa tom direktivom.

Prošireno oduzimanje, propisano članom 5 Direktive iz 2014, ne zaustavlja se na oduzimanju prihoda i koristi od imovine stečene krivičnim delom za koje je lice osuđeno. Radi se o oduzimanju imovine koja pripada licu osuđenom za krivično delo kada je sud uveren da ona potiče „od kriminalnog ponašanja” (odnosno, ne nužno od krivičnog dela za koje je lice osuđeno). U Direktivi iz 2014. opisuje se vrednost imovine koja je nesrazmerna zakonitim prihodima učinioca kao primer okolnosti koja može uveriti sud da imovina potiče od kriminalnog ponašanja. Ove odredbe postoje i u Predlogu direktive EU o povraćaju imovine.

[40] Spojeni predmeti C-845/19 i C-863/19 – *Krivični postupci protiv DR i TS*, presuda izrečena 21. oktobra 2021. (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

1.3.7. Prenošnje tereta dokazivanja

Važan element režima oduzimanja imovine jeste način na koji se određuje koja su sredstva podobna da budu oduzeta. Bez saradnje vlasnika može biti teško dokazati nezakonito poreklo imovine, tako da se može smatrati da je prikladno da na okrivljenom bude teret dokazivanja zakonitog porekla sredstava. U UNTOC, UNCAC i Preporukama FATF provizorno se sugeriše ovaj pristup budući da je u njima predviđeno da svaka strana ugovornica može razmotriti mogućnost da zahteva da učinilac krivičnog dela dokaže zakonito poreklo navodne imovinske koristi od kriminala/korupcije ili druge imovine podobne za oduzimanje, u meri u kojoj je takav zahtev u skladu s načelima^[41] domaćeg prava i s prirodom sudskih i drugih postupaka. Direktiva iz 2014, na primer, dozvoljava prošireno oduzimanje ako je sud uveren da imovina o kojoj je reč potiče iz kriminalnog ponašanja. Države članice EU, na primer, mogu da pođu od pretpostavke da postoji značajno velika verovatnoća da je imovina o kojoj je reč pribavljena kriminalnim ponašanjem, a ne drugim aktivnostima, čime teret osporavanja ove pretpostavke prebacuju na optuženog.

Varšavska konvencija je nešto manje uzdržana. Njome se strane ugovornice obavezuju da usvoje mere koje u slučaju teških krivičnih dela (definisanih u nacionalnom zakonodavstvu) od učinioaca iziskuju da dokaže poreklo prihoda ili imovine podložne konfiskaciji, mada ova konvencija sadrži odredbu koja državama omogućuje da u vreme potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja konvenciji daju izjavu kojom odbijaju da preuzmu ovu obavezu.^[42]

ESLJP je utvrdio da su konkretni sistemi koji podrazumevaju prebacivanje tereta dokazivanja u određenim granicama u skladu sa Konvencijom.^[43] Kada je reč o oduzimanju koje nije zasnovano na osuđujućoj presudi (građanskoopravnom oduzimanju), prebacivanje tereta odgovornosti može biti dozvoljeno dok god za posledicu nema „neprihvatljivu neravnotežu između strana u postupku”.^[44] Kada je reč o oduzimanju zasnovanom na osuđujućoj presudi, pretpostavke o krivici optuženog

[41] U UNCAC se ovde poziva na „osnovna načela”; UNTOC se poziva samo na „načela”.

[42] Vidi član 53 st. 4.

[43] Vidi, na primer, presudu u predmetu *Grayson i Barnham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, izrečenu 23. septembra 2008, predstavke br. 19955/05 i 15085/06 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[44] Vidi odluku Evropskog suda u predmetu *G. protiv Francuske*, usvojenu 5. oktobra 1988, predstavka br. 11941/86. Više o prebacivanju tereta dokazivanja u predmetima oduzimanja imovinske koristi u dokumentu Saveta Evrope *Reversal of the burden of proof in confiscation of the proceeds of crime: a Council of Europe Best Practice Survey (Best Practice Survey No. 2)*, PC-S-CO (2000) 8 Rev.

su dozvoljene dok god države te pretpostavke postave unutar „razumnih ograničenja koja u obzir uzimaju značaj pitanja o kojem je reč i održavaju prava odbrane”.^[45] Sledeći faktori mogu biti uzeti u obzir prilikom utvrđivanja ovih razumnih granica:

- › da li je oduzimanje kaznene a ne odštetne prirode;^[46]
- › efekti rešenja o oduzimanju na optuženog;^[47]
- › da li je pretpostavka na neki način kompatibilna sa pretpostavkom nevinosti u smislu da postoji neka mogućnost da se pobije, čak i ako to pobijanje od optuženog iziskuje da se brani;^[48]
- › da li bi prebacivanje tereta dokazivanja iziskivalo samoopuživanje.^[49]

1.3.8. Oduzimanje od trećih lica

Neki učinilac krivičnog dela može pokušati da izbegne mere oduzimanja imovine tako što će sredstva koja predstavljaju imovinsku korist stečenu krivičnim delom preneti na treća lica, kao što su rođaci ili lica nad kojima ima kontrolu. Oduzimanje od trećih lica se odnosi na konfiskaciju imovine u rukama tih trećih lica. Konvencije UN i Saveta Evrope ne sadrže posebna pravila o oduzimanju imovine od trećih lica, mada je ono dozvoljeno njihovim opštim odredbama o oduzimanju imovine, uključujući definicijama „imovinske koristi” i izričitim merama zaštite prava nevinih trećih lica.^[50]

[45] *Salabiaku protiv Francuske*, presuda izrečena 7. oktobra 1988, predstava br. 10519/83, st. 28 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[46] *Reversal of the burden of proof in confiscation of the proceeds of crime: a Council of Europe Best Practice Survey (Best Practice Survey No. 2)*, PC-S-CO (2000) 8 Rev 9.

[47] *Reversal of the burden of proof in confiscation of the proceeds of crime: a Council of Europe Best Practice Survey (Best Practice Survey No. 2)*, PC-S-CO (2000) 8 Rev, 9.

[48] *Pham Hoang protiv Francuske*, presuda izrečena 25. septembra 1992, predstava br. 13191/87; *Salabiaku protiv Francuske*, presuda izrečena 7. oktobra 1988, predstava br. 10519/83 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[49] *Reversal of the burden of proof in confiscation of the proceeds of crime: a Council of Europe Best Practice Survey (Best Practice Survey No. 2)*, PC-S-CO (2000) 8 Rev 9.

[50] Veruje se da je definicija „imovinske koristi” u ovim konvencijama dovoljno široka i da obuhvata imovinsku korist u rukama trećih lica. Dakle, oduzimanje ove imovinske koristi podrazumeva oduzimanje od trećih lica.

Direktiva iz 2014. sadrži, međutim, detaljne odredbe o oduzimanju imovine od trećih lica. Njome se izričito zahteva uvođenje mera koje će omogućiti oduzimanje imovine od trećih lica kada je treće lice od osumnjičenog ili okrivljenog steklo imovinsku korist ili drugu imovinu čija vrednost odgovara toj imovinskoj koristi, ako je to treće lice na osnovu činjenica i okolnosti znalo ili je moralo znati da je svrha prenošenja ili sticanja bila da se izbegne oduzimanje imovine. Činjenica da je imovina prenetna bez naknade ili za iznos koji je značajno manji od tržišne vrednosti može da ukaže na to da je treće lice imalo takva saznanja.

Treća lica čija imovina može podlegati oduzimanju imaju prava na pravično suđenje i delotvorno pravno sredstvo, što uključuje učešće u postupku oduzimanja tokom kojeg ta lica tvrde da imaju imovinska prava na imovinu koju državni organi nastoje da oduzmu. To je zaključio i SPEU u presudi u spojenim predmetima C-845/19 i C-863/19 – *Krivični postupci protiv DR i TS*, u kojima se tvrdilo da su iznosi zaplenjeni tokom istraga pripadali članovima porodice i da se nikad nisu nalazili u posedu optuženih, a kamoli da su imali veze sa krivičnim delom.^[51] SPEU je u ovom predmetu stao na stanovište da su bugarski propisi koji su onemogućavali učešće u postupku trećih lica bili protivni Direktivi iz 2014. godine.

Prava trećih lica koja su nastupala u dobroj veri tzv. savesnih trećih lica (odnosno trećih lica za koja sud nije mogao da dokaže ili pretpostavi da su posedovala potrebna saznanja o poreklu imovine) ne mogu se podrivati. To je izričito propisano UNTOC, UNCAC, Preporukama FATF i Direktivom iz 2014. godine. Konkretno, Varšavskom konvencijom se sve države ugovornice izričito obavezuju da usvoje zakonodavne odredbe kako bi obezbedile da lica čija je imovina pogođena zamrzavanjem, zaplenom, oduzimanjem ili drugim merama imaju na raspolaganju delotvorne pravne lekove kako bi očuvala svoja prava. Takve zaštitne mere važe kako u pogledu trećih lica koja su nominalni vlasnici sporne imovine, tako i u pogledu onih koji poseduju tu imovinu. Strazburška konvencija iz 1999. ne sadrži nijednu odredbu o pravima savesnih trećih lica.

Premda praksa Evropskog suda tradicionalno pruža ograničenu zaštitu savesnim trećim licima,^[52] taj je sud u presudi u predmetu *Varvara protiv Italije* sugerisao da je zaštita savesnih trećih lica običajna norma međunarodnog prava koja ne sme biti

[51] Spojeni predmeti C-845/19 i C-863/19 – *Krivični postupak protiv DR i TS*, presuda izrečena 21. oktobra 2021 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[52] Sud je u predmetu *AGOSI protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. oktobra 1986, predstavka br. 9118/80, potvrdio rešenje o zapleni izdato protiv „nevinog vlasnika”.

ugrožena prilikom oduzimanja predmeta krivičnog dela i imovinske koristi od njega.^[53] Ako je zaštita savesnih trećih lica zaista običajna norma međunarodnog prava kada je, opšte uzev, reč o oduzimanju predmeta krivičnog dela i imovinske koristi od njega, ovo pravo važi bez obzira na međunarodnu konvenciju na kojoj je zasnovan konkretni oblik postupka oduzimanja (npr. na Strazburškoj konvenciji iz 1999. u vezi sa krivičnim delima podmićivanja ili na UNTOC u vezi sa organizovanim kriminalom). Dakle, kada je reč o odredbama međunarodnog prava, nacionalni sudovi treba da odmere svaku štetu koju trajno oduzimanje o kojem je reč može naneti savesnim trećim licima i, tamo gde je to relevantno, da tim trećim licima omoguće realizaciju prava da se izjasne tokom postupka.

1.3.9. Oduzimanje imovine koje nije zasnovano na osuđujućoj presudi

Postoje situacije u kojima nije moguće izvršiti oduzimanje imovine na osnovu osuđujuće presude. Na primer, moguće je da optuženi nije identifikovan, da je preminuo, da je u bekstvu, da ima imunitet ili da je nastupila zastarelost krivičnog gonjenja. U takvim situacijama nema osuđujuće presude, ali i dalje može biti poželjno da se omogući postupak oduzimanja imovine uz odgovarajuće zaštitne mere. Neke države omogućavaju da se pod određenim uslovima vode postupci za oduzimanje imovine i kada nema osude u krivičnom postupku. To se naziva *oduzimanje imovine koje nije zasnovano na osuđujućoj presudi, odnosno građanskopravno oduzimanje*.

Međunarodni instrumenti koje pominjemo u ovoj publikaciji ne sadrže detaljne odredbe o građanskopravnom oduzimanju. U UNTOC, UNCAC, Strazburškim konvencijama iz 1990. i 1999. godine i Varšavskoj konvenciji ne navodi se izričito da je osuda u krivičnom postupku preduslov za oduzimanje imovine, ali njihove definicije „imovinske koristi” i predmeta sugerišu da je fokus u velikoj meri na oduzimanju imovine koje je zasnovano na osuđujućoj presudi. To bi moglo biti zbog težine mere oduzimanja (konačnog lišenja imovine) i opasnosti od zloupotrebe tih ovlašćenja, uključujući proizvoljno lišenje imovine protivno osnovnim pravima nekog lica, u odsustvu osuđujuće presude zasnovane na dokazima o krivici van razumne sumnje.

Međutim, uočava se da se međunarodni standardi u ovoj oblasti menjaju. UNCAC sadrži obavezu svake države ugovornice da u cilju pružanja uzajamne pomoći „razmotri” mogućnost preduzimanja mera potrebnih da se omogući konfiskacija takve imovine bez osuđujuće krivične presude u slučajevima u kojima se počinilac

[53] *Varvara protiv Italije*, presuda izrečena 29. oktobra 2013, predstavka br. 17475/09.

ne može krivično goniti zbog smrti, bekstva ili odsustva ili u drugim odgovarajućim slučajevima.^[54] U Preporukama FATF se navodi da bi zemlje trebalo da „razmotre usvajanje” takvih mera.^[55] Štaviše, u Varšavskoj konvenciji se u kontekstu saradnje s državama moliljama navodi da može biti neophodno da države „u najvećoj mogućoj meri shodno svom domaćem zakonodavstvu” sprovedu mere, kada se to zahteva „u odnosu na krivično delo” [kurziv dodat], a ne obavezno kao krivična sankcija izrečena uz krivičnu presudu.^[56]

U okviru Evropske unije se razvijaju standardi koji prihvataju građanskopravno oduzimanje imovine. U Okvirnoj odluci iz 2005. u pogledu kažnjivih dela u oblasti poreza predviđeno je da države članice mogu da oduzimaju od učinioca prihode stečene kriminalom i u drugim postupcima, a ne samo u krivičnim postupcima. Evropska komisija je 2008. sugerisala državama članicama da razmotre uvođenje mera građanskopravnog oduzimanja.^[57]

Direktivom iz 2014. uvedene su određene odredbe o oduzimanju imovine koje nije zasnovano na osuđujućoj presudi, mada samo u ograničenim okolnostima, kada je nemoguće izreći krivičnu osudu zbog bolesti ili bekstva osumnjičenog ili optuženog lica i pod uslovom da lice o čijoj se imovini radi zastupa advokat. Test praga izložen u članu 4 st. 2 Direktive iz 2014. jeste da je krivični postupak „mogao” da dovede do osuđujuće presude da je optuženom moglo da se sudi. Prema obrazloženju Evropske komisije, državama članicama je dozvoljeno da izaberu da li će odluku o oduzimanju imovine izreći krivični i/ili građanskopravni/upravni sudovi.^[58]

Predlogu direktive EU o povraćaju imovine okolnostima u kojima je dozvoljeno građanskopravno oduzimanje pod uslovom da je krivični postupak pokrenut dodate su odredbe o smrti, imunitetu od krivičnog gonjenja, pomilovanju i zastarelosti krivičnog gonjenja po domaćem pravu.^[59] U tom tekstu je propisan stroži test za određivanje

[54] Vidi član 54 st. 1 t. (c) UNCAC.

[55] Preporuka 4.

[56] Član 23 st. 5 Varšavske konvencije.

[57] Stav 3.3.1. Obaveštenje koje je Komisija uputila Evropskom parlamentu i Savetu: 20. 11. 2008, COM (2008)766, konačan tekst, „Imovinska korist od organizovanog kriminala – obezbeđivanje da se ‘zločin ne isplati’” (*Proceeds of organised crime, Ensuring that ‘crime does not pay’*).

[58] Predlog direktive Evropskog parlamenta i Saveta o zamrzavanju i oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim delom u Evropskoj uniji, COM (2012) 85 final, str. 11.

[59] Član 15 Predloga direktive Evropskog parlamenta i Saveta o povraćaju i oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim delom, COM/2022/245 final.

građanskopravnog oduzimanja – nacionalni sud mora biti „uveren da su prisutni svi elementi krivičnog dela”.

I ESLJP je razmatrao građanskopravno oduzimanje. Taj sud u novijoj praksi potvrđuje da je moguće u načelu uvesti sistem za oduzimanje u odsustvu osuđujuće presude, ali pod uslovom da je u skladu sa pravima zajemčenim Konvencijom.^[60] To znači da:

- › postupak oduzimanja koje nije zasnovano na osuđujućoj presudi mora biti sproveden u prisustvu obeju strana i uz poštovanje prava na odbranu,^[61] iako prava iz krivičnogpravnog aspekta člana 6 Konvencije verovatno nisu primenljiva;^[62]
- › sud koji vodi ovaj postupak mora u potpunosti da obrazloži svoju presudu;^[63]
- › mora postojati pravo na žalbu;^[64]
- › i dalje može biti dozvoljeno prebacivanje tereta dokazivanja u postupku oduzimanja imovinske koristi u odsustvu osuđujuće presude.^[65]

1.3.10. Međunarodna saradnja

Značaj međunarodne saradnje kada je reč o oduzimanju prepoznat je u UNTOC, UNCAC, Strazburškim konvencijama iz 1990. i 1999. i Varšavskoj konvenciji i one sadrže detaljne odredbe o njoj.^[66] Na primer, u Strazburškoj konvenciji iz 1990.

[60] *Arcuri protiv Italije*, presuda izrečena 5. jula 2001, predstavka br. 52024/99 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[61] *Arcuri protiv Italije*, presuda izrečena 5. jula 2001, predstavka br. 52024/99 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[62] *Butler protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka o prihvatljivosti usvojena 27. juna 2022, predstavka br. 41661/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[63] *Butler protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka o prihvatljivosti usvojena 27. juna 2022, predstavka br. 41661/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[64] *Butler protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka o prihvatljivosti usvojena 27. juna 2022, predstavka br. 41661/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[65] *Gogitidze protiv Gruzije*, presuda izrečena 12. maja 2015, predstavka br. 36862/05 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[66] Vidi Priručnik UNODC o međunarodnoj saradnji u oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim delom, dostupan na engleskom na: <https://t.ly/XNbl4>.

izričito se priznaje postojanje drugih međunarodnih konvencija i omogućava se državama ugovornicama da umesto nje primenjuju neki drugi sporazum ili ugovor u vezi sa predmetom kojim se bavi ova konvencija ako to olakšava međunarodnu saradnju.^[67]

Uspostavljanje Evropskog javnog tužilaštva (EJT) i predlozi za formiranje nacionalnih kancelarija za povraćaj imovine u okviru EU takođe ukazuju na značaj usaglašavanja i međunarodne saradnje kada je verovatno da krivična dela o kojima je reč imaju prekogranični element.

1.3.11. Mere zaštite

S obzirom na težinu oduzimanja kao izvršne i kaznene mere, potrebne su mere zaštite optuženih, žrtava i trećih lica. I u UNCAC i u UNTAC propisana je obaveza država ugovornica da preduzmu odgovarajuće mere za zaštitu svedoka, stručnjaka i žrtava koje svedoče o krivičnim delima definisanim u skladu sa ovim konvencijama, ne dovodeći u pitanje prava optuženog, uključujući pravo na pravičnost postupka. U njima se takođe ističe da se prava savesnih trećih lica ne smeju dovoditi u pitanje. Premda Strazburškim konvencijama iz 1990. i 1999. nisu predviđene konkretne garancije, u Obrazloženju Strazburške konvencije iz 1999. prepoznata je moguća intruzivnost posebnih istražnih tehnika. U njemu se potvrđuje da države ugovornice mogu da odluče da neke od tih tehnika neće biti dozvoljene u njihovom domaćem zakonodavstvu ili da takve tehnike dozvole uz „što veći broj zaštitnih mera i garancija koliko može biti neophodno u cilju zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda”.^[68]

Druge međunarodne konvencije, poput Evropske konvencije o naknadi štete žrtvama nasilnih krivičnih dela^[69] i Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju terorizma^[70], mogu da važe u pogledu imovinske koristi pribavljene određenim krivičnim delima, kao što su terorizam i trgovina ljudima. Ova publikacija se ne bavi ovim kategorijama krivičnih dela.

---

[67] Član 39 Strazburške konvencije iz 1990. godine.

[68] Obrazloženje Krivičnopravne konvencije o korupciji, st. 114.

[69] 1983, ETS br. 116.

[70] 2005, CETS br. 196.

1.3.12. Upravljanje oduzetom imovinom

Važne međunarodne konvencije^[71] sadrže odredbe o upravljanju oduzetom imovinom. Prema UNCAC, raspolaganje oduzetom imovinom, uključujući njeno vraćanje ranijim zakonitim vlasnicima, sprovodi se u skladu i sa UNCAC i sa domaćim pravom. Države ugovornice ove konvencije su takođe u obavezi da usvoje zakonodavne mere koje će njihovim organima omogućiti da vrate oduzetu imovinu drugoj državi ugovornici na njen zahtev. Prema članu 57, država koja zahteva vraćanje oduzete imovine mora da utvrdi ko je bio raniji zakoniti vlasnik imovine i predoči pravosnažnu sudsku presudu, pri čemu od ovog potonjeg uslova država ugovornica kojoj se upućuje zahtev može odustati.^[72]

Prema UNTOC, raspolaganje oduzetom imovinom sprovodi se u skladu sa domaćim pravom. Njome je državi ugovornici naloženo da prioritet dâ razmatranju vraćanja oduzete imovine ili dobiti od kriminala državi molilji, tako da ta država potpisnica može da obešteti žrtve kriminala ili da tu imovinu ili dobit vrati legitimnim vlasnicima. U stavu 3 člana 14 predviđen je mehanizam koji države mogu da iskoriste kako bi donirale vrednost imovine stečene krivičnim delom u fond kojim upravljaju Ujedinjene nacije radi pomoći zemljama u razvoju da sprovedu UNTOC.^[73]

U članu 10 Direktive iz 2014. godine navedeni su primeri mera koje države mogu da preduzimaju kako bi upravljale zamrznutom i oduzetom imovinom. Te mere obuhvataju formiranje centralizovanih kancelarija i grupa specijalizovanih kancelarija kako bi se osiguralo adekvatno upravljanje imovinom zamrznutom s ciljem mogućeg naknadnog oduzimanja. U Direktivi iz 2014. godine je propisano i da države treba da predvide mogućnost prodaje ili prenosa imovine u slučaju potrebe, te i da mogu da razmatraju preduzimanje mera koje bi omogućile da se oduzeta imovina koristi u javnom interesu ili u socijalne svrhe.^[74]

Strazburška konvencija iz 1990. i Varšavska konvencija takođe ovlašćuju države potpisnice da usvajaju vlastite zakonodavne mere za upravljanje oduzetom imovinom.^[75]

[71] UNCAC, UNTOC, Direktiva 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim delima u Evropskoj uniji, Strazburška konvencija iz 1990. godine i Varšavska konvencija.

[72] Član 57 UNCAC.

[73] Član 14 UNTOC.

[74] Član 10 Direktive 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim delima u Evropskoj uniji.

[75] Član 15 Strazburške konvencije iz 1990. i član 6 Varšavske konvencije.

▶ 1.4. PRIMENA EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA

Svrha ovog odeljka je da uz navođenje relevantne sudske prakse pojasni kako odgovarajući članovi Konvencije funkcionišu u vezi sa zaplenom, zamrzavanjem i oduzimanjem imovinske dobiti stečene krivičnim delom. U njemu razmatramo sadržaj članova Konvencije i osnovna načela koja je razvio ESLJP, a potom dajemo prikaze ključnih odluka tog suda značajnih za oduzimanje imovinske koristi. Opšte uzev, nastojimo da pomognemo čitaocu da stekne dublje razumevanje različitih okolnosti u kojima se može postaviti pitanje primene ovih prava iz Konvencije i kada može doći do njihove povrede.^[76]

Kao što smo naveli u uvodu ove publikacije, određena prava zajemčena Konvencijom uvek se moraju odmeriti u kontekstu postupka oduzimanja. Jedno od osnovnih takvih prava jeste pravo na neometano uživanje imovine, zajemčeno članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Pravo na pravično suđenje (član 6 Konvencije), načelo da nema zločina ni kazne bez zakona (član 7 Konvencije) i pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života (član 8 Konvencije) takođe su od značaja i njihovim se poštovanjem ESLJP bavio u predmetima koji su se odnosili na oduzimanje.

1.4.1. Pravo na neometano uživanje imovine: član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju

1.4.1.1. Pregled

Pravo na neometano uživanje imovine izloženo je u članu 1 Protokola br. 1 Konvencije.

[76] Videti, pored sudske prakse koju pominjemo u ovom odeljku, i *ECHR Knowledge Sharing Platform* (ECHR-KS). Ovaj odličan resurs, koji održava i redovno ažurira Sekretarijat Evropskog suda za ljudska prava, dostupan je na sledećem linku: <https://ks.echr.coe.int/en/web/echr-ks/>. Čitaocima će naročito biti zanimljiv tekst o privremenom i trajnom oduzimanju u članu 1 Protokola br. 1, koji je dostupan na engleskom na sledećem linku <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/confiscation-seizure-of-assets>.

Član 1 Protokola br. 1 glasi:

- 1) *Svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.*
- 2) *Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima ili da bi obezbedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.*

Članom 1 Protokola br. 1 jemči se pravo na imovinu i štite se pojedinci ili pravna lica od proizvoljnog zadiranja države u njihova svojinska prava.^[77] Njime se državi nameću i negativne i pozitivne obaveze u cilju zaštite prava na uživanje imovine.^[78] Međutim, ESLJP priznaje pravo države da oduzme imovinu fizičkih ili pravnih lica pod određenim uslovima koji su navedeni u članu 1 Protokola br. 1. Konkretno, svako zadiranje mora biti u skladu s javnim interesom, mora biti sprovedeno tako da se poštuje vladavina prava i mora biti srazmerno svom cilju.

Sud je ustanovio trostepeni postupak kako bi utvrdio da li je došlo do povrede ove odredbe.

1. Primena člana 1 Protokola br. 1: „Posedovanje” „imovine”

Kako bi potpadao pod domašaj člana 1 Protokola br. 1, pojedinac mora da „poseduje” imovinu. Termin „posedovanje” ima autonomno značenje u sistemu Konvencije^[79] i prema članu 1 Protokola br. 1 odnosi se na potraživanje i/ili pravo svojine pojedinca. Od suštinskog je značaja da u domaćem pravu postoji pravni osnov za ovo potraživanje i/ili pravo, a na podnosiocu predstavke koji se u pritužbi Sudu žali na povredu nekog prava jeste da utvrdi tačnu prirodu svog prava u merodavnom domaćem pravu. Na primer, u predmetu *Novikov protiv Rusije*,^[80] ESLJP je konstatovao da je podnosilac predstavke imao potraživanje u odnosu na gorivo koje je Rusija zaplenila kao objekat izvršenja krivičnog dela, jer mu je ono ustupljeno ugovorom sklopljenim u skladu sa ruskim pravom.

[77] *Marckx protiv Belgije*, presuda izrečena 13. juna 1979, predstavka br. 6833/74.

[78] *Öneryıldız protiv Turske*, presuda izrečena 30. novembra 2004, predstavka br. 48939/99.

[79] *Gasus Dosier und Föedertechnik GmbH protiv Holandije*, presuda izrečena 23. februara 1995, predstavka br. 15375/89.

[80] *Novikov protiv Rusije*, presuda izrečena 11. jula 2013, predstavka br. 7087/04.

Da bi se priznalo kao „posedovanje”, svako buduće potraživanje ili pravo mora predstavljati zakonito potraživanje ili legitimno očekivanje. Legitimno očekivanje mora biti ostvarivo po domaćem pravu i mora se smatrati imovinom u smislu člana 1 Protokola br. 1. Predmet *Denisova i Moisejeva protiv Rusije*^[81] odnosio se na čoveka koji je bio osuđen za izdaju i kome su domaći organi oduzeli imovinu. Supruga i kćerka tog čoveka su posle toga tvrdile da je oduzeta imovina delimično njihova. Razmatrajući tvrdnju supruge, ESLJP je ustanovio da je domaćim pravom predviđeno zajedničko vlasništvo nad imovinom koju su stekli bračni drugovi tokom braka i da je zato supruga imala legitimno očekivanje u odnosu na deo porodične imovine koji je jednak onome koji pripada njenom suprugu. Predmet *Pine Valley Developments Ltd i drugi protiv Irske* odnosio se na legitimno očekivanje u komercijalnom kontekstu, ali ne i u kontekstu konfiskacije. U ovom predmetu se pojavilo legitimno očekivanje kada je izdata preliminarna građevinska dozvola, a preduzeća koja su podnela predstavku su na osnovu tog očekivanja kupila zemljište za izgradnju. Smatralo se da je građevinska dozvola deo imovine i da su preduzeća imala legitimno očekivanje da će im biti odobrena trajna građevinska dozvola.^[82]

Interesi se mogu smatrati „imovinom” u smislu člana 1 Protokola br. 1 čak i kada u domaćem pravu neke države određeni interes nije priznat kao „imovinsko pravo”. ESLJP je to zaključio u presudi u predmetu *Depalle protiv Francuske*;^[83] u tom predmetu je ESLJP zaključio da je pravo podnosioca predstavke da koristi javno dobro predstavljalo imovinu u smislu člana 1 Protokola br. 1 iako je bilo neizvesno i moglo je biti ukinuto (i nije predstavljalo imovinsko pravo prema domaćem zakonodavstvu), jer je bilo „dovoljno prepoznato i značajno da bi predstavljalo imovinu”, čak i u slučaju kada domaćim pravom nije priznato da vreme korišćenja ima učinak sticanja prava na vlasnički interes. Termin „imovina” je široko postavljen i nije ograničen na fizičke stvari.^[84] Tim je terminom obuhvaćena:

- › materijalna, pokretna i nepokretna imovina, kao što su stvari, zgrade, zemljište;
- › nematerijalna imovina, uključujući novčane fondove, akcije, intelektualnu svojinu, penzije, prava iz socijalnog osiguranja, profesionalnu klijentelu, licence za poslovanje;

[81] *Denisova i Moisejeva protiv Rusije*, presuda izrečena 1. aprila 2010, predstavka br. 16903/03.

[82] *Pine Valley Developments Ltd i drugi protiv Irske*, presuda izrečena 29. novembra 1991, predstavka br. 12742/87.

[83] *Depalle protiv Francuske*, presuda Velikog veća izrečena 29. marta 2010, predstavka br. 34044/02.

[84] Vidi Vodič Evropskog suda o članu 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, dostupan na engleskom na: <https://t.ly/Pdxy>, poslednji put ažuriran 31. avgusta 2022.

- › pravna potraživanja, kao što su obavezujuće sudske odluke, dužničke obaveze.

ESLJP je u svojoj praksi u kontekstu zaplene, oduzimanja ili gubitka imovine imovinom smatrao i oduzetu letelicu,^[85] imovinu oduzetu u krivičnom postupku,^[86] kao i imovinu oduzetu u stranoj zemlji^[87].

2. Zadiranje u prava zajemčena članom 1 Protokola br. 1 – tri pravila

Pošto utvrdi da je u pitanju imovina podnosioca predstavke i da važi član 1 Protokola br. 1, ESLJP utvrđuje da li postoji (ili da li je bilo ili će biti) zadiranje u pravo na uživanje imovine. To obuhvata ispitivanje relevantnog činjenja ili nečinjenja kako bi se videlo da li ono utiče na uživanje imovine o kojoj je reč. ESLJP u pristupu ovom pitanju primenjuje tri pravila. Prvo je pravilo opšteg karaktera, a drugo i treće predstavljaju oblike kvalifikacije prava zajemčenog članom 1 Protokola br. 1. ESLJP će odluku doneti na osnovu ispitivanja koje se od tri pravila odnosi na datu situaciju.^[88]

Prvo pravilo

Prvim pravilom ustanovljava se opšte načelo da pojedinci imaju pravo na neometano uživanje imovine (sveobuhvatna formula). Drugo i treće pravilo treba tumačiti u svetlu ovog opšteg načela.

Drugo pravilo

Drugo pravilo se odnosi na lišavanje svojine, odnosno na ukidanje vlasničkog prava pojedinca. Kako bi ustanovio da li je bilo ili će doći do „lišavanja”, sudija razmatra da li je pojedinac u mogućnosti (ili će biti u mogućnosti) da koristi, proda, pokloni ili na drugi način vrši svoja svojinska prava nad imovinom o kojoj je reč.

[85] *Bosphorus Airways protiv Irske*, presuda Velikog veća izrečena 30. juna 2005, predstavka br. 45036/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[86] *Tendam protiv Španije*, presuda izrečena 13. jula 2010, predstavka br. 25720/05 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[87] *Saccoccia protiv Austrije*, presuda izrečena 18. decembra 2008, predstavka br. 69917/01 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[88] *Gogitidze protiv Gruzije*, presuda izrečena 12. maja 2015, predstavka br. 36862/05 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

Lišenje imovine može biti *de facto* ili *de jure*. U načelu, do *de facto* lišenja dolazi kada se nadležne vlasti (tj. neki državni organ) mešaju u nečije pravo na uživanje imovine, ali ne ukidaju zvanično njegovo pravo svojine. Treba napomenuti da ESLJP postupa oprezno kada treba da prizna *de facto* lišenje imovine za potrebe stava 2 člana 1 Protokola br. 1 ukoliko svojinska prava nisu formalno ukinuta. ESLJP je u odluci u predmetu *Hentrich protiv Francuske*^[89] smatrao da je preventivno oduzimanje imovine podnosioca predstavke koje su izvršile poreske vlasti, nakon što je ta imovina prodana podnosiocu predstavke po preniskoj ceni, predstavljalo *de facto* eksproprijaciju imovine, pošto je preventivno oduzimanje zapravo predstavljalo lišenje imovine podnosioca predstavke u smislu člana 1 Protokola br. 1.

Lišenje imovine može uslediti i u odsustvu formalne odluke o ukidanju pojedinačnih prava, ali je efekat na imovinu toliko dubok da on može predstavljati eksproprijaciju. ESLJP detaljnije analizira stvari i istražuje realnost situacije.^[90] U predmetu *Sarica i Dilaver protiv Turske* radilo se o zemljištu koje je inkorporirano u vojnu zonu, što je turskim organima omogućilo da ga koriste i da nepovratno promene njegovu namenu, te je ono počelo da se smatra državnim zemljištem iako nikad nije formalno proglašeno državnim zemljištem.^[91] Ako ESLJP zauzme stav da je reč o eksproprijaciji, država je u obavezi da dodeli naknadu pogođenom vlasniku.^[92]

Ne smatraju se svi akti kojima se ograničavaju svojinska prava vlasnika lišenjem u skladu sa drugim pravilom. Oni mogu potpadati i pod treće pravilo. Međutim, budući da konfiskacija predstavlja konačno lišenje imovine, rešenje o oduzimanju obično potpada pod ovo drugo pravilo kada je izvršeno.

Treće pravilo

Treće pravilo odnosi se na regulisanje korišćenja imovine u skladu s opštim interesom. Regulisanje korišćenja imovine postoji kada nadležni organ definiše propise u opštem interesu kojima se ograničava pravo vlasnika u pogledu korišćenja imovine, ali koji neće predstavljati lišenje imovine. Kada se radi o regulisanju korišćenja imovine, država ima široko, ali ne i neograničeno polje slobodne procene. Regulisanje korišćenja imovine mora se sprovoditi u skladu sa opštim pravilom i ne

[89] *Hentrich protiv Francuske*, presuda izrečena 22. septembra 1994, predstavka br. 13616/88.

[90] *Apap Bologna protiv Malte*, presuda izrečena 9. decembra 2021, predstavka br. 47505/19.

[91] *Sarica i Dilaver protiv Turske*, presuda izrečena 27. maja 2010, predstavka br. 11765/05.

[92] Vodič Evropskog suda o članu 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, dostupan na engleskom na <https://t.ly/XEIX>, poslednji put ažuriran 31. avgusta 2022, str. 23.

može biti proizvoljno.^[93] Sud često navodi rešenja o zapleni i oduzimanju kao primere regulisanja korišćenja imovine u skladu s trećim pravilom.

Državno regulisanje korišćenja imovine može po obimu biti mnogo šire od lišenja imovine. Država može sprovoditi „regulisanje” primenom propisa kojima se od pojedinca zahteva preduzimanje nekih radnji ili kojima se aktivnosti pojedinaca ograničavaju, na primer: zamrzavanje imovine, rešenja o zapleni ili oduzimanju, kontrola planiranja, odluke koje se tiču očuvanja životne sredine, promene uslova za izdavanje dozvola i rušenje nezakonito izgrađenih objekata.

ESLJP naglašava da ova tri pravila nisu odvojena i nepovezana. I drugo i treće pravilo predstavljaju primere zadiranja u neometano uživanje imovine, te ih treba tumačiti u svetlu opšteg načela sadržanog u prvom pravilu.^[94] Ako se zadiranje u prava na imovinu ne može podvesti pod drugo ili treće pravilo, primenjuje se prvo pravilo.

3. Opravdanje zadiranja u pravo na imovinu

Poslednji korak koji ESLJP mora da preduzme kako bi procenio da li je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 jeste da odredi da li je zadiranje u pravo na imovinu podnosioca predstavke bilo opravdano. Kako bi bilo opravdano, postupanje države mora da položi tri različita testa: mora biti zakonito, mora služiti ostvarenju legitimnog cilja i mora uspostaviti pravičnu, srazmernu ravnotežu između prava pojedinca i legitimnog cilja čijem se ostvarenju teži.

Zakonitost

Prvo, zadiranje države u imovinu podnosioca predstavke mora biti zakonito, što znači da mora imati jasan osnov u domaćem pravu i da mora biti u skladu sa načelima vladavine prava (uključujući da je jasno, predvidljivo i precizno). Konkretno, zakon mora omogućiti onima koji mu podležu da predvide posledice svojih postupaka u meri u kojoj je to razumno u datim okolnostima.^[95] Pored toga, zakonitost ne znači samo da država mora da se pridržava domaćih zakona već i da mora da ih primenjuje u pravičnom i odgovarajućem postupku – meru o kojoj je reč mora da odredi i izvrši

[93] *Pine Valley Developments Ltd protiv Irske (član 50)*, presuda izrečena 9. februara 1993, predstavka br. 12742/87.

[94] *James protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 21. februara 1986, predstavka br. 8793/79.

[95] *Baklanov protiv Rusije*, presuda izrečena 9. juna 2005, predstavka br. 68443/01 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

odgovarajući organ i ona ne sme da bude proizvoljna.^[96] Svako zadiranje mora biti praćeno procesnim garancijama koje licu ili subjektu o kojem se radi pružaju razumnu priliku da svoje argumente kojima osporavaju mere predoči nadležnim organima.^[97]

Ukratko, da bi neko zadiranje bilo zakonito, ono mora biti utemeljeno u nacionalnom pravu^[98] i mora biti jasno, predvidljivo onima kojih se tiče i precizno.^[99] Pored toga, ESLJP je ukazao na to da bi svaka kazna određena u fazi pre suđenja ozbiljno osujetila sposobnost lica da delotvorno predoči svoje argumente sudu.^[100]

Legitimni cilj

Drugo, mešanje države u pravo na neometano uživanje imovine mora služiti ostvarenju legitimnog cilja koji je u javnom ili opštem interesu.^[101] Imajući u vidu široki spektar politika koje mogu uticati na imovinu na neki način, u nekom obliku ili nekom stepenu, a koje su države razvile, ESLJP prihvata da država ima široko polje slobodne procene u određivanju šta može, a šta ne može biti u javnom ili opštem interesu.^[102] Kada mešanje države uključuje socijalnu i ekonomsku politiku koja se sprovodi putem zakona, ESLJP će poštovati sud zakonodavca o tome šta je „u javnom interesu, sem ukoliko je taj sud očigledno bez razumnog utemeljenja”.^[103]

ESLJP je utvrdio da sledeći ciljevi potpadaju pod javni interes:

- › sprečavanje utaje poreza;
- › mere borbe protiv trgovine i krijumčarenja droge;

[96] *Winterwerp protiv Holandije*, presuda izrečena 24. oktobra 1979, predstavka br. 6301/73.

[97] *Shorazova protiv Malte*, presuda izrečena 3. marta 2022, predstavka br. 51853/19 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[98] *Bosphorus Airways protiv Irske*, presuda Velikog veća izrečena 30. juna 2005, predstavka br. 45036/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[99] *Carbonara i Ventura protiv Italije*, presuda izrečena 30. maja 2000, predstavka br. 24638/94; *Beyeler protiv Italije*, presuda izrečena 5. januara 2000, predstavka br. 33202/96.

[100] *Markus protiv Letonije*, predstavka izrečena 11. juna 2020, predstavka br. 17483/10 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[101] *James protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 21. februara 1986, predstavka br. 8793/79.

[102] *Ibid.*

[103] *Ibid.*

- › oduzimanje nezakonito stečenog novca;
- › sprečavanje koluzivnih praksi i zaštita javnih sredstava;
- › neometano funkcionisanje pravosudnog sistema.

U predmetu *Riela i drugi protiv Italije*, italijanski organi su podnosiocima predstavke oduzeli imovinu jer je ta imovina predstavljala imovinsku korist, odnosno zato što je proistekla iz kriminala. Bilo je značajnih dokaza da su prva dva podnosioca predstavke članovi kriminalne organizacije slične mafiji i da su oni oduzetu imovinu stekli delovanjem u toj organizaciji. Podnosioci predstavke su se žalili da je merom oduzimanja povređeno njihovo pravo na imovinu zajemčeno članom 1 Protokola br. 1. ESLJP je u odluci o ovom predmetu izjavio da, iako je mera oduzimanja imovine nesumnjivo dovela do zadiranja u pravo podnosioca predstavke iz člana 1 Protokola br. 1, legitimni cilj borbe protiv kriminalnih organizacija sličnih mafiji u Italiji je u toj meri značajan da zadiranje države nije bilo nesrazmerno u odnosu na taj cilj. Iz tog razloga nije utvrdio povredu Konvencije i predstavku je proglasio očigledno neosnovanom.^[104]

Srazmerno zadiranje

Najzad, zadiranje države u imovinu mora biti srazmerno. Mora se ostvariti pravična ravnoteža između prava podnosioca predstavke na neometano uživanje imovine i zahteva vezanog za javni interes. Jedan od faktora koje ESLJP uzima u obzir prilikom ocene ponašanja države jeste postojanje bilo kakve neizvesnosti, bila ona zakonodavna, administrativna ili rezultat prakse koju vlasti primenjuju.^[105]

ESLJP prihvata da su mere oduzimanja srazmerne čak i u odsustvu osuđujuće presude kojom se utvrđuje krivica podnosioca predstavke, pod uslovom da se utvrdi da je relevantna imovina stečena krivičnim delom.^[106]

[104] *Riela i drugi protiv Italije*, odluka o prihvatljivosti usvojena 4. septembra 2001, predstavka br. 52439/99.

[105] *Broniowski protiv Poljske*, presuda izrečena 24. juna 2004, predstavka br. 31443/96.

[106] *Balsamo protiv San Marina*, presuda izrečena 8. oktobra 2019, predstavke br. 20319/17 i 21414/17 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

U predmetu *AGOSI protiv Ujedinjenog Kraljevstva* preduzeće koje je podnelo predstavku je prodalo 1.500 južnoafričkih zlatnika (krugeranda) dvojici muškaraca koji su potom uhapšeni prilikom pokušaja da ih prokrijumčare u Ujedinjeno Kraljevstvo. Zlatnici su oduzeti kao predmet krijumčarenja. Ugovorom o prodaji zlatnika je predviđeno da vlasništvo nad zlatnicima neće biti preneto sve dok preduzeće ne primi novac i, pošto ček koji je dat preduzeću *AGOSI* nije isplaćen, preduzeće je tvrdilo da zlatnici treba da mu budu vraćeni pošto su oni još uvek u njegovom vlasništvu. Preduzeće koje je podnelo predstavku se žalilo Sudu da oduzimanje zlatnika predstavlja povredu člana 1 Protokola br. 1, jer ono nije načinilo nikakav prekršaj. ESLJP je u ovom predmetu, ocenjujući srazmernost, izjavio:

Država ima široko polje slobodne procene kako u pogledu izbora sredstava izvršenja, tako i u pogledu procene da li su posledice izvršenja opravdane u opštem interesu i u cilju postizanja svrhe zakona o kojem je reč.

ESLJP je prepoznao da ostvarenje pravične ravnoteže zavisi od mnogobrojnih različitih faktora, kao što su:

- › ponašanje vlasnika (u odnosu na akt, kao što je neko krivično delo, koji je doveo do toga da država preduzme mere);^[107]
- › stepen krivice ili brige koju je vlasnik ispoljio u svom ponašanju i da li važeći postupci dozvoljavaju državi da uzme u obzir stepen krivice ili brige podnosioca predstavke;^[108]
- › da li je pogođenom licu pružena razumna prilika da nadležnim organima predoči svoje argumente i delotvorno osporava mere kojima se zadire u njegova prava;^[109]
- › ciljevi predmetne politike/zakonodavstva; zakonodavac naročito mora imati slobodu da preduzme mere kojima će ostvariti cilj usvojene politike;^[110]

[107] *AGOSI protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. oktobra 1986, predstavka br. 9118/80.

[108] *Ibid.*

[109] *G.I.E.M. S.R.L i drugi protiv Italije*, Presuda Velikog veća izrečena 28. juna 2018, predstavke br. 1828/06, 34163/07 i 19029/11 (rezime dat u ovoj publikaciji).

[110] *Mellacher protiv Austrije*, presuda izrečena 19. decembra 1989, predstavke br. 10522/83,

- › da li je država prekoračila polje slobodne procene;^[111]
- › da li su postojale manje intruzivne mere kojima se moglo pribеći;^[112]
- › ESLJP je takođe razmatrao: zastarelost,^[113] izvesnost u vršenju ovlašćenja državnih organa,^[114] uticaj koji zadiranje ima na pojedinca,^[115] procesne garancije^[116] i isplatu naknade^[117].

Primer na kome se vidi koliko je široko polje slobodne procene koje država ima u borbi protiv korupcije jeste presuda u predmetu *Gogitidze protiv Gruzije*. ESLJP je smatrao da je opravdano što je teret dokazivanja bio na podnosiocu predstavke i da je legitimno što je imovina podnosioca predstavke oduzeta pre nego što je utvrđena njegova krivica za krivično delo (i na kraju, u odsustvu osuđujuće presude za bilo koje krivično delo), jer su postojali ubedljivi posredni dokazi koji su ukazivali na to da zakoniti prihod podnosioca predstavke nije mogao biti dovoljan za sticanje predmetne imovine.^[118]

Iako domaći organi moraju imati slobodu da preduzimaju mere kojima će ostvarivati ciljeve politike koju su usvojili, ove mere moraju biti i srazmerne.

U predmetu *Gabrić protiv Hrvatske* podnositeljku predstavke je zaustavila policija prilikom prelaska granice između Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Zaplenila je 20.000 DM i 61 boks cigareta iz njenih kola. Zbog izbegavanja carinske kontrole, podnositeljka je osuđena uslovno na šest meseci zatvora,

11011/84 i 11070/84.

- [111] *Pressos Compania Naviera SA protiv Belgije*, presuda izrečena 20. novembra 1995, predstavka br. 17849/91.
- [112] *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos protiv Rusije*, presuda izrečena 31. jula 2014, predstavka br. 14902/04.
- [113] *Erkner i Hofauer protiv Austrije*, presuda izrečena 23. aprila 1987, predstavka br. 9616/81.
- [114] *Hentrich protiv Francuske*, presuda izrečena 22. septembra 1994, predstavka br. 13616/88.
- [115] *Erkner i Hofauer protiv Austrije*, presuda izrečena 23. aprila 1987, predstavka br. 9616/81.
- [116] *Hentrich protiv Francuske*, presuda izrečena 22. septembra 1994, predstavka br. 13616/88.
- [117] *Lithgow i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 8. jula 1986, predstavke br. 9006/80, 9262/81, 9263/81, 9265/81, 9266/81, 9313/81 i 9405/81.
- [118] *Gogitidze protiv Gruzije*, presuda izrečena 12. maja 2015, predstavka br. 36862/05 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

a njene cigarete su oduzete. Osuđena je i prekršajno u vezi s neprijavljenim iznosom od 20.000 DM, za koje je novčano kažnjena, a novac je oduzet. Podnositeljka predstavke je tvrdila da su mere bile preterane i da je povređeno njeno pravo iz člana 1 Protokola br. 1. ESLJP je konstatovao da su mere oduzimanja imovine bile zakonite i da su predstavljale regulisanje korišćenja imovine. Međutim, pošto je podnositeljka predstavke već bila novčano kažnjena zbog neprijavlivanja novca i pošto nije izrečena krivična presuda protiv nje u vezi s tim novcem, a novac je stekla na zakonit način, ESLJP je zaključio da država nije na uverljiv način pokazala da prvobitna novčana kazna nije bila dovoljna kao mera odvraćanja i kažnjavanja. Iz tog je razloga zaključio da je oduzimanje imovine bilo nesrazmerno i da je dovelo do povrede Konvencije.^[119]

Pristup srazmernosti u presudi u predmetu *Gabrić* ogleda se i u presudi SPEU u predmetu *Chmielewski protiv Opšte uprave za carinu i finansije regije Del-alfeld*. SPEU je utvrdio da iako države članice imaju određenu slobodu da odluče kako će obezbediti poštovanje svojih obaveza da primenjuju pravo EU, propisane kazne moraju biti srazmerne i neophodne za ostvarenje ciljeva čijem ostvarenju dotično zakonodavstvo teži.^[120]

Slede primeri još nekih odluka o predmetima u kojima je ESLJP smatrao da su mere državnih organa nesrazmerne:

- › **Grifhorst protiv Francuske:**^[121] Oduzimanje gotovine od podnosioca predstavke predstavljalo je povredu člana 1 Protokola br. 1, jer nije bilo dokaza da je gotovina povezana s bilo kakvom nezakonitom aktivnošću, a rešenje o oduzimanju je bilo mnogo oštrije od kazne koja bi uobičajeno bila izrečena u takvim okolnostima.
- › **Tendam protiv Španije:**^[122] ESLJP je smatrao da se moraju preduzeti razumne mere u cilju očuvanja zaplenjene imovine u slučaju da njen vlasnik bude oslobođen optužbi.

[119] *Gabrić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 5. februara 2009, predstavka br. 9702/04.

[120] *Chmielewski v. Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Vám- és Pénzügyőri Főigazgatósága*, presuda SPEU izrečena 16. jula 2015. (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji)

[121] *Grifhorst protiv Francuske*, presuda izrečena 26. februara 2009, predstavka br. 28336/02 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[122] *Tendam protiv Španije*, presuda izrečena 13. jula 2010, predstavka br. 25720/05 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

- › **Gladysheva protiv Rusije:**^[123] Oduzimanje vlasništva nad stanom u slučaju savesnog kupca, bez naknade, u okolnostima u kojima se ne radi o sukobljenim privatnim interesima i bez dovoljno opravdanja da je to u javnom interesu, predstavlja nesrazmerno mešanje.

Novija praksa Suda ukazuje na to da države ugovornice imaju značajnu slobodu u postupku oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim delom. Na primer, podnosilac predstavke u predmetu *Ulemek protiv Srbije* osuđen je za brojna teška krivična dela, a žalio se na oduzimanje kuće koju je nezakonito stečenim sredstvima kupio 1998. godine. ESLJP je utvrdio da retroaktivno oduzimanje imovine koju je podnosilac predstavke stekao pre usvajanja relevantnog zakona 2008. godine nije bilo proizvoljno.^[124] ESLJP je u presudi u predmetu *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva* stao na stanovište da postupci izdavanja rešenja o oduzimanju imaju za cilj odvracanje i lišenje lica dobiti od trgovine drogom, kao u ovom slučaju. Smatrao je da ovaj važan cilj opravdava zadiranje u pravo podnosioca predstavke na neometano uživanje imovine.^[125]

1.4.1.2. Savesna treća lica

Značajan problem se javlja kada treće lica, koje je postupalo u dobroj veri, trpi posledice zaplene ili oduzimanja imovine. ESLJP ima razumevanja za takve podnosiocce predstavki, jer uočava da su treća lica pretrpela ozbiljne posledice zbog odluka o zapleni i oduzimanju. Kao što smo već pomenuli, zaštita savesnih trećih lica je izričito propisana i u brojnim međunarodnim instrumentima koji predstavljaju osnov za nacionalne propise o oduzimanju. I SPEU je utvrdio da su domaći zakoni kojima se treća lica sprečavaju da učestvuju u postupku protivni Direktivi iz 2014. godine.^[126]

ESLJP ima u vidu dva glavna faktora kada odlučuje o tvrdnjama trećih lica u vezi sa članom 1 Protokola br. 1. Prvo, on razmatra da li je pogođeno treće lice imalo prilike da delotvorno iznese svoja imovinska potraživanja i da li su ta potraživanja uzeta u obzir

[123] *Gladysheva protiv Rusije*, presuda izrečena 6. decembra 2011, predstavka br. 7097/10 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[124] *Ulemek protiv Srbije*, odluka o prihvatljivosti usvojena 2. februara 2021, predstavka br. 41680/13 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[125] *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 5. jula 2001, predstavka br. 41087/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[126] Spojeni predmeti C-845/19 i C-863/19 – *Krivični postupak protiv DR i TS*, presuda izrečena 21. oktobra 2021. (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

u postupku izvršenja. Drugo, ESLJP ima u vidu ponašanje podnosioca predstavke i stepen krivice i da li su domaći sudovi u dovoljnoj meri razmatrali ove činioce.^[127]

Značajni predmeti koji su se odnosili na treća lica jesu (navedeni predmet) *AGOSI protiv Ujedinjenog Kraljevstva* i *Air Canada protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[128], u kojima je ESLJP prihvatio da su treća lica pretrpela ozbiljnu štetu zbog odluka o zapleni i oduzimanju, ali da nije prekršeno pravo na imovinu zajemčeno članom 1 Protokola br. 1.

U predmetu *Air Canada protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, služba za carine i akcize zaplenila je vazduhoplov koji pripada avio-kompaniji koja je podnela predstavku nakon što je u vazduhoplovu pronađena velika količina droge. Do zaplene je došlo posle dugotrajne istorije krijumčarenja droge u koje su bili uključeni ova avio-kompanija i britanski aerodromi, kao i posle niza poziva britanskih organa da *Air Canada* pojača bezbednosne procedure na aerodromu *Heathrow*, na kome je izvršena zaplena. Avion je zadržan nekoliko sati i pušten tek nakon što je kompanija podnosilac predstavke platila 60.000 GBP kako bi joj bio vraćen. Avio-kompanija se Sudu žalila da su zaplena vazduhoplova i uslovi koji su postavljeni za njegovo vraćanje doveli do povrede njenih prava iz člana 1 Protokola br. 1 i člana 6.

U predmetu *Air Canada*, kao i u predmetu *AGOSI*, na kraju nije utvrđena povreda člana 1 Protokola br. 1. U ovom predmetu je uzeto u obzir da su istorija kompanije koja je podnela predstavku u vezi s incidentima koji su se ticali krijumčarenja droge i to što kompanija nije povećala bezbednost uticali na odluku komesara za carinu i akcize da zapleni imovinu kompanije. ESLJP je, pored toga, napomenuo da je odluka o oduzimanju imovine razmotrena pred sudom i da je kompanija koja je podnela predstavku imala priliku da delotvorno iznese svoje argumente u ovom predmetu i da predoči dokaze za svoje tvrdnje. Ona je isto tako imala priliku da traži sudsko preispitivanje odluke, ali to nije učinila. Sud stoga nije utvrdio povredu Konvencije.

[127] *AGOSI protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. oktobra 1986, predstavka br. 9118/80.

[128] *Air Canada protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 5. maja 1995, predstavka br. 18465/91.

Postoji razlika između podnosilaca predstavlja u predmetu *Air Canada* i u predmetu *Gladiševa protiv Rusije*^[129]. U potonjem predmetu je podnositeljka predstavke preduzela sve potrebne korake i podnela svu relevantnu dokumentaciju (nadležnim organima) da bi postala zakonita vlasnica stana. Nasuprot tome, prevara je izvršena tokom postupaka koje su sproveli državni organi. Slično tome, ESLJP je u predmetu *Denisova i Moiseyeva protiv Rusije*,^[130] u situaciji u kojoj je imovina stečena krivičnim delom i potom registrovana na ime nevinog supružnika kako bi se sprečilo njeno oduzimanje, zaključio da se odluke o oduzimanju imovine mogu odnositi samo na udeo u bračnoj imovini bračnog druga koji je proglašen krivim.

U predmetu *Andonoski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*^[131] može se videti na koji način ESLJP pristupa razmatranju da li je pogođeno treće lice bilo u mogućnosti da delotvorno iznese svoja imovinska potraživanja. ESLJP je, između ostalog, utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1 jer je domaćim pravom bilo propisano automatsko oduzimanje svakog vozila korišćenog za krijumčarenje ljudi bez izuzetka, te je podnosilac predstavke bio lišen svake mogućnosti da iznese argumente u svoju korist ili da zahteva obeštećenje.

ESLJP će u nekim predmetima uzeti u obzir druge činioce, koji su jedinstveni za predmete koji se odnose na treća lica, kako bi ustanovio da li je došlo do povrede. U predmetu *B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi protiv Slovenije*,^[132] ESLJP je utvrdio da bi u slučajevima koji uključuju oduzimanje imovine od trećih lica to oduzimanje moglo biti opravdano samo ako bi legitimni cilj domaćih organa pretezo nad interesom trećeg lica da mu bude vraćena imovina. Budući da kamion nije bio prilagođen krijumčarenju i da u prošlosti nije korišćen u tu svrhu, a da je njegov vozač proglašen krivim i osuđen na zatvor, ESLJP nije video nijedan razlog koji bi ga naveo na zaključak da bi kamion ubuduće mogao da se koristi za krijumčarenje.

Iako su razlozi koji se odnose na treća lica važni za ESLJP, oni nisu odlučujući za utvrđivanje povrede člana 1 Protokola br. 1. Ishod će na kraju zavisiti od pitanja ravnoteže koja se procenjuje na osnovu činjenica.

---

[129] *Gladyševa protiv Rusije*, presuda izrečena 6. decembra 2011, predstavka br. 7097/10 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[130] *Denisova i Moiseyeva protiv Rusije*, presuda izrečena 1. aprila 2010, predstavka br. 16903/03.

[131] *Andonoski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, presuda izrečena 17. septembra 2015, predstavka br. 16225/08 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[132] *B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi protiv Slovenije*, presuda izrečena 17. januara 2017, predstavka br. 42079/12 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

Međutim, u predmetima u kojima se radi o oduzimanju, ESLJP prihvata da organi mogu da primenjuju mere oduzimanja ne samo u odnosu na neposredno optužena lica već i na njihove članove porodice i druge bliske srodnike.^[133] Na primer, u predmetu *Balsamo protiv San Marina* izdato je rešenje o oduzimanju imovine od podnositeljki predstavki zbog ranije osuđivanosti njihovog oca.^[134]

1.4.1.3. Saradnja sa stranom državom

Svi međunarodni instrumenti koji su pomenuti u prvom delu ove publikacije uključuju obavezu država da međusobno saraduju. Predmet *Saccoccia protiv Austrije*^[135] pokazuje kako državna saradnja u cilju oduzimanja imovine može biti u skladu s članom 1 Protokola br. 1, pod uslovom da je domaćim zakonima strane ugovornice koja oduzima imovinu obezbeđeno poštovanje člana 1 Protokola br. 1. ESLJP je u ovom predmetu utvrdio da je ostvarena pravična ravnoteža između prava podnosioca predstavke i legitimnog cilja unapređenja međunarodne saradnje kako bi se obezbedila zaplena i oduzimanje novca stečenog trgovinom drogom, odnosno da nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 i člana 6 kada je Austrija izvršila rešenje o oduzimanju koje su izdali organi SAD.

1.4.1.4. Uslovi koji se odnose na sudsko preispitivanje

I pored toga što drugi stav člana 1 Protokola br. 1 ne sadrži izričite procesne zahteve, Sud je zauzeo stav da postupak u celini mora biti takav da podnosiocu predstavke pruži razumnu mogućnost da svoj slučaj iznese pred nadležne organe kako bi oni bili u mogućnosti da uspostave pravičnu ravnotežu između sukobljenih interesa. Domaći sudovi stoga imaju obavezu da vrše svoja ovlašćenja da po zahtevu dalje razmotre predmet, konkretno – da utvrde da li je ostvarena neophodna ravnoteža između prava podnosioca na neometano uživanje imovine i legitimnog cilja državnih organa. ESLJP je u presudi u predmetu *Paulet protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, koji se odnosio na oduzimanje zarade stečene nezakonitim radom, ustanovio da je obim preispitivanja odluke od strane apelacionog suda bio previše uzak da zadovolji zahtev o postizanju pravične ravnoteže, koji je sastavni deo člana 1 Protokola br. 1.^[136]

[133] *Raimondo protiv Italije*, presuda izrečena 22. februara 1994, predstavka br. 12954/87 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[134] *Balsamo protiv San Marina*, presuda izrečena 8. oktobra 2019, predstavke br. 20319/17 i 21414/17 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[135] *Saccoccia protiv Austrije*, presuda izrečena 18. decembra 2008, predstavka br. 69917/01 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[136] *Paulet protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. maja 2014, predstavka br. 6219/08

1.4.1.5. Ključne tačke

Ukratko, kada razmatra da li je bilo povrede prava na imovinu, Sud postavlja sledeća pitanja:

- › Da li u opseg člana 1 Protokola br. 1 spada pravo na imovinu ili svojinu?
- › Da li je došlo do zadiranja u tu imovinu?
- › Pod koje od tri pravila potpada zadiranje?
- › Da li je zadiranje u skladu s načelom zakonitosti?
- › Da li zadiranje služi ostvarenju legitimnog cilja u javnom ili opštem interesu?
- › Da li je zadiranje srazmerno – da li je ostvarena ravnoteža između zahteva opšteg interesa zajednice i potrebe da se zaštite osnovna prava pojedinca?

Na prva tri pitanja će verovatno biti relativno lako dati odgovor u kontekstu postupka oduzimanja. Teškoće leže u primeni testova o zakonitosti, legitimnim ciljevima i srazmernosti. Međutim, u sudskoj praksi je jasno naznačeno da se mogu sprovesti razni oblici trajnog oduzimanja, uključujući građanskopravno oduzimanje i oduzimanje od trećih lica, bez povrede člana 1 Protokola br. 1, dok god postoje procesne garancije i dok god se postupa u skladu sa njima. Iako je domašaj ovog člana širok, on pruža razumno polje slobodne procene koje državama omogućuje da povrate imovinsku korist stečenu krivičnim delom.

U Delu 2 ove publikacije dat je pregled važnih predmeta u kojima su se podnosioci predstavki žalili na povredu člana 1 Protokola br. 1 u kontekstu zaplene i oduzimanja imovine i koristi stečene krivičnim delom.

(prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

1.4.2. Pravo na pravično suđenje: član 6 Konvencije

1.4.2.1. Pregled

Pravo na pravično suđenje zajemčeno je članom 6 Konvencije. Član 6 glasi:

- 1) *Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.*
- 2) *Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.*
- 3) *Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:*
  - a) *da u najkraćem mogućem roku, detaljno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;*
  - b) *da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;*
  - c) *da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju;*
  - d) *da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;*
  - e) *da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.*

Član 6 primenjuje se na „građanska prava i obaveze” i „krivične optužbe”. Ovi termini se tumače autonomno i mogu imati drugačije značenje u smislu Konvencije nego u domaćem pravu.

Ukratko, „odlučivanje o građanskim pravima i obavezama” obuhvata suštinske i ozbiljne sporove o pravima i obavezama pojedinaca u vezi sa, na primer, ugovornim, privrednim, porodičnim, stvarnim ili radnim pravom. Podnosilac predstavke mora biti u stanju da iznese uverljivu tvrdnju u pogledu prava koje je već predviđeno domaćim pravom, jer član 6 ne omogućava stvaranje novih prava. Član 6 se primenjuje samo na građanska prava koja su u osnovi postupka koji se razmatra. Na „građanska prava i obaveze” mogu da utiču, na primer, sporovi koji se odnose na imovinu u kontekstu eksproprijacije i građanskopravnog oduzimanja imovine.

Što se tiče krivičnog konteksta, član 6 može da važi čak i ako u domaćem pravu optužba nije klasifikovana kao „krivična”, već, na primer, kao prekršajna. Kada se razmatra da li će član 6 biti primenljiv, mora se imati u vidu priroda dela i svrha, priroda i ozbiljnost sankcije. Termin „optužen” takođe ima autonomno značenje i uključuje i zvanično obaveštavanje pojedinca da je osumnjičen za izvršenje krivičnog dela i situaciju u kojoj je osumnjičeni pretrpeo značajne posledice zbog takve sumnje.

Važno je što je u stavu 2 člana 6 predviđena pretpostavka nevinosti. To znači da oni koji donose odluke o krivici ne treba unapred da imaju stav o tome da je optuženi izvršio krivično delo koje mu se stavlja na teret. Međutim, važno je da zaplena imovine određena u parničnom postupku sama po sebi ne pokreće pitanje prema članu 6 st. 2.^[137]

1.4.2.2. Član 6 – oduzimanje imovine

Pritužbe o povredi člana 6 se u kontekstu antikorupcijskih i postupaka za oduzimanje imovine uglavnom pojavljuju zbog toga što je podnosiocu predstavke imovina oduzeta u postupku koji nije bio u skladu sa članom 6 st. 1,^[138] zbog toga što su rešenja o oduzimanju zasnovana na optužbama od kojih je podnosilac predstavke oslobođen^[139] ili zbog toga što podnosilac predstavke veruje da sud koji je odlučivao u krivičnom postupku i naložio oduzimanje imovine nije bio nadležan^[140].

[137] *Gogitidze protiv Gruzije*, presuda izrečena 12. maja 2015, predstavka br. 36862/05 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[138] *Al-Dulimi i Montana Management Inc protiv Švajcarske*, presuda Velikog veća izrečena 21. juna 2016, predstavka br. 5809/08 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[139] *Geerings protiv Holandije*, presuda izrečena 1. marta 2007, predstavka br. 30810/03 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[140] *Iliya Stefanov protiv Bugarske*, presuda izrečena 22. maja 2008, predstavka br. 65755/01 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

ESLJP je ustanovio osnovna načela koja se odnose na postupak oduzimanja imovine i primenu člana 6 u presudi u predmetu *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva*.^[141] Stao je na stanovište da član 6 st. 2 nije primenljiv, osim u slučaju da takvo razmatranje nema za posledicu novu optužbu u smislu autonomnog značenja koje ovaj pojam ima u sistemu Konvencije. S druge strane, član 6 st. 1 je primenljiv ne celokupan postupak o krivičnoj optužbi, uključujući postupak izricanja kazne. ESLJP je zaključio da je postupak oduzimanja sličan ili analogan postupku izricanja kazne. Prava podnosioca predstavke su bila dovoljno zaštićena ako je imao priliku da opovrgne pretpostavku da je njegova imovina stečena nezakonitim putem.

S druge strane, ESLJP je u presudi u predmetu *Geerings protiv Holandije*,^[142] u kojem je tužilaštvo podnelo zahtev za oduzimanje imovine podnosioca predstavke u vezi sa brojnim krivičnim delima, iako je on oslobođen većine tih optužbi, utvrdio povredu člana 6 st. 2, budući da su se organi ophodili prema podnosiocu predstavke kao da je kriv iako njegova krivica nije utvrđena u skladu sa zakonom.

ESLJP je zaključke o članu 6 st. 1 iz presude u predmetu *Phillips* dodatno razvio u presudi u predmetu *Grayson i Barnham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*.^[143] Stao je na stanovište da nije bilo nerazumno očekivati od podnosioca predstavke, čija je umešanost u trgovinu drogom dokazana, da objasni kako je zakonito stekao novac. Stoga je zaključio da država nije prekršila član 6 st. 1 jer je teret dokazivanja u postupku oduzimanja prebacila na podnosioca predstavke.

S druge strane, ESLJP je u presudi u predmetu *Al-Dulimi i Montana Management Inc protiv Švajcarske*^[144] konstatovao da zamrzavanje sredstava u skladu sa rezolucijama Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija nije bilo u skladu sa članom 6, jer podnosioci predstavke nisu mogli da izdejtstvuju preispitivanje ni rešenja o oduzimanju ni njihovog izvršenja od strane nezavisnog suda.

[141] *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 5. jula 2001, predstavka br. 41087/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[142] *Geerings protiv Holandije*, presuda izrečena 1. marta 2007, predstavka br. 30810/03 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[143] *Grayson i Barnham protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 23. septembra 2008, predstavke br. 19955/05 i 15085/06 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[144] *Al-Dulimi i Montana Management Inc protiv Švajcarske*, presuda Velikog veća izrečena 21. juna 2016, predstavka br. 5809/08 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

Nadovezujući sa na ovo načelo, ESLJP je u presudi u predmetu *Ravon protiv Francuske* pokazao da nije dovoljno da je domaćim pravom jednostavno predviđena mogućnost osporavanja pravnog osnova rešenja o oduzimanju imovine. Nepravilnosti u izvršenju rešenja moraju takođe biti podložne preispitivanju, a svaka zaštita koja se pruža u tom kontekstu mora biti stvarna i delotvorna, a ne samo teoretska.^[145]

1.4.2.3. Ključne tačke

- › Stav 2 člana 6 ne važi u pogledu rešenja o oduzimanju imovine koje je u vezi s krivičnim postupkom osim ako ono ne predstavlja novu „optužbu”, ali stavovi 1 i 3 tog člana mogu i dalje da važe.
- › Rešenje o oduzimanju imovine ne može se sprovesti u vezi sa krivičnim delima za koja je podnosilac oslobođen optužbi kada se tim rešenjem implicira krivična odgovornost lica o kom je reč i, samim tim, krši pretpostavka nevinosti. Oduzimanje koje nije zasnovano na osuđujućoj presudi dozvoljeno je kada ne kreira tu pretpostavku krivice.
- › Moraju postojati garancije da će podnosioci predstavke imati mogućnost da pobijaju bilo kakvu pretpostavku da su imovinu kupili nezakonito stečenim novcem.
- › Podnosioci predstavke imaju pravo na to da nacionalni sudovi ispitaju njihove tvrdnje, npr. kada žele da ospore rešenje o oduzimanju imovine.

1.4.3. Nema kazne bez zakona: član 7 Konvencije

1.4.3.1. Pregled

Članom 7 je propisano da kažnjavanje može biti samo na osnovu zakona, u kontekstu krivičnog prava: *nullum crimen, nulla poena sine lege*.^[146] U članu 7 sadržan je suštinski element vladavine prava, a pravo iz ovog člana je apsolutno. Član 7 glasi:

1. *Niko se ne može smatrati krivim za krivično delo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vreme kada je izvršeno, nije predstavljalo krivično delo po unutrašnjem ili*

[145] *Ravon protiv Francuske*, presuda izrečena 21. februara 2008, predstavka br. 18497/03 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[146] *Kafkaris protiv Kipra*, presuda Velikog veća izrečena 12. februara 2008, predstavka br. 21906/04.

međunarodnom pravu. Isto tako, ne može se izreći stroža kazna od one koja je bila propisana u vreme kada je krivično delo izvršeno.

2. *Ovaj član ne utiče na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vreme izvršenja smatralo krivičnim delom prema opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi.*

Osnovna svrha člana 7 jeste da obezbedi delotvornu zaštitu od proizvoljnog gonjenja, osuđujuće presude i kazne.^[147] Ovaj član sadrži opšte načelo da krivična dela moraju biti zasnovana na zakonu i da pojedinac mora biti u mogućnosti da iz formulacije relevantne odredbe, ukoliko je potrebno i uz pomoć tumačenja suda, zna koja će ga činjenja i nečinjenja učiniti krivično odgovornim. Zato zakon mora biti na odgovarajući način dostupan i predvidljiv. Ne zahteva se da postoji apsolutna izvesnost, već je dovoljan standard „razumne predvidljivosti”.

Takođe treba napomenuti da je druga rečenica člana 7, kojom se zabranjuje izricanje teže kazne od one koja se mogla izreći u vreme kada je krivično delo izvršeno, proširena tako da obuhvati pravo optuženog da mu se izrekne bilo koja blaža kazna čija je primena uvedena posle izvršenja krivičnog dela.

1.4.3.2. Međudejstvo člana 7 i oduzimanja imovine

Navodi o povredama člana 7 uglavnom se javljaju u slučajevima kada podnosilac predstavke osporava kaznu koju mu je izrekao sud. Stoga primenljivost člana 7 zavisi od toga da li će ESLJP utvrditi da mera oduzimanja imovine predstavlja kaznu u smislu autonomnog značenja ovog pojma u sistemu Konvencije ili neku drugu meru.^[148]

Podnosilac predstavke u predmetu *Welch protiv Ujedinjenog Kraljevstva* proglašen je krivim za uvoz velikih količina kanabisa i osuđen je na 22 godine zatvora. Sudija je takođe izrekao meru oduzimanja imovine u iznosu od 75.000 evra na osnovu Zakona o krivičnim delima u vezi s trgovinom opojnim drogama iz 1986. godine (Zakon iz 1986. godine). Rešenje o oduzimanju imovine je izdato

[147] *Streletz, Kessler i Krenz protiv Nemačke*, presuda Velikog veća izrečena 22. marta 2001, predstavke br. 35532/97, 34044/96 i 44801/98.

[148] Savet Evrope, Vodič o članu 7 Evropske konvencije o ljudskim pravima, poslednji put ažuriran 31. avgusta 2022, dostupan na engleskom na: https://t.ly/c_5.

pre nego što je Zakon iz 1986. godine stupio na snagu i podnosilac predstavke se žalio da je ova mera zbog toga predstavljala krivičnu sankciju koja je primenjena retroaktivno, suprotno članu 7. Podsećajući na autonomnu prirodu pojma kazne u smislu člana 7, ESLJP je smatrao da mora utvrditi da li mera oduzimanja imovine suštinski predstavlja kaznu kako bi obezbedio delotvornu primenu člana 7. ESLJP je u tom cilju razmatrao da li je mera izrečena posle izvršenja krivičnog dela i ispitao je prirodu i svrhu mere, kako je ona okarakterisana u domaćem pravu, postupak u okviru kojeg je izrečena i sprovedena i težinu rešenja o oduzimanju. Primena Zakona iz 1986. godine zavisila je od toga da li je krivični postupak okončan osuđujućom presudom i ESLJP nije smatrao da preventivni i odštetni aspekti oduzimanja imovine isključuju kazneni aspekt. U stvari, ESLJP je konstatovao da prevencija i odšteta mogu da se shvate kao sastavni elementi kažnjavanja. Mada ESLJP nije smatrao težinu mere relevantnom, postupci u vezi s određivanjem mere, uključujući mogućnost izricanja zatvorske kazne u slučaju nepostupanja po rešenju, snažno ukazuju na to da je mera predstavljala kaznu. Iz tog razloga, imajući u vidu suštinu mere, ESLJP je zaključio da je član 7 Konvencije važio u pogledu rešenja o oduzimanju i utvrdio je povredu tog člana.

Odluka Suda da rešenje o oduzimanju imovine predstavlja kaznu jeste značajna, ali nije uvek odlučujuća. ESLJP je u presudi u predmetu *G.I.E.M. i drugi protiv Italije*^[149] zaključio da mera oduzimanja predstavlja kaznu, ali da je član 7 prekršen samo u pogledu podnosioca predstavke koji nisu bili učesnici u krivičnom postupku koji je za posledicu imao rešenja o oduzimanju. ESLJP je konstatovao da taj član nije prekršen kada je reč o podnosiocu predstavke čija je odgovornost utvrđena u krivičnom postupku.

Presude u predmetima *Welch* i *G.I.E.M.* suprotne su odluci u predmetu *M. protiv Italije*.^[150]

[149] *G.I.E.M. S.R.L i drugi protiv Italije*, presuda Velikog veća izrečena 28. juna 2018, predstavke br. 1828/06, 34163/07 i 19029/11 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[150] *M. protiv Italije*, odluka o prihvatljivosti usvojena 15. aprila 1991, predstavka br. 12386/86.

U predmetu *M. protiv Italije* podnosilac predstavke je osuđen, između ostalog, za „članstvo u kriminalnoj organizaciji” i osuđen na višestruke kazne zatvora. U postupku je traženo da se odrede preventivne mere, uključujući oduzimanje imovine podnosioca predstavke. Potom je protiv njega doneto rešenje o oduzimanju imovine, na osnovu toga što je tako veliku imovinu mogao da stekne samo nezakonitim aktivnostima. Podnosilac predstavke je tvrdio da su ga italijanski sudovi lišili imovine putem retroaktivne primene zakona, jer je on imovinu stekao pre nego što je relevantni domaći zakon stupio na snagu. ESLJP je ovde utvrdio da su preventivne mere oduzimanja imovine težile ostvarenju legitimnog cilja „zadavanja udarca organizacijama sličnim mafiji” i njihovim resursima. U italijanskom pravu takve mere po karakteru nisu krivične sankcije i ne predstavljaju kaznu za izvršenje krivičnog dela. ESLJP je zato zaključio da mere nisu obuhvatale utvrđivanje krivice na osnovu krivične optužbe, te da nisu predstavljale kaznu.

Ovo je načelo dodatno razrađeno u odluci u predmetu *Yildirim protiv Italije*.^[151]

Podnosilac predstavke u predmetu *Yildirim protiv Italije* posedovao je autobus koji je dao u najam. Dok je autobus bio iznajmljen, utvrđeno je da je prevozio ilegalne imigrante. Vozači su uhapšeni i izrečene su im kazne koje su uključivale lišenje slobode, a autobus je zaplenjen. Podnosilac predstavke je pokrenuo postupak kako bi povratio autobus. Oslanjajući se na član 1 Protokola br. 1 i član 7, podnosilac je osporavao to što je odbijen njegov zahtev i što mu autobus nije vraćen. Što se tiče člana 7, ESLJP je napomenuo da protiv podnosioca predstavke nije podignuta optužnica, da se postupak oduzimanja imovine nije odnosio na krivičnu optužbu protiv podnosioca, te da oduzimanje nije moglo da obuhvati utvrđivanje krivice nakon podizanja optužnice. Zato oduzimanje imovine nije moglo predstavljati kaznu u smislu člana 7.

[151] *Yildirim protiv Italije*, odluka o prihvatljivosti usvojena 10. aprila 2003, predstavka br. 38602/02.

1.4.3.3. Ključne tačke

Međudejstvo člana 7 i člana 1 Protokola br. 1 često je suptilno, a minimalne razlike u pogledu činjeničnog stanja utiču na odluku Suda o tome da li oduzimanje imovine predstavlja kaznu. Od ključnog značaja za stav Suda jeste da li je oduzimanje imovine posledica krivičnih optužbi i da li se takve mere prema domaćem pravu smatraju krivičnom sankcijom. Drugi motivi, poput obeštećenja i prevencije, ne isključuju mogućnost da mera oduzimanja predstavlja „kaznu”, te da potpada pod polje dejstva člana 7.

Kada se član 7 primenjuje u odnosu na meru oduzimanja, domaći sudovi moraju pažljivo da razmotre vreme izvršenja jednog ili više krivičnih dela zbog kojih je ta mera izrečena, kazne propisane u to vreme i sve blaže kazne koje su kasnije uvedene.

1.4.4. Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: član 8 Konvencije

1.4.4.1. Pregled

Članom 8 garantuje se poštovanje privatnog i porodičnog života, što obuhvata i pravo na poštovanje doma i prepiske. To je kvalifikovano pravo.

Član 8 glasi:

1. *Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.*
2. *Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.*

Koncept privatnog života odnosi se na fizička i pravna lica i obuhvata lični identitet, autonomiju, lične podatke, seksualnost, samostalni razvoj, odnose s drugim pojedincima, ugled i fizički i moralni integritet (tj. fizičku i psihičku dobrobit). Porodični život obuhvata biološke, pravne i društvene porodične zajednice, na primer, odnos u okviru tradicionalne porodice između venčanih parova, roditelja i dece, baba i deda sa unucima i između sestara i braće. Porodični život se odnosi i na verene parove, vanbračne zajednice, roditelje razdvojene od dece, homoseksualne parove, usvojitelje i usvojenike i hranitelje i hraniteljsku decu. Najzad, konvencijski organi široko definišu

koncept doma i on se primenjuje na *de iure* i *de facto* dom, kao i na fizička i pravna lica, a definicija je više povezana sa zaposedanjem nego s bilo kojim pravnim osnovom. Zatim, pošto „dom” i „privatni život” mogu da se prepliću s poslovnim i profesionalnim aktivnostima, ESLJP je zaključio da se zaštita iz člana 8 odnosi i na lične kancelarije i, u slučaju preduzeća, na poslovne prostorije.

Prema članu 8, država ima negativnu obavezu da se ne meša u privatni život, porodični život, dom i prepisku pojedinca. Kada država uvede mere koje utiču na ta prava, ESLJP utvrđuje povredu člana 8, osim ukoliko je zadiranje „u skladu sa zakonom”, teži ostvarenju legitimnog cilja i ako zadovoljava uslov srazmernosti. U stavu 2 člana 8 naveden je niz takvih legitimnih ciljeva, kao što su nacionalna bezbednost, sprečavanje nereda ili krivičnih dela i zaštita prava i sloboda drugih. Država će u nekim okolnostima imati pozitivnu obavezu da preduzme korake da obezbedi delotvorno poštovanje člana 8. Ovo se odnosi ne samo na veze između države i pojedinca već i na veze između pojedinca i privatnih tela, kao i između privatnih lica.

1.4.4.2. Međudejstvo člana 8 i člana 1 Protokola br. 1

Nije neuobičajeno da se podnosioci predstavki koji se žale na kršenje prava na dom prema članu 8 istovremeno žale na povredu člana 1 Protokola br. 1 – naročito kada dom predstavlja njihovo prebivalište. Ulazak policije u stan ili na radno mesto u cilju zaplene predmeta korišćen je kao osnov za tvrdnju podnosioca predstavke da su mu povređena ne samo prava iz člana 8 već i iz člana 1 Protokola br. 1, kao što ilustruje predmet *Niemietz protiv Nemačke*.^[152]

Predmet *Niemietz protiv Nemačke* odnosio se na poresku istragu koja je dovela do krivične optužbe za klevetu. Doneto je rešenje o pretresu advokatske kancelarije podnosioca predstavke kako bi se utvrdio identitet autora jednog pisma. Tokom pretresa su pretraženi ormari s arhivom koji su sadržali poverljive podatke o klijentima koji nisu bili predmet rešenja o pretresu. Podnosilac predstavke se pozvao na član 8 st. 1 i član 1 Protokola br. 1, žaleći se da je pretres predstavljao povredu njegovog prava na poštovanje doma i prepiske i da je predstavljao nesrazmernu meru, te da je određen kako bi se zaobišli propisi o poverljivosti. ESLJP je napomenuo da je rešenje o pretresu bilo široko postavljeno, jer je njime naloženo da se traže i zaplene „dokumenta” bez bilo

[152] *Niemietz protiv Nemačke*, presuda izrečena 16. decembra 1992, predstavka br. 13710/88.

kakvih ograničenja. Zato je pretres bio nesrazmeran i nije bilo neophodan u demokratskom društvu, te je predstavljao povredu člana 8. Pritužba podnosioca predstavke o povredi člana 1 Protokola br. 1, da je rešenjem o pretresu uništen njegov profesionalni ugled kao advokata, već je razmotrena u kontekstu člana 8, tako da je ESLJP smatrao da nije neophodno da ga dodatno razmotri u skladu s članom 1 Protokola br. 1.

U predmetima koji se odnose na odluke o oduzimanju imovine ESLJP je, međutim, spreman da ustanovi povredu i člana 1 Protokola br. 1 i člana 8. U presudi u predmetu *Gladysheva protiv Rusije*^[153] konstatovao je povredu člana 8, jer je država ignorisala prava podnositeljke predstavke zajemčena tim članom, kao i povredu člana 1 Protokola br. 1, jer je država oduzela stan podnositeljke predstavke zato što ga je prethodni vlasnik stekao prevarom, a pritom joj nije obezbedila alternativni smeštaj.

1.4.4.3. Član 8 i pretres imovine

Sve međunarodne konvencije i standardi pomenuti u prvom delu ove publikacije nameću ili podstiču, na uopšten način, primenu istražnih ovlašćenja koja uključuju i pretres imovine u cilju delotvornog očuvanja javnog reda i bezbednosti. Zato član 8 može biti primenljiv pre oduzimanja imovine, na primer, za vreme istrage navoda o korupciji. Članom 8 je propisano da domaći organi koji treba da izvrše pretres stana ili poslovnih prostorija nekog podnosioca predstavke to moraju da učine „u skladu sa zakonom”. To znači da pretres mora ne samo da bude zasnovan na dostupnom i predvidljivom zakonu nego i da taj zakon mora da pruži odgovarajuće garancije protiv proizvoljnosti. Dakle, u načelu, pretres mora da se izvrši na osnovu sudskog naloga.

Kada nema sudskog naloga, pretres se može naknadno ozakoniti kroz sudsko preispitivanje njegove zakonitosti, kao i ako postoji na raspolaganju mogućnost obraćanja sudu ukoliko je pretres nezakonit. ESLJP je u presudi u predmetu *Gutsanovi protiv Bugarske*^[154] zaključio da nije dovoljno da domaći sudija jednostavno potpiše i stavi pečat na zapisnik o pretresu uz reč „odobreno”, a da ne navede razloge na osnovu kojih ga je odobrio; to ne predstavlja dovoljnu zaštitu od zloupotrebe. Štaviše,

[153] *Gladysheva protiv Rusije*, presuda izrečena 6. decembra 2011, predstavka br. 7097/10 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[154] *Gutsanovi protiv Bugarske*, presuda izrečena 15. oktobra 2013, predstavka br. 34529/10 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

obim svakog sudskog naloga za pretres biće relevantan za njegovu „neophodnost”. Na primer, ESLJP je u presudi u predmetu *Iliya Stefanov protiv Bugarske*^[155] ustanovio da to što je nalog za pretres preterano široko određen, što se ogledalo i u načinu na koji je on izvršen, ne može da se smatra neophodnim i srazmernim u skladu sa zahtevima člana 8.

1.4.4.4. Ključne tačke

Član 8 i član 1 Protokola br. 1 mogu biti primenljivi i zajedno delovati na više načina. Važno je napomenuti da država mora da preduzme razumne korake kako bi obezbedila da oduzimanje imovine ne prekoračuje neophodna ograničenja, odnosno rešenja o pretresu i oduzimanju ne mogu biti bez ograničenja. Kao što je objašnjeno, ustanovljeno je da takve mere dovode do povrede kako člana 1 Protokola br. 1, tako i člana 8.

---

[155] *Iliya Stefanov protiv Bugarske*, presuda izrečena 22. maja 2008, predstavka br. 65755/01 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

▶ Deo 2 – Prikazi predmeta

Nedozvoljavanje fizičkim i pravnim licima podvrgnutim režimu sankcija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, koji je obuhvatao zamrzavanje i oduzimanje sredstava, da zahtevaju preispitivanje mera preduzetih u skladu sa tim režimom od strane nacionalnih sudova bilo je protivno članu 6

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU **AL-DULIMI I MONTANA MANAGEMENT INC. PROTIV ŠVAJCARSKJE**

(predstavka br. 5809/08)

21. jun 2016. godine

1. Osnovne činjenice

Prvi podnosilac predstavke, Khalaf M. Al-Dulimi, bio je irački državljanin koji je živio u Jordanu. Prema navodima Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (UN), bio je šef finansija iračkih tajnih službi tokom režima Sadama Huseina. Drugi podnosilac predstavke je bilo preduzeće osnovano u skladu sa propisima Paname, *Montana Management Inc.*, koje je bilo i registrovano u toj zemlji. Prvi podnosilac predstavke je takođe bio upravni direktor preduzeća *Montana Management Inc.*

Pošto je Irak izvršio invaziju na Kuvajt avgusta 1990. godine, Savet bezbednosti UN je usvojio dve nove rezolucije, kojima je pozvao zemlje članice UN i one koje to nisu da uvedu opšti embargo protiv Iraka. Švajcarsko Savezno veće je stoga 7. avgusta 1990. izdalo „uredbu o Iraku” o sprovođenju ekonomskih mera protiv Iraka, kojom je propisano zamrzavanje sredstava i ekonomskih resursa koji su pripadali bivšoj iračkoj Vladi, visokim državnim zvaničnicima i preduzećima ili telima koja su se nalazila pod kontrolom ili kojima je upravljala ta Vlada ili njeni zvaničnici. Ova uredba je za posledicu imala zamrzavanje sredstava podnosioca predstavke. Podnosioci predstavke su maja 2004. uvršteni na spisak fizičkih i pravnih lica koja treba da budu podvrgnuta obnovljenom režimu sankcija protiv Iraka koji su sačinile Ujedinjene nacije. Švajcarske vlasti su tada izdale uredbu o oduzimanju ranije zamrznutih sredstava iračkih lica obuhvaćenih spisakom i o njihovom transferu u Fond za razvoj Iraka.

Prvi podnosilac predstavke je želeo da Komitetu za sankcije UN podnese zahtev za uklanjanje njegovih sredstava sa spiska i zamolio je švajcarsko Savezno ministarstvo za ekonomske poslove da u međuvremenu obustavi postupak oduzimanja njegove imovine. Švajcarski organi su izašli njegovom zahtevu u susret. Pregovori između podnosioca predstavke i UN o uvrštavanju sredstava na spisak prekinuti su 2005. godine, pošto UN nisu preduzele nikakve korake u odgovor na njegov zahtev da usmeno predoči dokaze Komitetu za sankcije. Švajcarski organi su ponovo naložili oduzimanje sredstava, konstatujući da Švajcarska mora da poštuje svoje obaveze na osnovu međunarodnog prava i da može da ukloni neko ime sa spiska tek pošto to učini sam Komitet za sankcije.

Podnosioci predstavke su podneli tri žalbe švajcarskom Saveznom sudu, koji ih je sve odbacio do januara 2008. godine, a domaći sudovi su se u svojim presudama ograničili na reafirmisanje obaveza švajcarskih organa da sprovedu međunarodno pravo i prisustva podnosioca predstavke na spisku Komiteta za sankcije. Podnosioci predstavke su Komitetu za sankcije jula 2008. podneli zahtev za uklanjanje sa spiska u skladu sa postupkom UN, a taj je zahtev odbijen u januaru 2009.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu njihovog prava na pravično suđenje zajemčenog članom 6 st. 1, tvrdeći da je oduzimanje njihovih sredstava naloženo u odsustvu postupka saglasnog sa Konvencijom.

Član 6 st. 1

Pravo na pravično suđenje mora se tumačiti u svetlu vladavine prava i iziskuje da sve strane u postupku imaju na raspolaganju delotvorni pravni lek koji im omogućuje ostvarivanje njihovih građanskih prava. Međutim, pravo na pristup sudu nije apsolutno, već je podvrgnuto ograničenjima, dok god ta ograničenja ne ograničavaju pristup pojedinca na način ili u meri koja narušava samu suštinu tog prava.

Švajcarski Savezni sud je u svojim presudama od januara 2008. detaljno obrazložio zašto smatra da je njegova jedina obaveza da utvrdi da se imena podnosioca predstavke zaista nalaze na spiskovima Komiteta za sankcije i da sredstva o kojima se radi pripadaju njima. Savezni sud se pozvao na apsolutni primat obaveza koje proističu iz Povelje UN i odluka Saveta bezbednosti UN, pri čemu je naveo da obaveze propisane Rezolucijom br. 1483 (2003) državama ne daju nikakvu diskreciju. ESLJP je u tim okolnostima stao na stanovište da je pristup podnosioca predstavke sudu očigledno bio ograničen i da treba da ispita da li je to ograničenje bilo opravdano.

Cilj mera bio je da se pomogne stabilizaciji i razvoju Iraka, a sredstva je trebalo da budu preneti u Fond za razvoj Iraka. Dakle, sporna odluka je usvojena kako bi se ostvario cilj koji je u saglasnosti sa Konvencijom i težila je ostvarenju legitimnog cilja – očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti.

Država je tvrdila da se Švajcarska suočila sa sukobom između svojih obaveza po osnovu Povelje UN i svojih obaveza po osnovu Konvencije i da nije mogla da ga reši, budući da nema manevarskog prostora u sprovođenju Rezolucije UN. Sud se pozvao na razloge formiranja Ujedinjenih nacija: pored očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti, u članu 1 Povelje je navedeno da je cilj Ujedinjenih nacija: „Ostvarenje međunarodne saradnje [...] na unapređenju i podsticanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda [...]”. Dakle, moralo se pretpostaviti da Savet bezbednosti ne namerava da nametne nikakvu obavezu državama kojom bi bila prekršena osnovna načela ljudskih prava.

Sud je utvrdio da nijednom odredbom Rezolucije br. 1483 (2003) švajcarskim sudovima nije izričito zabranjeno da na nacionalnom nivou verifikuju mere usvojene radi sprovođenja odluka Saveta bezbednosti kako bi obezbedili poštovanje ljudskih prava. Uvrštavanje fizičkih i pravnih lica na spiskove lica koja podležu sankcijama UN podrazumevalo je praktično zadiranje koje bi moglo biti izuzetno teško po prava zajemčena Konvencijom dotičnih lica i trebalo bi da podleže preispitivanju.

Po mišljenju Suda, ako rezolucija Saveta bezbednosti ne sadrži jasnu ili eksplicitnu formulaciju kojom se isključuje mogućnost sudske kontrole nad merama preduzetim u cilju njenog sprovođenja, uvek se mora tumačiti kao da ovlašćuje sudove tužene države da vrše dovoljnu kontrolu kako bi se izbegla svaka eventualna proizvoljnost. Ograničivši tu kontrolu na proizvoljnost, Sud je ostvario pravičnu ravnotežu između potrebe obezbeđivanja poštovanja ljudskih prava i imperativa zaštite međunarodnog mira i bezbednosti.

Dakle, Švajcarska se u ovom predmetu nije suočavala sa stvarnim sukobom obaveza koje bi iziskivale primenu pravila o primatu Povelje UN. Sud zbog ovog zaključka nije morao da odlučuje o hijerarhiji obaveza država ugovornica Konvencije u skladu sa tim instrumentom, s jedne strane, i obaveza koje proističu iz Povelje UN, s druge.

Kada je reč o suštini sankcija – zamrzavanju sredstava i imovine visokih zvaničnika prethodnog iračkog režima – Sud je stao na stanovište da ta odluka spada u istaknutu ulogu Saveta bezbednosti kao konačnog donosioca političkih odluka u ovoj oblasti. Međutim, pre nego što su usvojili navedene mere, švajcarski organi su bili u obavezi

da obezbede da spisak nije proizvoljan. Savezni sud se samo ograničio na potvrđivanje da su imena podnosilaca predstavke zaista na spisku Komiteta za sankcije i da im sredstva o kojima se radi pripadaju, ali to nije bilo dovoljno kako bi se osiguralo da nisu proizvoljno uvršteni na spisak. Podnosiocima predstavke je u najmanju ruku trebalo pružiti stvarnu priliku da predoče odgovarajuće dokaze sudu, koje bi ovaj razmotrio u meritumu, u nastojanju da dokažu da je njihovo uvrštavanje na sporne spiskove bilo proizvoljno. Sud je stoga zaključio da je narušena sama suština njihovog prava na pristup sudu.

Sud je potom konstatovao da su podnosioci predstavke bili i da su i dalje podvrgnuti velikim ograničenjima. Činjenica da godinama uopšte nisu bili u mogućnosti da osporavaju meru trajnog oduzimanja skoro je nezamisliva u jednom demokratskom društvu.

Sud je na kraju primetio da su brojna međunarodna i nacionalna tela i sudovi u više navrata veoma ozbiljno i dosledno kritikovali sistem sankcija UN, naročito postupak uvrštavanja fizičkih i pravnih lica na spisak i način na koji su razmatrani zahtevi za uklanjanje sa spiska. Stoga pristup tom postupku nije mogao da zameni odgovarajuću sudsku kontrolu na nivou tužene države, pa čak ni da delimično nadomesti njeno odsustvo.

Stoga je Sud zaključio da je prekršen član 6 st. 1.

Član 41

Sud je smatrao da ne postoji nikakva uzročno-posledična veza između povrede člana 6 st. 1 i tvrdnji podnosilaca predstavke o pretrpljenoj materijalnoj šteti. Budući da podnosioci predstavke nisu podneli zahtev za naknadu nematerijalne štete, kao ni za naknadu sudskih troškova i izdataka, Sud nije dosudio pravično zadovoljenje ni po ovim stavkama.

Odredba domaćeg prava kojom je propisano automatsko oduzimanje vozila korišćenog za krijumčarenje migranata bila je protivna članu 1 Protokola br. 1

PRESUDA U PREDMETU
**ANDONOSKI PROTIV BIVŠE JUGOSLOVENSKE
REPUBLIKE MAKEDONIJE**

(predstavka br. 16225/08)
17. septembar 2015. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke rođen je 1968. godine i živeo je u Prilepu. Podnosioca predstavke, vozača taksija, policija je zaustavila 25. jula 2007, dok je vozio tri albanska državljanina od Prilepa do Vitolišta, sela nedaleko od makedonsko-grčke granice. Policija je uhapsila podnosioca predstavke i trojicu putnika, budući da putnici nisu mogli da predoče putne isprave. Policija je takođe oduzela automobil podnosioca predstavke i izdala mu potvrdu o privremeno oduzetim predmetima.

Istražni sudija je 26. jula 2007. pokrenuo istragu protiv podnosioca predstavke i jednog od putnika zbog osnovane sumnje da su krijumčarili migrante. Javni tužilac je 8. avgusta 2007. odustao od svih optužbi protiv podnosioca predstavke, pri čemu je ukazao na to da nema dokaza da je podnosilac predstavke znao ili imao opravdane razloge da veruje da prevozi ilegalne migrante. Utvrđeno je da podnosilac predstavke nikada ranije nije niti video niti bio u kontaktu ni sa jednim od tri putnika, koji su to potvrdili. Pored toga, jedini putnik sa kojim je podnosilac predstavke razgovarao, P. K., tečno je govorio makedonski jezik.

Domaći sud je 3. septembra 2007. utvrdio da je P. K. bio plaćen da prokrijumčari druga dva putnika, ilegalne albanske migrante, preko makedonsko-grčke granice i osudio ga za krijumčarenje migranata. Taj sud je takođe izdao rešenje o oduzimanju kojim je naložio oduzimanje vozila podnosioca predstavke kao sredstva izvršenja krivičnog dela, kao što je propisano Krivičnim zakonikom.

Podnosilac predstavke je izjavio žalbu na rešenje o oduzimanju, tvrdeći da nije zasnovano na činjenicama, budući da je tužilac odustao od svih optužbi protiv njega. Žalbeni sud je odbacio njegovu žalbu jer je oduzimanje vozila korišćenih za krijumčarenje migranata obavezno po Krivičnom zakoniku.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstave je tvrdio da oduzimanje njegovog taksija, koji je koristio kako bi izdržavao sebe i svoju porodicu, ne služi javnom interesu niti može imati za cilj sprečavanje izvršenja drugih krivičnih dela budući da nije osuđen, te da predstavlja povredu člana 1 Protokola br. 1.

Član 1 Protokola br. 1

Član 1 Protokola br. 1 sadrži tri zasebna pravila. Prvo pravilo, utvrđeno u prvoj rečenici prvog stava, uopšteno je po svojoj prirodi i ono izražava načelo neometanog uživanja imovine. Drugo pravilo, koje je sadržano u drugoj rečenici prvog stava, odnosi se na lišenje imovine i podvrgava ga određenim uslovima. Treće pravilo, koje je iskazano u drugom stavu, priznaje da države imaju pravo, između ostalog, da regulišu upotrebu imovine u skladu sa opštim interesom. U ovom predmetu je postupanje tužene države za posledicu imalo lišenje podnosioca predstave njegove imovine. Oduzimanje vozila podnosioca predstave predstavljalo je trajnu meru koja je podrazumevala konkluzivni prenos vlasništva. Država nije tvrdila da podnosilac predstave ima mogućnost da zahteva povraćaj svoje imovine.

Sud se pozvao na svoju ustaljenu praksu prema kojoj zadiranje države u imovinska prava mora biti propisano zakonom i težiti ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva. Mora se ostvariti pravična ravnoteža između zahteva javnog interesa i interesa pojedinaca o kojima se radi. Ta se ravnoteža neće ostvariti ako jedno ili više lica o kojima je reč moraju da snose pojedinačni i preterani teret. U ovom predmetu je oduzimanje vozila podnosioca predstave bilo propisano Krivičnim zakonikom i težilo je ostvarenju legitimnog cilja – sprečavanja ilegalne imigracije i trgovine ljudima.

Kada je reč o srazmernosti, Sud je ponovio da u slučajevima oduzimanja imovine korišćene u nezakonite svrhe ostvarenje te ravnoteže zavisi od brojnih faktora, uključujući ponašanje vlasnika. Podnosilac ove predstave nije ranije ni osuđivan ni osumnjičen za trgovinu ljudima, kao ni za druga krivična dela, a i javni tužilac je odustao od optužbi protiv njega.

Sud je konstatovao da je merodavnom odredbom Krivičnog zakonika propisano automatsko oduzimanje prevoznog sredstva korišćenog za krijumčarenje migranata i da nisu dozvoljeni nikakvi izuzeci. Ona se primenjuje bez obzira na to da li dato sredstvo poseduje učinilac ili treće lice i, u slučaju trećeg lica, bez obzira na ponašanje trećeg lica ili njegovu povezanost sa krivičnim delom. U ovom slučaju, podnosilac predstave

je takvim automatskim oduzimanjem lišen svake mogućnosti da iznese argumente u svoju korist, kao i izgleda za uspeh u postupku oduzimanja. Isto tako, domaći sudovi u ovim okolnostima nisu imali nikakva diskreciona ovlašćenja i nisu mogli da razmotre predmet u kontekstu bilo kojih faktora opisanih gore u tekstu. Konačno, Sud je konstatovao da Krivičnim zakonikom nije predviđena mogućnost zahtevanja naknade za imovinu oduzetu na ovaj način. Država nije predočila nijedan primer domaće prakse koji bi pokazao da nevinna treća lica – vlasnici oduzete imovine – u okolnostima sličnim onima u kojima se nalazi podnosilac predstavke imaju na raspolaganju mogućnost podnošenja zahteva za naknadu, a kamoli da je ona delotvorna.

S obzirom na ponašanje podnosioca predstavke i obavezno oduzimanje, očigledno bez mogućnosti obeštećenja u skladu sa Krivičnim zakonikom, Sud je utvrdio da je rešenjem o oduzimanju podnosiocu predstavke nametnut nesrazmeran i preteran teret protivno članu 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 3.000 evra na ime nematerijalne štete, a tuženoj državi naložio da podnosiocu predstavke vrati oduzeti automobil u stanju u kojem se nalazio u vreme oduzimanja ili, ako to nije moguće, da mu isplati 10.000 evra na ime materijalne štete.

Pretnes advokatske kancelarije i oduzimanje dokumenata od strane poreskih inspektora koji su tražili dokaze protiv preduzeća koje je kancelarija zastupala bili su protivni članu 6 i članu 8 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU
ANDRE I DRUGI PROTIV FRANCUSKE

(predstavka br. 18603/03)
24. jul 2008. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli jedan advokat i jedna advokatska kancelarija sa sedištem u Marseju. Podnosioci predstavke su zastupali jedno preduzeće koje je bilo u sporu sa vlastima zbog sumnje da je utajilo porez. Francuskoj poreskoj upravi je juna 2001. u skladu sa članom L.16B Zakona o poreskom postupku izdato odobrenje da izvrši pretnes prostorija advokatske kancelarije radi pronalaženja dokaza protiv preduzeća koje ona zastupa. Pretnes je sproveden u prisustvu prvog podnosioca predstavke, predsednika Advokatske komore Marseja i višeg službenika policije.

Tokom pretnesa je oduzeto 66 dokumenata, uključujući rukom pisane beleške i dokument sa komentarom koji je ručno dopisao prvi podnosilac predstavke. Predsednik Advokatske komore je istakao da ti dokumenti predstavljaju lične dokumente advokata i da ne mogu biti oduzeti, budući da su zaštićeni u skladu sa pravilom o apsolutnoj advokatskoj tajni. Prvi podnosilac predstavke je takođe protestovao zbog načina na koji je pretnes izvršen.

Podnosioci predstavke su izjavili žalbu i tvrdili da su pretnes i oduzimanje dokumenata bili nezakoniti. Konkretno, pozvali su se na profesionalnu tajnu i na prava odbrane, tvrdeći da dokumenti koje je njihov klijent poslao svom advokatu i njihova međusobna prepiska ne mogu biti oduzeti kada pretnes nema za cilj da utvrdi umešanost advokata o kome je reč u izvršenje krivičnog dela. Kasacioni sud je ovu žalbu odbacio u decembru 2002. godine.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da su pretnesom njihovih kancelarija i oduzimanjem dokumenata prekršena njihova prava na odbranu i advokatsku tajnu. Pored toga su se žalili na nepostojanje delotvornog pravnog leka. Pozvali su se na članove 6, 8 i 13.

Član 6

U predmetima kao što je ovaj, u kojem se otvara pitanje poštovanja člana 6 st. 1, taj član predstavlja *lex specialis* u odnosu na član 13, te je Sud smatrao primerenim da pritužbu razmotri samo u odnosu na član 6 st. 1. Prilikom utvrđivanja da li su podnosioci predstavke imali pristupa sudu koji bi odlučio o njihovom sporu, Sud se pozvao na svoju raniju praksu, gde je već ispitao razne pravne lekove u francuskom pravu.^[156] Sud je u tom predmetu zaključio da postupak koji je propisan u članu L16.B Zakona o poreskom postupku ne zadovoljava zahteve iz člana 6 st. 1. Nije utvrdio nijedan razlog da odstupi od tog zaključka, te je konstatovao da je prekršen član 6 st. 1 zbog nepostojanja delotvornog sudskog ispitivanja ovog predmeta.

Član 8

Izraz „dom”, koji se pojavljuje u članu 8, može obuhvatati i poslovne prostorije pripadnika neke profesije, na primer, advokata. Dakle, pretres poslovnih prostorija podnosilaca predstavke i oduzimanje dokumenata predstavljali su zadiranje u ostvarivanje njihovih prava iz člana 8. Ovo zadiranje je bilo „u skladu sa zakonom” budući da su u članu L.16B Zakona o poreskom postupku navedeni uslovi koji moraju biti ispunjeni u slučaju pretresa, dok je u Zakonu o krivičnom postupku izričito propisano poštovanje advokatske tajne i poslovnih prostorija ili privatnog doma advokata. Zadiranje je takođe težilo ostvarenju „legitimnog cilja” – sprečavanja narušavanja javnog reda i kriminala.

Sud je prilikom ispitivanja „neophodnosti” zadiranja naveo da se pretresima poslovnih prostorija advokata i oduzimanjem predmeta u njima nesumnjivo krši načelo advokatske tajne, koja predstavlja osnov za odnos poverenja koje postoji između advokata i njegovog klijenta. Pored toga, čuvanje advokatske tajne predstavlja logičnu posledicu prava klijenta advokata da samog sebe ne inkriminiše, koje podrazumeva da vlasti nastoje da dokažu svoje optužbe bez pribegavanja dokazima pribavljenim prinudom ili pritiskom protivno volji „optuženog” lica. Stoga je od ključne važnosti da takve pretrese prate posebne garancije. Zbog svoje uloge posrednika između stranke i suda, advokati zauzimaju izuzetno značajan položaj u sprovođenju pravde i mogu se opisati kao službenici u funkciji zakona.

Sud je u ovom predmetu konstatovao da su pretres pratile posebne procesne garancije, budući da je sproveden u prisustvu predsednika Advokatske komore, kojoj

---

[156] *Ravon i drugi protiv Francuske*, presuda izrečena 21. februara 2008, predstavka br. 18497/03.

su podnosioci predstavke pripadali. Međutim, sudija koji je odobrio pretres nije bio prisutan, a prisustvo predsednika Advokatske komore i njegove konkretne primedbe nisu bile dovoljne da spreče uvid u sve dokumente ili njihovo oduzimanje. Kada je konkretno reč o oduzimanju beležaka koje je podnosilac predstavke rukom pisao, nije bilo sporno da one predstavljaju lične dokumente advokata i da podležu pravilima o advokatskoj tajni.

Pored toga, nalog za pretres je bio uopšteno formulisan, a odluka je bila ograničena na nalaganje pretresa i oduzimanje predmeta koji su neophodni kako bi se pronašli dokazi o kršenju zakona na određenim mestima na kojima bi se mogli naći dokumenti i nosači podataka koji se odnose na utaju na koju se sumnjalo, naročito u poslovnim prostorijama podnosilaca predstavke. Stoga su inspektorima i službenicima policije data široka ovlašćenja.

Konačno, i što je najvažnije, svrha pretresa o kojem se radilo bila je da se u poslovnim prostorijama podnosilaca predstavke, isključivo u njihovom svojstvu advokata preduzeća osumnjičenog za utaju poreza, pronađu dokumenti na osnovu kojih bi se moglo utvrditi postojanje takve utaje od strane preduzeća i da se ti dokumenti koriste kao dokazi protiv njega. Podnosioci predstavke ni u jednom trenutku nisu bili optuženi ili osumnjičeni da su izvršili neko krivično delo ili da su bili umešani u bilo kakvu utaju koju je izvršio njihov klijent.

Stoga, u kontekstu poreske inspekcije poslovanja kompanije koja je bila klijent podnosilaca predstavke, vlasti su se usmerile na podnosiocima predstavke isključivo zbog teškoća sa kojima su se suočile kako prilikom sprovođenja neophodnih poreskih inspekcija, tako i prilikom potrage za „knjigovodstvenim, pravnim i korporativnim dokumentima” koji potvrđuju sumnje da je preduzeće, klijent podnosilaca predstavke, bilo umešano u utaju. U svetlu ovoga, pretres i oduzimanje dokumenata u poslovnim prostorijama podnosilaca predstavke bili su nesrazmerni cilju čijem se ostvarenju težilo i došlo je do povrede člana 8.

Član 41

Sud je prvom podnosiocu predstavke dosudio 5.000 evra na ime nematerijalne štete, dok su oba podnosioca predstavke zajedno dobila 10.000 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

Sud je proglasio očigledno neosnovanim pritužbe o povredi člana 1 Protokola br. 1 i člana 6 zbog oduzimanja imovine za koju se sumnjalo da je nezakonito pribavljena, pri čemu su podnosioci predstavke mogli delotvorno da učestvuju u postupku oduzimanja

ODLUKA U PREDMETU **ARCURI I DRUGI PROTIV ITALIJE**

(predstavka br. 52024/99)

5. jul 2001. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnelo četvoro italijanskih državljana koji su živeli u Torinu. Prvi podnosilac predstavke i prva podnositeljka predstavke bili su venčani roditelji drugog podnosioca predstavke. Druga podnositeljka predstavka je bila kći prve podnositeljke predstavke.

Javni tužilac u Torinu je podneo zahtev za sprovođenje preventivnih mera i oduzimanje imovine podnosioca predstavke zbog sumnji da je prvi podnosilac predstavke član kriminalnih organizacija umešanih, između ostalog, u trgovinu drogom i zbog razlike između njihove imovine i zakonitih prihoda. Premda je imovinu o kojoj je reč stekao prvi podnosilac predstavke, on je veliki deo nje preneo na svoju suprugu i decu.

Posebno odeljenje Suda u Torinu specijalizovano za preventivne mere izdalo je u skladu sa domaćim pravom rešenje o oduzimanju zaplenjene imovine podnosioca predstavke. To rešenje je izdato na osnovu dokaza vlasti da su podnosioci predstavke nezakonito stekli bogatstvo i nemogućnosti podnosioca predstavke da predoče dokaze koji potvrđuju njihove tvrdnje da su imovinu stekli zakonitim putem. Sud u Torinu je zaključio da je imovinu koja pripada drugom podnosiocu predstavke i obema podnositeljicama predstavke stekao prvi podnosilac predstavke, koji ju je potom preneo na decu, pri čemu je svoju suprugu imenovao za svog poslovnog partnera u pokušaju da svoju imovinu zaštititi od brojnih sudskih postupaka protiv njega.

Rešenje o oduzimanju imovine potvrdio je Apelacioni sud u Torinu, koji je zaključio da je porodica bogatstvo stekla bavljenjem kriminalom. Zakonite prihode prvog podnosioca predstavke bilo je nemoguće oceniti zbog nepostojanja precizne dokumentacije, a postojali su dokazi da je svoje zakonite poslove finansirao sredstvima koja je pribavio izvršenjem krivičnih dela.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da je oduzimanjem njihove imovine prekršeno njihovo pravo na neometano uživanje imovine, zajemčeno članom 1 Protokola br. 1, i njihovo pravo na pravično suđenje iz člana 6 st. 1 i 3.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je potvrdio da oduzimanje predstavlja zadiranje u pravo na neometano uživanje imovine. Međutim, u ovom predmetu je oduzimanje za cilj imalo da spreči prvog podnosioca predstavke da koristi navodno nezakonito pribavljenu imovinu za ostvarivanje dobiti za sebe ili kriminalnu organizaciju kojoj se sumnjalo da pripada, a na štetu zajednice. Shodno tome, ova je mera predstavljala regulisanje korišćenja imovine u opštem interesu u skladu sa drugim stavom člana 1 Protokola br. 1.

Kako ne bi bilo protivno članu 1 Protokola br. 1, zadiranje u neometano uživanje imovine mora biti srazmerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju teži. Države imaju široko polje slobodne procene u sprovođenju politike prevencije kriminala. Sud je konstatovao da je problem organizovanog kriminala u Italiji dosegao veoma zabrinjavajuće razmere, tolike da su grupe organizovanog kriminala stekle ekonomsku moć koja dovodi u opasnost vladavinu prava. Stoga je Sud zaključio da mere oduzimanja predstavljaju ključni deo uspešne borbe protiv organizovanog kriminala.

Ipak, premda je imao u vidu ove konkretne okolnosti, Sud je naglasio dužnost da se uveri da se u svakom predmetu poštuju prava koja su zajemčena Konvencijom. Sud je u tom cilju ponovio potrebu za delotvornim sudskim garancijama, konkretno – da postupak pred domaćim sudom podnosiocima predstavke pruža razumnu mogućnost da svoj slučaj iznesu pred organe vlasti. Konstatovao je da su podnosioci predstavke davanjem uputstava advokatu po svom izboru bili u mogućnosti da iznose primedbe i predočavaju dokaze koje su smatrali neophodnim za zaštitu svojih interesa, te da je njihovo pravo na odbranu poštovano. Sud je, štaviše, zapazio da ništa ne ukazuje na to da su domaće sudije proizvoljno vršile ocenu predočenih dokaza.

Sud je zaključio da zadiranje u pravo podnosilaca predstavke na neometano uživanje imovine nije bilo nesrazmerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju težilo i odbacio je kao očigledno neosnovanu tvrdnju o kršenju člana 1 Protokola br. 1.

Član 6

Sud je prvo naglasio da preventivne mere, poput oduzimanja, ne pretpostavljaju ustanovljenje krivice, te da postupak kojim se uređuje primena tih mera ne pruža sve garancije dostupne u krivičnom postupku, tako da član 6 st. 3 nije primenljiv u ovom predmetu. Sud je ipak konstatovao da se postupak oduzimanja imovine podnosioca predstavke odnosio na njihova „građanska prava i obaveze” u smislu prvog stava člana 6, te da je član 6 st. 1 primenljiv u građanskopravnom aspektu.

S obzirom na zaključke u vezi sa članom 1 Protokola br. 1, Sud je odbio pritužbu o povredi člana 6 kao očigledno neosnovanu, budući da su obe strane prisustvovala postupku oduzimanja, da su poštovana prava odbrane i da su domaći sudovi dali sveobuhvatna obrazloženja svojih odluka.

*Obavezno oduzimanje kamiona korišćenog za trgovinu drogom
bilo je protivno članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju*

PRESUDA U PREDMETU
**B.K.M. LOJISTIK TASIMACILIK TICARET
LIMITED SIRKETI PROTIV SLOVENIJE**

(predstavka br. 42079/12)
17. januar 2017. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnelo tursko preduzeće sa sedištem u Istanbulu. Slovenački carinici su novembra 2008. godine zaustavili i izvršili inspekciju kamiona preduzeća koje je podnelo predstavku. Pronašli su pakete nepoznate sadržine, za koju je prilikom preliminarnog ispitivanja utvrđeno da je heroin. Narednog dana je inspekciju kamiona izvršila policija, koja je pronašla 105 kilograma heroina. Vozač je uhapšen, a kamion zaplenjen. Prikolica i roba u njemu podvrgnuti su carinskom postupku.

Prikolica je uskoro vraćena preduzeću koje je podnelo predstavku. Međutim, kamion je oduzet u skladu sa članom 186 st. 5 slovenačkog Krivičnog zakonika jer je korišćen za prevoz nezakonitih opojnih droga. Okružni sud u Ptujju je u decembru 2008. vozača proglasio krivim za trgovinu drogom i osudio ga na kaznu zatvora od devet godina. Naložio je vraćanje kamiona preduzeću koje je podnelo predstavku, smatrajući da nisu ispunjeni uslovi za oduzimanje imovine navedeni u slovenačkom Krivičnom zakoniku, budući da nema naznaka da je preduzeće bilo svesno da je u njemu prevožen nezakoniti materijal.

Viši sud u Mariboru je maja 2009. ukinuo ovu presudu, a njegovu odluku je septembra 2011. potvrdio Ustavni sud. Ustavni sud je potvrdio da je članom 186 slovenačkog Krivičnog zakonika propisana obavezna konfiskacija vozila koja su korišćena za prevoz i skladištenje droge ili nezakonitih supstanci koje se koriste u sportu, bez obzira na to ko ih poseduje. Po mišljenju tog suda, svrha sporne mere jeste da se spreči izvršenje teških krivičnih dela u budućnosti i tako štite najvažnije pravne vrednosti u društvu, poput zdravlja i života. Priroda krivičnih dela o kojima je reč, način na koji su izvršena i njihove posledice – sve to opravdava zadiranje u imovinska prava svih vlasnika prevoznih sredstava koja se koriste za trgovinu drogom. Takođe je istakao da oštećeni – vlasnik kamiona – ima mogućnost i pravo da zahteva obeštećenje od lica odgovornog za štetu (u ovom slučaju, vozača kamiona).

Okružni sud u Ptujju je u međuvremenu obavestio preduzeće koje je podnelo predstavku da će kamion biti prodat na javnoj licitaciji. Država je tvrdila da je kamion prodat preduzeću koje je podnelo predstavku za 12.000 evra, dok je ono tvrdilo da to nije istina i da je kamion kupilo jedno drugo preduzeće.

2. Odluka Suda

Preduzeće koje je podnelo predstavku se žalilo da oduzimanje njegovog kamiona predstavlja nezakonito i nesrazmerno zadiranje u njegovu imovinu zaštićenu članom 1 Protokola br. 1. Tvrdilo je da su slovenački sudovi proizvoljno primenili domaće pravo i da konfiskacija nije težila ostvarenju nijednog javnog interesa.

Član 1 Protokola br. 1.

Sud je naveo da je u nekoliko navrata razmatrao pitanja koja su se otvorila zbog primene mera oduzimanja imovine koja je nezakonito korišćena, a u cilju sprečavanja njene dalje nezakonite upotrebe. U većini tih predmeta je utvrdio da mera predstavlja primer regulisanja korišćenja imovine. Međutim, ukazao je na to da se te presude odnose na privremena ograničenja korišćenja imovine, dok se u ovom predmetu radilo o oduzimanju koje je podrazumevalo trajni prenos vlasništva, a preduzeće koje je podnelo predstavku nije imalo nikakvu realnu mogućnost da povрати kamion. Oduzimanje predmeta izvršenja krivičnih dela od trećeg lica ne podrazumeva isti nivo hitnosti kao oduzimanje koristi ili predmeta krivičnog dela sa stanovišta odgovora politike u opštem interesu. Stoga bi se u određenim okolnostima moglo razmatrati u skladu sa drugom rečenicom prvog stava člana 1 Protokola br. 1 o lišenju imovine, a Sud je smatrao da bi taj pristup trebalo primeniti u ovom predmetu.

Sud je potom razmotrio da li je zadiranje u imovinska prava preduzeća koje je podnelo predstavku bilo opravdano. Napomenuo je da je potpuno svestan problema sa kojima se države suočavaju u naporima da se bore protiv nezakonite trgovine drogom i štete koju snabdevanje drogom iz inostranstva nanosi njihovim društvima i priznao je da bi ta borba mogla podrazumevati negativne posledice po imovinu trećih lica.

Dok su se strane sporile o tome da li je mera bila propisana zakonom, Sud je zauzeo stav da odredbe člana 186 st. 5 Krivičnog zakonika zajedno sa članom 73 st. 3 omogućavaju oduzimanje. Sud je takođe prihvatio da ovo zadiranje teži ostvarenju legitimnog cilja – sprečavanja krivičnih dela vezanih za drogu, koja ozbiljno ugrožavaju život i zdravlje pojedinca – što je cilj od opšteg interesa.

Sud je potom razmotrio srazmernost mere. Preduzeće koje je podnelo predstavku je nastojalo da povрати kamion. Međutim, domaći sudovi su smatrali da je merodavnim domaćim pravom propisano obavezno oduzimanje svakog vozila korišćenog za trgovinu drogom bez obzira na savesnost i dobru veru koju je vlasnik ispoljio. Stoga preduzeće koje je podnelo predstavku nije imalo nikakvu stvarnu mogućnost da osigura povraćaj svog kamiona, iako nije bilo nikakvih naznaka da je bilo umešano u izvršenje krivičnog dela, da je imalo bilo kakva saznanja o nezakonitim aktivnostima svog vozača ili da nije sprovodilo redovne kontrole vozila.

Nema sumnje da zaštita ljudskog zdravlja i života – razlog koji je tužena država navela kako bi opravdala meru – iziskuje odlučno postupanje od strane država u cilju suzbijanja krivičnih dela vezanih za drogu. Međutim, oduzimanje imovine koja je korišćena za izvršenje ovakvih krivičnih dela može nametnuti značajan teret trećim licima kojima ta imovina pripada.

Nametanje takvog tereta vlasniku imovine može biti opravdano samo ako opasnost da će vraćanje te imovine omogućiti nezakonitu trgovinu i podriti borbu protiv organizovanog kriminala preteže nad njegovim interesom da mu se vrati imovina. Čini se da na kamionu nisu vršene adaptacije za krijumčarenje droge, a nije bilo ni ranijih incidenata prouzrokovanih propustom preduzeća koje je podnelo predstavku da spreči prevoz nezakonite robe. Ovo, zajedno sa činjenicom da je vozač kamiona oglašen krivim za trgovinu drogom i osuđen na kaznu zatvora od devet godina, ne navodi na zaključak da bi kamion ponovo mogao da se koristi za prevoz nezakonitih supstanci, a Sud nije uviđao koje bi negativne posledice vraćanje kamiona vlasniku moglo da ima, posebno ako je, kao što je tužena država tvrdila, preduzeće koje je podnelo predstavku u svakom slučaju bilo u mogućnosti da otkupi kamion na javnoj licitaciji.

Dakle, bez obzira na široko polje slobodne procene, Sud nije mogao da prihvati da je neselektivni karakter mere o kojoj je reč opravdan okolnostima ovog predmeta. Štaviše, prilika da dobije naknadu za materijalnu štetu koju bi preduzeće zahtevalo od vozača osuđenog za trgovinu drogom, strane koja je bila odgovorna za štetu koju je ono pretrpelo, nosila je sa sobom samo dodatnu neizvesnost budući da bi se moglo ispostaviti da vozač nije solventan.

Prema tome, obavezno oduzimanje vozila preduzeća koje je podnelo predstavku, uz nepostojanje realne mogućnosti da bude obeštećeno za svoj gubitak, nije u dovoljnoj meri uzelo u obzir interese preduzeća koje je podnelo predstavku. Nije ostvarena pravična ravnoteža između zahteva opštih interesa javnosti i prava preduzeća koje

je podnelo predstavku na neometano uživanje imovine, a teret koji je nametnut preduzeću bio je preteran, protivno članu 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je preduzeću koje je podnelo predstavku dosudio 14.490 evra na ime materijalne štete i 7.000 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

Za oduzimanje imovine podnosioca predstavke, gotovine koja je preneta preko granice, nije postojao osnov u domaćem pravu, te je ono predstavljalo povredu člana 1 Protokola br. 1

PRESUDA U PREDMETU
BAKLANOV PROTIV RUSIJE

(predstavka br. 68443/01)

9. jun 2005. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo letonski državljani rođen 1957. godine koji je živio u Rigi. Godine 1997. odlučio je da se iz Letonije preseli u Rusiju i sa agentom u Moskvi je ugovorio kupovinu nepokretnosti. Podnosilac predstavke je 20. marta 1997. podigao 250.000 USD u gotovini i zamolio svog poznanika B. da novac odnese u Moskvu.

B. je kasnije tog dana stigao na aerodrom. Optužen je za krijumčarenje budući da novac nije prijavio carinskim organima. Moskovski Okružni sud je 13. septembra 2000. proglasio B. krivim za krijumčarenje u skladu sa članom 188-1 Krivičnog zakonika iz 1996. godine i osudio ga na uslovnu kaznu zatvora u trajanju od dve godine. Oduzeti novac je kao predmet krivičnog dela krijumčarenja uplaćen u budžet. Podnosilac predstavke je izjavio žalbu, tvrdeći da oduzimanje novca nije propisano nijednim merodavnim zakonom. Njegova je žalba odbačena.

Na dan 1. jula 2002. godine, zamenik predsednika Vrhovnog suda je podneo zahtev za reviziju presuda. Tvrdio je da se prokrijumčareni novac može trajno oduzeti samo ako se dokaže da je nezakonito pribavljen. Gradski sud u Moskvi je odbacio ovaj zahtev, jer je Vrhovni sud SSSR u rešenju iz 1978. godine dozvolio oduzimanje prokrijumčarenih dobara.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da je Okružni sud oduzeo njegov novac bez ikakvog zakonskog osnova, protivno članu 1 Protokola br. 1.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je istakao da oduzimanje novca podnosioca predstavke predstavlja zadiranje u njegova imovinska prava u smislu člana 1 Protokola br. 1, te da on treba da razmotri da li je to zadiranje bilo opravdano u skladu sa zahtevima člana 1 Protokola br. 1.

Sud je konstatovao da države imaju pravo da regulišu korišćenje imovine primenom zakona, ali da je prvi i najvažniji uslov iz člana 1 Protokola br. 1 da je svako zadiranje u neometano uživanje imovine od strane javnih vlasti zakonito – kao što je navedeno u drugoj rečenici prvog stava člana 1 Protokola br. 1.

Štaviše, Sud je izjavio da pitanje da li je ostvarena pravična ravnoteža između opštih interesa zajednice i osnovnih prava pojedinca postaje relevantno tek pošto se utvrdi da je zadiranje o kome je reč zakonito i da nije proizvoljno. Sud je naglasio da zakonitost iziskuje da su mere zasnovane na domaćem pravu i da je to domaće pravo precizno, predvidljivo i dostupno licima o kojima je reč.

Sud je u ovom predmetu konstatovao da se nacionalni sudovi nisu pozvali ni na jednu zakonsku odredbu kao osnov za oduzimanje značajne sume novca. Premda je u Krivičnom zakoniku iz 1960. izričito propisano „oduzimanje dobara i ostalih predmeta prenetih preko granice”, takvo oduzimanje nije više bilo propisano Krivičnim zakonikom iz 1996. godine, na osnovu kojeg je B. osuđen. Štaviše, rešenje Vrhovnog suda na koje su se domaći sudovi pozivali odnosilo se na zakonodavstvo iz 1960, a ne iz 1996. godine. Stoga je Sud zaključio da važeće pravo o kojem je reč nije bilo dovoljno precizno formulisano da bi podnosilac predstavke mogao da predvidi okolnosti svojih postupaka u meri u kojoj je to razumno u datim okolnostima.

Sud je stoga zaključio da za zadiranje u imovinu podnosioca predstavke nije postojao zakonski osnov, te da je ono bilo protivno članu 1 Protokola br. 1.

Član 41

Podnosiocu predstavke je dosuđeno 3.000 evra na ime nematerijalne štete.

Oduzimanje imovine podnositeljka predavki, nakon što su oslobođene optužbi za pranje novca, nije bilo protivno članu 1 Protokola br. 1

PRESUDA U PREDMETU
BALSAMO PROTIV SAN MARINA

(predstavke br. 20319/17 i 21414/17)

8. oktobar 2019. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljke predavki su rođene 1986, odnosno 1985. godine i živele su u italijanskom gradu Breši. Protiv njih i njihovog oca je nenavedenog datum pokrenuta krivična istraga zbog sumnji da peru novac. Prema tužilaštvu, optuženi su oprali sredstva u vrednosti od 2.150.000 evra.

Podnositeljke predavki su u prvostepenom postupku proglašene krivim 4. novembra 2014. Prvostepeni domaći sud je prvu podnositeljku predavke osudio na dve i po godine zatvora, a drugu podnositeljku predavke na godinu dana zatvora. Obema je određena novčana kazna od 5.000 evra i bilo im je zabranjeno da vrše javnu funkciju i realizuju politička prava godinu dana i četiri meseca. Sudija je u skladu sa članom 147 st. 3 Krivičnog zakonika izdao rešenje o oduzimanju zaplenjenih sredstava – 1.920.785,50 evra. Pored toga je izdao rešenje o oduzimanju imovine u vrednosti od 499.000 evra od prve podnositeljke predavke budući da je taj iznos podigla sa svog bankovnog računa pre zaplene sredstava od strane suda.

Krivično poreklo imovine dokazano je u ranijoj presudi italijanskog krivičnog suda protiv oca podnositeljki predavki zajedno sa drugim relevantnim elementima. Sudija je konkretno citirao deo te presude u kojoj je opisana kriminalna karijera oca i njegove ranije osude za tuču, nanošenje fizičkih povreda, nošenje oružja, a posle 1975. i za prodaju ukradene robe, brojne slučajeve krađe, neopravdano posedovanje sredstava i prodaju droge.

Sudija krivičnog žalbenog suda (*Giudice d'Appello Penale*) 10. oktobra 2016. oslobodio je obe podnositeljke predavki optužbi jer nije bilo dovoljno dokaza o postojanju *mens rea* (subjektivnog elementa krivičnog dela). Krivični žalbeni sud je, međutim, konstatovao da je iznos koji se nalazio na bankovnom računu kriminalnog porekla, budući da nije predočeno nikakvo objašnjenje porekla tih sredstava. Sudija je potvrdio odluku o oduzimanju zamrznutih sredstava.

2. Odluka Suda

Podnositeljke predstavki su se žalile da su oduzimanjem njihove imovine prekršena njihova prava iz člana 7, člana 6 st. 2 i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Pored toga su se žalile da nisu imale na raspolaganju delotvorno pravno sredstvo, protivno članu 13.

Član 7

Sud je prvo morao da utvrdi da li u ovom predmetu važi član 7. Ponovio je da koncept „kazne” u članu 7 imao autonomno značenje i da sâm mora detaljnije ispitati slučaj i proceniti da li određena mera u suštini predstavlja „kaznu” prema Konvenciji. Prilikom svake procene postojanja „kazne” polazi se od toga da li je predmetna mera izrečena nakon odluke da je neko lice krivo za izvršenje krivičnog dela. Međutim, i drugi se faktori mogu smatrati relevantnim u tom pogledu, uključujući, konkretno, prirodu i svrhu mere o kojoj je reč, njenu klasifikaciju u domaćem pravu, postupke u kojima se mera izriče i primenjuje i težinu mere.

U ovom predmetu je do oduzimanja imovine došlo pošto su podnositeljke predstavki oslobođene odgovornosti po svim tačkama optužnice. Međutim, odsustvo osude nije dovoljno da bi se isključila primenljivost člana 7.

Kada je reč o prirodi i svrsi mere oduzimanja, Sud je stao na stanovište da mera nije bila kaznena, već preventivna, budući da je oduzimanje određeno iako stvari nisu pripadale učiniocu. Domaće pravo je imalo za cilj sprečavanje nezakonite upotrebe sredstava i izvršenja novih krivičnih dela. Krivični žalbeni sud je utvrdio da su sredstva nezakonitog porekla i da su podnositeljke predstavki svesne te činjenice. Sledi da su podnositeljke predstavki mogle biti optužene za nove akte pranja novca da su morale da koriste ili prenesu taj novac. Zato se nije moglo reći da je mera imala i kaznenu svrhu.

Činjenica da su odluku o oduzimanju doneli sudovi nadležni za krivična dela nije bila razlog za zaključak da je reč o kazni jer je to bilo uobičajeno u nekoliko zemalja.

Na kraju, kada je reč o težini mere, Sud je ponovio da ovaj faktor nije sam po sebi odlučujući budući da mnoge nekaznene mere preventivnog karaktera mogu značajno da utiču na lice o kome je reč. Oduzimanje ne predstavlja meru koja je ograničena na krivično pravo, budući da postoji i u upravnom pravu i treba je posmatrati u širem kontekstu. Na primer, Savet Evrope dozvoljava primenu ozbiljnih mera u cilju

sprečavanja pranja novca, a Sud je u ovim okolnostima zauzeo stav da bi preventivne mere mogle biti nužne i adekvatne s obzirom na javni interes o kojem se radi.

Dakle, predmetna mera ne predstavlja „kaznu” u smislu člana 7, te je Sud zaključio da je ova pritužba neprihvatljiva.

Član 6 st. 2

Pretpostavka nevinosti podnositeljki predstavku nije bila prekršena pukim izdavanjem rešenja o oduzimanju, te je Sud ovu pritužbu proglasio očigledno neosnovanom i neprihvatljivom.

Član 13

Sud je zaključio da je pritužba o povredi člana 13 neprihvatljiva, jer su pritužbe o povredi člana 7 i člana 6 st. 2 neprihvatljive.

Član 1 Protokola br. 1

Zaštita imovine sadrži tri pravila. Prvo pravilo, utvrđeno u prvoj rečenici prvog stava, uopšteno je po svojoj prirodi i ono izražava načelo neometanog uživanja imovine. Drugo pravilo, koje je sadržano u drugoj rečenici prvog stava, odnosi se na lišenje imovine i podvrgava ga određenim uslovima. Treće pravilo, koje je iskazano u drugom stavu, priznaje da države imaju pravo, između ostalog, da regulišu upotrebu imovine u skladu sa opštim interesom. Mera oduzimanja u ovom predmetu potpada pod treće pravilo. Premda oduzimanje nije bilo zasnovano na osudi za krivično delo, niti je bilo rezultat posebnog „građanskog” postupka, ono je ipak trebalo da bude razmotreno u kontekstu regulisanja upotrebe imovine.

Nacionalnim sudovima je povereno rešavanje problema tumačenja i primene domaćeg zakonodavstva, a Sud nije utvrdio da je domaći sud na bilo koji način proizvoljno protumačio član 147 st. 2, kojim je propisano oduzimanje svih predmeta krivičnog dela čak i u odsustvu krivične osude. Sud nije imao nikakvih sumnji u pogledu jasnoće, preciznosti ili predvidljivosti te odredbe.

Sud je razmotrio stariju sudsku praksu o postupcima oduzimanja imovine povezane sa navodnim izvršenjem teških krivičnih dela. Kada je reč o imovini za koju se pretpostavlja da u celosti ili delom predstavlja imovinsku korist stečenu izvršenjem krivičnih dela trgovine drogom ili imovinsku korist kriminalnih organizacija umešanih

u trgovinu drogom ili druge nezakonite mafijaške aktivnosti, prihvatio je da su mere oduzimanja srazmerne čak i u odsustvu osuđujuće presude kojom se utvrđuje krivica optuženog.

Kada je reč o standardu dokaza na osnovu kojih domaći sud nalaže oduzimanje, Sud je kao legitimna ocenio rešenja o oduzimanju nadležnih domaćih organa na osnovu uverljivih dokaza koji su u ovom predmetu ukazivali na to da zakoniti prihodi podnositeljki predstavki nisu mogli biti dovoljni da one steknu imovinu o kojoj je reč. Kada god je rešenje o oduzimanju rezultat građanskog postupka koji se odnosi na imovinsku korist od teških krivičnih dela, Sud ne iziskuje standard dokazivanja nezakonitog porekla „van razumne sumnje”, već standard dokazivanja veće ili velike verovatnoće nezakonitog porekla u kombinaciji sa nemogućnošću vlasnika da dokaže suprotno. Bilo je razumno iziskivati od podnositeljki predstavki da snose svoj deo tereta dokazivanja i ospore potkrepljene sumnje tužilaštva o nezakonitom poreklu imovine.

Sud je potom ukazao na primere međunarodnih pravnih mehanizama, poput Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije iz 2005. godine, preporuka Radne grupe za finansijsko delovanje (FATF) i dveju relevantnih konvencija Saveta Evrope iz 1990. i 2005. godine o oduzimanju imovinske koristi koje su navedene u drugim predmetima. Potom je konstatovao da postoje zajednički evropski, pa čak i univerzalni pravni standardi koji podstiču oduzimanje imovine vezane za teška krivična dela u odsustvu izrečene krivične osude. Teret dokazivanja zakonitog porekla imovine za koju se pretpostavlja da je nezakonito stečena može legitimno da se prebaci na tužena lica u takvom postupku oduzimanja koji nije krivičnog karaktera, uključujući građanskopravni postupak. Domaći sudovi su utvrdili da je poreklo sredstava o kojima je u ovom predmetu reč nezakonito, a da je podnositeljka predstavki, koje su tokom postupka imale pravnog zastupnika, pružena prilika da svoje argumente predoče domaćim sudovima. Cilj oduzimanja u ovom predmetu bio je da se spreči cirkulacija ovih sredstava u privredi. Sud je s tim u vezi ponovio da države imaju široko polje slobodne procene kada je reč o odgovarajućim načinima primene mera regulisanja upotrebe imovine, poput oduzimanja svih vrsta imovinske koristi pribavljene krivičnim delom.

Imajući u vidu široko polje slobodne procene nadležnih organa i činjenicu da su domaći sudovi podnositeljka predstavki pružili razumnu priliku da iznesu svoje argumente, Sud je zaključio da oduzimanje imovine podnositeljki predstavki nije bilo protivno članu 1 Protokola br. 1.

Zaplenu aviona koji je zakupila kompanija koja je podnela predstavku u skladu sa uredbom EU nije predstavljala povredu člana 1 Protokola br. 1

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU **BOSPHORUS AIRWAYS PROTIV IRSKE**

(predstavka br. 45036/98)

30. jun 2005. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnela avio-kompanija registrovana u Turskoj – *Bosphorus Airways*. Irski organi su maja 1993. oduzeli avion koji je ova kompanija zakupila od *Jugoslovenskog Aerotransporta (JAT)* dok se letelica nalazila na održavanju u Irskoj na osnovu Uredbe Evropske zajednice br. 990/93, u skladu sa kojom se sprovodio režim sankcija Ujedinjenih nacija protiv Savezne Republike Jugoslavije.

Kompanija koja je podnela predstavku je 1994. godine oduzimanje aviona osporavala pred Višim sudom. Taj je sud konstatovao da propisi na osnovu kojih je avion oduzet nisu primenjivi. Država je, međutim, izjavila žalbu, a Vrhovni sud je pitanje o primenljivosti Uredbe br. 990/93 uputio Evropskom sudu pravde (ESP)^[157]. ESP je stao na stanovište da avion jeste obuhvaćen Uredbom, te je Vrhovni sud primenio njegovu odluku i potvrdio žalbu države.

Zakup aviona je već bio istekao, a sankcije protiv Savezne Republike Jugoslavije su ublažene u vreme kada je presuda Vrhovnog suda postala pravosnažna. Irski organi su avion vratili JAT-u. Kompanija koja je podnela predstavku, dakle, nije mogla da koristi avion tri od četiri godine na koje ga je zakupila, a taj je avion bio jedini koji je ikada oduzet u skladu sa relevantnim propisima EZ i UN.

2. Odluka Suda

Kompanija koja je podnela predstavku je tvrdila da je način na koji je Irska primenila režim sankcija kako bi zaplenila avion predstavljao osporivo diskreciono ovlašćenje u smislu člana 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima i povredu člana 1 Protokola br. 1.

---

[157] Sada Sud pravde Evropske unije (SPEU)

Član 1

Strane nisu sporile da su čin na koji se žalila kompanija koja je podnela predstavku – zaplena aviona koji je zakupila na jedan vremenski period – sproveli organi tužene države na svojoj teritoriji, a u skladu sa odlukom irskog ministra saobraćaja. Po mišljenju Suda, u tim okolnostima, kompanija koja je podnela predstavku, kao adresat spornog akta, potpada pod nadležnost irske države, usled čega je njena pritužba o tom aktu saglasna *ratione loci, personae* i *materiae* sa odredbama Konvencije.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je zaključio da je Uredba EZ br. 990/93 od usvajanja bila opšte primenljiva i u potpunosti obavezujuća, te da je važila za sve države članice i da nijedna od njih nije zakonito mogla da odstupi od njenih odredaba. Dakle, njena neposredna primenljivost nije mogla biti sporna. Uredba je postala deo irskog domaćeg prava 28. aprila 1993, kada je objavljena u *Službenom listu*, pre datuma kada je zaplenjen avion i bez potrebe usvajanja implementacionog zakonodavstva.

Sud je smatrao da je bilo potpuno predvidljivo da će ministar saobraćaja odrediti mere zaplene propisane članom 8 Uredbe EZ br. 990/93. Irske vlasti su pravilno smatrale da su u obavezi da zaplene sve avione koji potpadaju pod polje dejstva Uredbe. To je kasnije potvrdio i ESP. Sud se takođe saglasio sa tuženom državom i Evropskom komisijom da Vrhovni sud u Irskoj nema nikakva diskreciona ovlašćenja, te je zaključio da je ovo zadiranje bilo zakonito i da je proizašlo iz poštovanja pravnih obaveza koje je Irska preuzela, a koje proizlaze iz prava EZ^[158] i Uredbe EZ br. 990/93.

Prilikom razmatranja opravdanosti zaplene, Sud je utvrdio da se sistem zaštite osnovnih prava prema pravu EZ mogao smatrati, odnosno da je u merodavno vreme zaista bio „jednak” sistemu Konvencije. Proizlazi da Irska nije odstupila od uslova iz Konvencije kada je ispunila pravne obaveze koje proizlaze iz njenog članstva u EZ. Takva pretpostavka bi bila oboriva ukoliko bi se u određenom slučaju utvrdilo da je zaštita prava iz Konvencije očigledno manjkava. U takvom bi slučaju nad interesom međunarodne saradnje prevagnula uloga Konvencije, kao „konstitutivnog instrumenta evropskog javnog poretka” u oblasti ljudskih prava.

Sud je potom razmotrio karakter zadiranja, opšti interes čijem je ostvarenju zaplena aviona težila, kao i režim sankcija koji je ESP potvrdio u svojoj odluci, a

---

[158] Sada prava Evropske unije (EU).

koji je Vrhovni sud bio dužan da poštuje. Po njemu, jasno je da nije bilo disfunkcije mehanizama kontrole poštovanja konvencijskih prava. Dakle, ne može se reći da je zaštita konvencijskih prava kompanije koja je podnela predstavku bila očigledno nedovoljna. Proizlazi da pretpostavka poštovanja Konvencije nije oborena.

Postupci irskih organa nisu bili protivni članu 1 Protokola br. 1.

Oduzimanje imovine pod pretpostavkom da je posredno ili neposredno stečena nezakonitim aktivnostima nije predstavljalo povredu člana 1 Protokola br. 1, budući da je podnosilac predstavke imao priliku da opovrgne tu pretpostavku, dok član 6 st. 2 nije bio primenljiv

ODLUKA U PREDMETU **BUTLER PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA**

(predstavka br. 41661/98)

27. jun 2002. godine

1. Osnovne činjenice

Predmet se odnosio na oduzimanje 239.010 funti (oko 270.000 evra) pronađenih u prtljažniku automobila na izlasku iz Ujedinjenog Kraljevstva na osnovu pretpostavke da novac predstavlja, bilo posredno bilo neposredno, imovinsku korist od nezakonitog prometa opojnim drogama i/ili da je bio namenjen u te svrhe. Prema merodavnom domaćem pravu, standard veće verovatnoće je predstavljao standard dokazivanja potreban za izdavanje rešenja o oduzimanju, a takvo rešenje moglo je biti izdato bez obzira na to da li je pokrenut postupak protiv bilo koga za krivično delo vezano za gotovinu o kojoj je reč.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu prava na pretpostavku nevinosti zajemčenog članom 6 st. 2, budući da je bio prinuđen da snosi teret dokazivanja van osnovane sumnje (što predstavlja standard dokazivanja u krivičnom postupku) da novac o kojem je reč nije povezan sa trgovinom droge, te je tvrdio da je postupak o kojem je reč po prirodi „krivični” i da treba da uživa garancije koje se pružaju u krivičnom postupku. Podnosilac predstavke je pored toga tvrdio da je rešenjem o oduzimanju lišen prava na neometano uživanje imovine, zajemčenog članom 1 Protokola br. 1.

Član 6

Sud je prvo konstatovao da krivična optužnica nikad nije podignuta ni protiv podnosioca predstavke niti protiv bilo kog drugog lica. Podnosilac predstavke je tvrdio da je oduzimanje njegovog novca u stvari predstavljalo tešku krivičnu sankciju, izrečenu u odsustvu procesnih garancija koje su mu zajemčene članom 6, naročito njegovog prava na pretpostavku nevinosti.

Međutim, po mišljenju Suda, rešenje o oduzimanju je predstavljalo preventivnu meru i nije se moglo uporediti sa krivičnom sankcijom, budući da je imalo za cilj da iz opticaja povuče novac za koji se smatralo da je povezan sa međunarodnom trgovinom nezakonitim drogama. Stoga postupak koji je doveo do izdavanja rešenja nije uključivao „odlučivanje o [...] krivičnoj optužbi”. Podnosilac predstavke se pozvao na presudu Suda u predmetu *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[159], ali je sporno rešenje o oduzimanju u tom predmetu usledilo nakon krivičnog gonjenja, suđenja i pravosnažne osuđujuće presude podnosioca predstavke za uvoz nezakonite droge i nije uslovalo odlučivanje o posebnoj ili novoj optužbi protiv podnosioca predstavke. Sud je u predmetu *Phillips* utvrdio da je rešenje o oduzimanju analogno postupku izricanja kazne i da u tom smislu podleže primeni člana 6, ali da su okolnosti ovog predmeta drugačije.

Budući da krivičnopravni aspekt člana 6 nije primenljiv u ovom predmetu, Sud je utvrdio da je pritužba nespojiva *ratione materiae* sa odredbama Konvencije u smislu člana 35 st. 3, te ju je proglasio neprihvatljivom.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je konstatovao da privremeno i trajno oduzimanje novca podnosioca predstavke predstavlja zadiranje u njegovo neometano uživanje imovine. Međutim, iako je konstatovao da je podnosilac predstavke trajno lišen svog novca sprovođenjem rešenja o oduzimanju, zaključio je da je to rešenje izdato u skladu sa domaćim pravom i u opštem interesu, konkretno – radi borbe protiv međunarodne trgovine drogom. Dakle, oduzimanje je predstavljalo regulisanje korišćenja imovine u skladu sa opštim interesima, kao što je navedeno u drugom stavu člana 1 Protokola br. 1.

Da bi zadiranje vlasti u prava podnosioca predstavke bilo opravdano, domaći sudovi moraju da ostvare pravičnu i srazmernu ravnotežu između opšteg interesa zajednice da se iskoreni trgovina drogom i zaštite osnovnog prava pojedinca na neometano uživanje svoje imovine. Sud je konstatovao da države uživaju široko polje slobodne procene kada je reč o formulisanju i sprovođenju mera koje za cilj imaju borbu protiv teškog kriminala. Sud je takođe napomenuo da je svestan teškoća sa kojima se države suočavaju u pokušaju da se izbore sa štetom koju prouzrokuju nezakoniti narkotici i prihvatio je da oštre sankcije, poput mera oduzimanja, predstavljaju opravdani odgovor u okviru tih napora. Sud je, pored toga, potvrdio da domaće pravo vlastima

---

[159] *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 5. jula 2001, predstavka br. 41087/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

jasno daje konkretna ovlašćenja da plene i oduzimaju imovinu. Pored toga, svako oduzimanje imovine podleže sudskom nadzoru, konkretno – domaći sud mora da se uveri da je konfiskovani novac povezan sa nezakonitom trgovinom drogom. Sud je takođe konstatovao da je podnosilac predstavke imao mogućnost da na usmenim ročištima uz pomoć advokata osporava pouzdanost dokaza kojima je potkrepljeno rešenje o oduzimanju, te da se ni u jednoj fazi nije suočavao sa činjeničnim ili zakonskim pretpostavkama koje se nisu mogle pobiti.

Imajući navedene faktore u vidu, Sud je zaključio da rešenje o oduzimanju ne predstavlja nesrazmerno zadiranje u imovinska prava podnosioca predstavke, da je ta pritužba očigledno neosnovana, te da je neprihvatljiva.

Automatska kazna oduzimanja bez osuđujuće presude zbog nepoštovanja regionalnih propisa o korišćenju zemljišta predstavljala je povredu člana 6 st. 2, člana 7 i člana 1 Protokola br. 1

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU
G.I.E.M. S.R.L. I DRUGI PROTIV ITALIJE

(predstavke br. 1828/06, 34163/07 i 19029/11)

28. jun 2018. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavke su podnela četiri preduzeća sa pravnim subjektivitetom i jedno fizičko lice – direktor četvrtog preduzeća, g. Đironda (*Gironda*). Sva preduzeća su bila registrovana u Italiji, a g. Đironda je živeo u mestu Pelaro (*Pellaro*).

Opštinski organi su odobrili planove razvoja za četiri komercijalna placa u vlasništvu četiri preduzeća o kojima je reč. Prema italijanskim propisima o izgradnji, krivični sud je za delo „nezakonite izgradnje” bio u obavezi da odredi oduzimanje zemljišta i svih zgrada na njemu bez obzira na to da li su optuženi proglašeni krivim, čak i kada su zemljište i zgrade u vlasništvu trećih lica (izuzev onih koji dokažu da su postupali u dobroj veri). Oduzimanju su podlegali i zemljište i zgrade za koje su vlasnici zemljišta i graditelji dobili valjano odobrenje od nadležne opštine, što je bio slučaj u ovom predmetu, ali plan razvoja nije bio u skladu sa regionalnim propisima o korišćenju zemljišta.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavki su tvrdili da je kaznenim oduzimanjem njihovih nekretnina uprkos nepostojanju osuđujuće presude prekršen član 7 Konvencije. Podnosioci predstavki su takođe tvrdili da oduzimanje nema za cilj ostvarenje valjanog državnog interesa i da im je njime nametnut prekomeran teret, protivno članu 1 Protokola br. 1. Konačno, podnosioci predstavki su se žalili na povredu članova 6 i 13.

Član 7

Kako bi utvrdio da li je pritužba o kršenju člana 7 prihvatljiva, Sud prvo mora da utvrdi da li ponašanje koje je dovelo do pritužbi predstavlja „kaznu” u smislu propisanom Konvencijom. Sud je ponovio da „kazna” zadržava samostalno značenje

– kazna ne predstavlja kaznu samo zato što je tako definiše država koja to ograničenje nameće i Sud je slobodan da sam proceni ovo pitanje.

Polazna tačka svake procene postojanja „kazne” jeste da li je mera o kojoj je reč uvedena nakon odluke da je neko lice krivo za krivično delo. Sud je u ovom predmetu sledio analizu koju je sproveo u presudi u predmetu *Sud Fondi S.r.l. i drugi protiv Italije*^[160] i kojom je uspostavio presedan, te je stao na stanovište da se oduzimanje zbog nezakonite izgradnje određeno podnosiocima predstavki može smatrati „kaznom” u smislu člana 7 Konvencije uprkos činjenici da protiv preduzeća koja su podnela predstavke ili njihovih predstavnika nije izrečena nikakva osuđujuća presuda.

Oduzimanje je bilo odvratajućeg i kaznenog karaktera. Odvratajući i kazneni karakter oduzimanja je istakao italijanski Kasacioni sud, potvrdila ga je tužena država tokom postupka, a dokazivala ga je obavezna i automatska priroda oduzimanja, bez obzira na stvarnu opasnost koju je povreda predstavljala za životnu sredinu, čija je zaštita predstavljala državni interes koji je, po tvrdnjama tužene države, oduzimanje imalo za cilj. Sud je, pored toga, utvrdio da je nacionalna kvalifikacija oduzimanja ukazivala na to da se ono na domaćem nivou smatra kaznom. Odeljak Zakona o izgradnji kojim je bila uređena mera oduzimanja u ovom predmetu nosio je naslov „Krivične sankcije”. Pored toga, oduzimanje imovine podnosilaca predstavki nije bilo procesno odobreno u nekom upravnom procesu, već od strane krivičnih sudova. Konačno, Sud je konstatovao da je oduzimanje, koje se odnosilo ne samo na katastarske parcele sa nezakonito izgrađenim objektima već i na sve ostale katastarske parcele unutar te lokacije, predstavlja naročito tešku i intruzivnu meru.

Mere oduzimanja se zato mogu smatrati „kaznama” u smislu člana 7 Konvencije, te je Sud zaključio da je pritužba o povredi člana 7 prihvatljiva.

Kako bi ocenio da li je država u ovom predmetu poštovala član 7, Sud je ispitao da li su mere oduzimanja bile uslovljene postojanjem subjektivnog elementa krivičnog dela, te da li su mere mogle biti određene u odsustvu prethodne formalne osude i premda preduzeća nisu bila strane u postupku o kojem je reč.

Sud je ponovo ukazao na značaj načela da krivična dela i kazne moraju biti propisani zakonom i da efekti krivičnog zakonodavstva moraju biti predvidljivi. Stoga se neka mera može smatrati kaznom u smislu člana 7 kada je utvrđen element lične odgovornosti učinioca. Sud je zaključio da je u ovom predmetu član 7 iziskivao da mere oduzimanja

---

[160] Vidi *Sud Fondi S.r.l. i drugi protiv Italije*, presuda izrečena 20. januara 2009, predstavka br. 75909/01.

budu predvidljive podnosiocima predstavki i da je onemogućavao usvajanje bilo kakve odluke o određivanju ovih mera u odnosu na podnosiocima predstavki u odsustvu neke veze koja ukazuje na element odgovornosti u njihovom ponašanju. Budući da pravila koja su prekršena nisu bila predvidljiva, optuženi su počinili neizbežnu i oprostivu grešku, čime je isključeno postojanje subjektivnog elementa, bez kojeg ne postoji krivično delo, te je njihovo oslobađanje od odgovornosti bilo opravdano.

Prilikom analize određivanja mera u odsustvu prethodne osuđujuće presude, Sud je stao na stanovište da je, prema članu 7, domaći organ u obavezi da utvrdi odgovornost nekog lica pre nego što mu odredi kaznu. Odgovornost ne mora da utvrdi krivični sud, to može učiniti i neko upravno telo. Odgovornost preduzeća koja su podnela predstavke nije bila prethodno utvrđena budući da ona sama nisu bila krivično gonjena. Međutim, postupak jeste bio pokrenut protiv g. Đironde, fizičkog lica koje je podnelo jednu od predstavki, i formalno je utvrđeno da se on upustio u nezakonitu izgradnju. Nastupanje zastarelosti bio je jedini razlog što je postupak protiv njega obustavljen.

Prilikom analize da li su mere mogle biti određene preduzećima koja su podnela predstavke, a koja nisu bila strane u postupku, Sud je ponovio da niko ne sme biti proglašen krivim za krivična dela koja je neko drugi izvršio. Preduzeća u ovom predmetu, koja su imala sopstveni pravni subjektivitet, nisu bila strane ni u jednom postupku. Po italijanskom pravu, oduzimanje imovine predstavljalo je sankciju koju izriče krivični sud i ona predstavlja automatsku posledicu utvrđenja krivičnog dela nezakonite izgradnje. Međutim, nije bila uređena situacija u kojoj se zemljište nalazilo u vlasništvu nekog preduzeća, koje po italijanskom pravu ne može da izvrši krivično delo. Preduzeća nisu bila strane ni u jednoj vrsti postupka. Samo su pravni zastupnici i akcionari tri preduzeća bili optuženi u ličnom svojstvu. Stoga su domaći organi izrekli sankciju preduzećima koja su podnela predstavke zbog postupaka trećih lica, odnosno, izuzev u slučaju jednog preduzeća, zbog postupaka njihovog pravnih zastupnika i/ili akcionara u njihovom ličnom svojstvu.

Stoga je Sud zaključio da je došlo do povrede člana 7 kada je reč o preduzećima koja su podnela predstavke, jer ona nisu bila strane u krivičnom postupku koji je za posledicu imao izdavanje rešenja o oduzimanju. Sud je, međutim, konstatovao da nije došlo do povrede člana 7 kada je reč o g. Đirondi, jer bi se zaključci domaćih sudova u postupku protiv njega u suštini mogli smatrati proglašenjem odgovornosti koje zadovoljava uslove ovog člana, budući da je u postupku protiv njega formalno utvrđeno postojanje krivičnog dela nezakonite izgradnje, a da je postupak obustavljen isključivo zbog nastupanja zastarelosti.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je utvrdio da je u ovom predmetu primenljiv drugi stav člana 1 Protokola br. 1, budući da zadiranje predstavlja uređenje korišćenja imovine. Takvo zadiranje u imovinska prava mora biti propisano zakonom i težiti ostvarenju legitimnog cilja. Mora se ostvariti pravična ravnoteža između zahteva opšteg interesa i interesa pojedinaca o kojima se radi. Država je navela zaštitu životne sredine kao primarni cilj zbog kojeg je oduzela imovinu podnosilaca predstavki. Međutim, stanje u kojem se imovina nalazila (zapuštenost, u posedu vlasnika, itd.) navelo je Sud da se zapita da li oduzimanje placeva zaista doprinosi zaštiti životne sredine.

Pored toga, prema članu 1 Protokola br. 1, mora postojati razumni odnos srazmernosti između primenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju teži. Pravična ravnoteža će biti narušena ako lice o kom se radi mora da snosi pojedinačni i prekomerni teret. Prilikom ocenjivanja srazmernosti oduzimanja u obzir se moraju uzeti sledeći faktori: mogućnost primene manje restriktivnih alternativnih mera, kao što je rušenje objekata koji nisu u skladu sa relevantnim propisima ili poništenje plana razvoja; neograničeni karakter sankcije budući da je njome pogođeno kako zemljište na kojem su izgrađeni objekti, tako i ono na kojem ništa nije izgrađeno, pa čak i zemljište koje pripada trećim licima; i stepen krivice ili nehata podnosilaca predstavki ili, u najmanju ruku, odnos između njihovog ponašanja i krivičnog dela o kojem je reč. Pored toga, iako član 1 Protokola br. 1 ne sadrži nikakve eksplicitne procesne zahteve, Sud je potvrdio da sudski postupci o pravu na neometano uživanje imovine moraju pogođenim licima da pruže i razumnu priliku da svoj slučaj iznesu pred nadležne organe kako bi delotvorno osporavali mere kojima se zadire u njihova prava zajemčena ovim članom. Preduzećima koja su podnela predstavke takva prilika nije data.

Sud je u ovom predmetu utvrdio da je oduzimanje bilo protivno članu 1 Protokola br. 1 u odnosu na sve podnosioce predstavki zbog svog automatskog karaktera i nesrazmernog tereta koji im je nametnulo.

Član 6 st. 1 i član 13

Sud je stao na stanovište da nije neophodno da razmatra ove pritužbe jer su obuhvaćene pritužbama o kršenju člana 7 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1, koje je već razmotrio.

Član 6 st. 2

G. Đironda se takođe žalio na povredu načela pretpostavke nevinosti od strane Kasacionog suda kada je odlučio da naloži oduzimanje njegovog zemljišta iako je postupak protiv njega obustavljen zbog nastupanja zastarelosti.

Osnovni opšti cilj načela pretpostavke nevinosti jeste da spreči da javni službenici i organi postupaju prema pojedincima koji su oslobođeni krivične optužbe ili u odnosu na koje je krivični postupak bio obustavljen kao da su oni zapravo krivi za delo koje im se stavlja na teret. Podnosilac predstavke u ovom predmetu proglašen je nevinim u žalbenom postupku, a mera oduzimanja je ukinuta kada je utvrđeno da je plan razvoja u skladu sa prostornim planom i propisima. Međutim, tu je odluku kasnije ukinuo viši Kasacioni sud, koji je utvrdio da je dokazana odgovornost podnosioca predstavke. Stoga je on proglašen krivim uprkos činjenici da je zastarelo krivično gonjenje dela o kojem je reč.

Sud je zaključio da je ovaj niz postupaka Kasacionog suda bio protivan pretpostavci nevinosti, a time i članu 6 st. 2.

Član 41

Sud je zaključio da nije spreman da odlučuje o primeni člana 41 Konvencije jer tužena država još nije bila odlučila o zahtevu za pravično zadovoljenje podnosioca predstavki. Stoga je odložio odlučivanje o pitanju pravičnog zadovoljenja i pozvao strane u postupku da podnesu pisane napomene o toj stvari, kao i da obaveste Sud o bilo kakvom sporazumu koji postignu.

Izvršenje rešenja o oduzimanju, iako je lice oslobođeno optužbe da je izvršilo krivično delo, bilo je protivno pretpostavci nevinosti zajemčenoj članom 6 st. 2

PRESUDA U PREDMETU **GEERINGS PROTIV HOLANDIJE**

(predstavka br. 30810/03)

1. mart 2007. godine

1. Osnovne činjenice

Regionalni sud je 20. maja 1998. godine podnosioca predstavke osudio na pet godina zatvora za brojna krivična dela krađe, provale, namernog preuzimanja ukradene robe i pripadnost kriminalnoj organizaciji. Ovu presudu je ukinuo žalbeni sud, koji je podnosioca predstavke osudio za razne krađe na kaznu zatvora od 36 meseci, od kojih 12 meseci odloženo na uslovni period od dve godine. Javni tužilac je u januaru 1999. uputio poziv podnosiocu predstavke da se pojavi pred Regionalnim sudom kako bi bio saslušan u vezi s tužiočevim zahtevom za oduzimanje nezakonito stečene koristi od ukradene robe. Regionalni sud je u martu 1999. izdao rešenje o oduzimanju, na koje je podnosilac predstavke izjavio žalbu.

Žalbeni sud je marta 2001. odlučio da izda rešenje o oduzimanju imovine u vrednosti od 147.493 holandska guldena (67.594 evra) ili 490 dana zatvora ako se ne plati taj iznos. Rešenjem o oduzimanju je obuhvaćena dobit koju bi podnosilac predstavke imao od krivičnih dela za koja ga je optužio Regionalni sud. Iako je oslobođen odgovornosti za ova dela, Žalbeni sud je svoju odluku pravdao zaključkom da postoje snažne indicije da ih je on zaista izvršio. Vrhovni sud je odbio žalbu podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke je 2004. postigao sporazum da odmah plati 10.000 evra, a da ostatak iznosa plaća u mesečnim ratama od 150 evra.

2. Odluka Suda

Pozivajući se na član 6 st. 2 Konvencije (pretpostavku nevinosti), podnosilac predstavke je tvrdio da je rešenje o oduzimanju zasnovano na optužbama kojih je bio oslobođen u krivičnom postupku, te da su prekršena njegova prava iz Konvencije.

Član 6 st. 2

Sud je napomenuo da, iako se članom 6 st. 2 uređuje krivični postupak u potpunosti, pravo na pretpostavku nevinosti postoji samo u vezi sa određenim krivičnim delom za koje je neko lice optuženo. Kada se dokaže da je ono krivo za to delo, pretpostavka nevinosti ne može da se primenjuje u postupku određivanja kazne, osim ako optužbe iznete tokom postupka određivanja kazne ne predstavljaju podizanje nove optužbe.

Ovaj se predmet razlikuje od ranijih predmeta o kojima je Sud odlučivao, u kojima su podnosioci predstavke bili osuđeni za krivična dela, a nisu mogli da dokažu da je veća verovatnoća da sredstva o kojima se radi nisu stekli bavljenjem nezakonitim aktivnostima zbog kojih su osuđeni. Iako je podnosilac predstavke proglašen krivim za određena krivična dela, nije dokazano da je posedovao bilo koju imovinu o kojoj je reč. Sud je smatrao da je oduzimanje imovine za koju se ne zna ili nije dokazano da se nalazi u posedu relevantnog lica neprikladno, naročito ako to lice nije proglašeno krivim. Ako nije utvrđeno van osnovane sumnje da je lice o kome je reč zaista izvršilo krivično delo, te ako se ne može dokazati da je ono steklo korist od nezakonite aktivnosti, mera oduzimanja može se opravdati samo pretpostavkom krivice, što bi predstavljalo zadiranje u prava zajemčena članom 6 st. 2 Konvencije.

U ovom predmetu je mera oduzimanja izrečena iako podnosilac predstavke nije proglašen krivim u skladu sa zakonom. Stoga je ta mera predstavljala utvrđivanje krivice podnosioca predstavke protivno članu 6 st. 2.

Član 41

Sud je smatrao da pitanje pravičnog zadovoljenja još uvek nije spremno da o njemu odluči.

Povreda člana 1 Protokola br. 1 jer državni organ nije ocenio srazmernost mere prinudnog iseljenja savesnog kupca iz stana koji je prethodna vlasnica stekla prevarom

PRESUDA U PREDMETU
GLADYSHEVA PROTIV RUSIJE

(predstavka br. 7097/10)

6. decembar 2011. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je rođena 1973. godine. Ona je 28. septembra 2005. kupila stan u Moskvi u kojem je živela sa svojim sinom. U vreme kada je Sud izrekao ovu presudu, pretilo im je prinudno iseljenje. Stan se ranije nalazio u vlasništvu Grada Moskve, od koga ga je otkupila Ye. – navodna supruga preminulog stanara M., kome je dodeljen kao socijalni stan. Ye. je potom stan prodala trećem licu, V., koji ga je zatim prodao podnositeljki predstavke.

Moskovsko odeljenje za stanovanje je 2008. podnelo tužbu protiv podnositeljke predstavke i prethodnih vlasnika stana, tvrdeći da ga je Ye. stekla prevarom budući da se ispostavilo da Ye. zapravo nije bila udata za M., a da je pasoš na osnovu kojeg je utvrđen njen identitet prijavljen kao izgubljen 1996. godine.

Okružni sud u Moskvi je 25. jula 2008. odbacio tužbu organa vlasti i usvojio protivtužbu podnositeljke predstavke, priznajući da je ona zakonita vlasnica stana. Naveo je da je podnositeljka predstavke stan kupila u dobroj veri, i to po kupovnoj ceni. Moskovsko odeljenje za stanovanje je izjavilo žalbu na ovo odluku, koja je kasnije ukinuta, a predmet je vraćen na ponovno razmatranje Okružnom sudu.

Na dan 15. decembra 2008. pokrenut je krivični postupak protiv neidentifikovanog učinioca zbog prevare u postupku otkupa stana. Okružni sud je 9. jula 2009. utvrdio da je Ye. prevarom stekla pravo vlasništva nad stanom. Utvrđeno je da matična služba nema evidenciju o braku M. i Ye., a da je izvod iz matične knjige venčanih krivotvoren. Stoga Ye. nije imala pravo da se prijavi na adresi M. niti da otkupi njegov stan. Kada je reč o podnositeljki predstavke, Okružni sud je utvrdio da je ona stan kupila u dobroj veri, ali da je Grad Moskva zakoniti vlasnik stana budući da je stan otkupljen prevarom, a da je Gradu Moskvi nezakonitim pravnim poslom povređeno pravo vlasništva i oduzet posed predmetnog stana, bez mogućnosti da to spreči. Okružni sud je naložio iseljenje podnositeljke predstavke bez prava na naknadu ili alternativni smeštaj.

Zamenik javnog pravobranioca je 14. decembra 2010. podneo zahtev Vrhovnom sudu da u postupku revizije iznova razmotri predmet podnositeljke predstavke. Vrhovni sud je taj zahtev odbio, napomenuvši da status podnositeljke predstavke kao savesnog kupca nikad nije bio sporan, da su niži sudovi pravilno primenili materijalno pravo i usvojili tužbeni zahtev tužioca, te da podnositeljka predstavke ima pravo da traži naknadu štete. Izvršenje naloga za iseljenje je dva puta odgođeno, ali je on i dalje bio na snazi u vreme kada je Sud izrekao ovu presudu.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila da je lišena svoje imovine protivno članu 1 Protokola br. 1. Pored toga je tvrdila da je prinudno iseljenje predstavljalo povredu njenog prava na poštovanje doma, zajemčenog članom 8.

Član 1 Protokola br. 1

U pogledu argumenta tužene države da predstavka ne potpada pod polje dejstva člana 1 Protokola br. 1 budući da se odnosi na privatnopravni spor, Sud je naveo da domaći postupak jasno ukazuje na to da je tužbu protiv podnositeljke predstavke podnelo Moskovsko odeljenje za stanovanje, koje predstavlja javni organ, a ne privatnu stranku.

Sud je ponovio ustaljena načela o strukturi člana 1 Protokola br. 1 i načinu na koji treba primenjivati tri pravila. Kako bi neko zadiranje bilo u skladu sa opštim pravilom člana 1 Protokola br. 1, ono mora biti zakonito i težiti ostvarenju legitimnog cilja, a mora postojati i razuman odnos srazmernosti između upotrebljenih sredstava i cilja koji treba ostvariti. Dakle, zadiranjem u neometano uživanje imovine mora da se ostvari pravična ravnoteža između zahteva opšteg interesa zajednice i zahteva u pogledu zaštite osnovnih prava pojedinca. Pored toga, mora postojati razumni odnos srazmernosti između upotrebljenih sredstava i cilja svake mere kojom se neko lice lišava imovine ili se reguliše njena upotreba.

Štaviše, Sud je zaključio da oduzimanje imovine bez nadoknade koja se nalazi u razumnoj vezi sa njenom vrednošću predstavlja nesrazmerno mešanje koje se ne može opravdati u skladu sa članom 1 Protokola br. 1. Međutim, ovom se odredbom ne jemči pravo na naknadu vrednosti u punom iznosu jer u određenim okolnostima legitimni ciljevi javnog interesa mogu iziskivati naknadu vrednosti manju od pune tržišne vrednosti imovine.

Primenivši navedena načela na ovaj predmet, Sud je konstatovao da je tužena država (njeni organi za evidentiranje nepokretnosti i boravišta) priznala da je podnositeljka predstavke zakonita vlasnica nekretnine. Dakle, ta nekretnina je predstavljala imovinu u smislu člana 1 Protokola br. 1.

Kada je reč o postojanju i prirodi zadiranja, Sud je potvrdio da ovaj predmet potpada pod opšte pravilo navedeno u prvoj rečenici člana 1 Protokola br. 1. Sud je ponovio da zadiranje u imovinu mora biti zakonito i težiti ostvarenju legitimnog cilja, a da pritom mora da zadovoljava i uslov srazmernosti. Mora se uspostaviti pravična ravnoteža između zahteva opšteg interesa zajednice i zahteva u pogledu zaštite osnovnih prava pojedinca, a ta ravnoteža se neće ostvariti ako pojedinac snosi prekomerni teret.

Sud je smatrao da je na državi da utvrdi uslove i postupke za prenos vlasništva nad svojom imovinom na lica za koja smatra da na to imaju pravo i da nadzire poštovanje tih uslova. Imajući u vidu da je veliki broj državnih tela propustio da utvrdi nepravilnosti u pogledu vlasništva gđe Ye., nije se moglo očekivati da bi podnositeljka predstavke posumnjala u zakonitost vlasništva zbog nepravilnosti koje je trebalo eliminisati u postupcima posebno propisanim upravo za to. Obaveza ispravljanja tih grešaka leži na državi, a ne na štetu pojedinca. Oduzimanjem vlasništva nad predmetnim stanom podnositeljki predstavke je nametnut prekomerni pojedinačni teret koji nije bio opravdan javnim interesom. Štaviše, Sud nije video kako bi predlog države da ona prenese taj prekomerni pojedinačni teret na V., drugog savesnog kupca, poboljšao ravnotežu između javnog interesa i potrebe zaštite prava pojedinaca. Takođe, nije se mogla zahtevati odšteta od onih koji su stvarno krivi za prevaru budući da tokom krivičnog postupka nije identifikovan nijedan krivac, a izgledi da oni budu otkriveni praktično su bili nikakvi budući da su glavni svedoci, Ye. i njen navodni suprug, preminuli.

Sud je stoga utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1.

Član 8

Sud je ponovio da nalog za iseljenje predstavlja zadiranje u pravo na poštovanje doma čim je izdat, bez obzira na to da li je izvršen. Prema Konvenciji, to zadiranje mora biti srazmerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju teži, a koji je u ovom predmetu obuhvatao zaštitu prava lica koja ispunjavaju uslove za socijalni smeštaj. Po mišljenju Suda, potencijalni korisnici predmetnog stana koji se nalaze na listi čekanja nisu dovoljno individualizovani da bi se njihove stvarne potrebe mogle odmeriti sa stvarnim potrebama podnositeljke predstavke. U svakom slučaju, nijedno lice na toj

listi čekanja ne bi bilo privrženo stanu na isti način kao podnositeljka predstavke, niti bi imalo interes i potrebu za stanom veću od same podnositeljke. Ona nije imala pravo na alternativni smeštaj, a Moskovsko odeljenje za stanovanje nije pokazalo dobru volju da joj obezbedi čak ni privremeno, a kamoli trajno stambeno rešenje nakon prinudnog iseljenja. Sud je stoga zaključio da su vlasti potpuno zanemarile pravo podnositeljke predstavke na poštovanje njenog doma kada su ga odmeravale u odnosu na interese Grada Moskve.

Sud je stoga utvrdio povredu člana 8.

Član 41

Sud je Rusiji naložio da podnositeljki predstavke prizna vlasništvo nad predmetnim stanom i ukine nalog za iseljenje. Podnositeljki predstavke je dosudio 9.000 evra na ime nematerijalne štete i 11.245 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

Oduzimanje imovine stečene krivičnom delom koja je pripadala bivšem ministru i njegovim bliskim srodnicima u sklopu borbe protiv korupcije nije predstavljalo povredu člana 1 Protokola br. 1

PRESUDA U PREDMETU
GOGITIDZE I DRUGI PROTIV GRUZIJE

(predstavka br. 36862/05)

12. maj 2015. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podnela četiri gruzijska državljanina. Drugi i četvrti podnosilac predstavke su bili sinovi prvog podnosioca predstavke, a treći podnosilac predstavke je bio njegov brat.

Prvi podnosilac predstavke je bivši ministar i vršio je funkcije zamenika ministra unutrašnjih poslova Adžarije i predsednika Revizorske institucije. Godine 2004. optužen je za zloupotrebu položaja i iznudu, a Javno tužilaštvo je pokrenulo postupak za oduzimanje imovine koju je neobjašnjivo i protivpravno stekao, kao što je bilo propisano domaćim pravom.

Tužilaštvo je tvrdilo da postoje osnove za sumnju da zarada koju je prvi podnosilac predstavke primao na dva položaja na kojima se nalazio između 1994. i 2004. nije bila dovoljna za finansiranje imovine koju je stekao tokom tog perioda. Tužilac je dokazao da se zvanična mesečna zarada prvog podnosioca predstavke kretala od 1.644 evra do 6.023 evra dok se nalazio na tim funkcijama, dok je vrednost imovine koju je stekao iznosila 450.000 evra, prema zaključku do kojeg su došla dvojica nezavisnih revizora koja su spornu imovinu procenila u avgustu 2004. godine.

Vrhovni sud Adžarije je u septembru 2004. naložio oduzimanje šest nepokretnosti koje pripadaju podnosiocima predstavke. Samo se drugi podnosilac predstavke lično pojavio u sudu. Nakon što su svi podnosioci predstavke izjavili žalbu, Vrhovni sud Gruzije je u januaru 2005. jednu nepokretnost vratio, ali je potvrdio rešenja o oduzimanju ostalih nekretnina.

Prvi podnosilac predstavke je podneo ustavnu žalbu u decembru 2004. Žalio se da oduzimanje njegove i imovine članova njegove porodice predstavlja krivičnu kaznu bez pravosnažnog utvrđivanja krivice i da nije trebalo da snosi teret dokazivanja

zakonitosti sporne imovine. Pored toga je tvrdio da su on i njegova porodica imovinu o kojoj je reč stekli dosta pre nego što su 13. februara 2004. usvojeni amandmani na domaće pravo kojima je uveden upravni postupak konfiskacije, te da retroaktivna primena ovih odredaba na njihovu situaciju nije ustavna.

Ustavni sud je zaključio da je rešenje o oduzimanju služilo javnom interesu borbe protiv korupcije i da je test srazmernosti zadovoljen tokom postupka oduzimanja, koji je pravično sproveden pred domaćim sudovima. Pored toga, novim amandmanima nisu uvedeni nikakvi novi koncepti, već su efikasnije uređene postojeće mere usmerene na sprečavanje i iskorenjivanje korupcije u javnim službama. Ustavni sud je stoga jula 2005. odbacio žalbu podnosioca predstavke kao neosnovanu.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da im je povređeno pravo na neometano uživanje imovine zajemčeno članom 1 Protokola br. 1, tvrdeći da je upravna konfiskacija bila proizvoljna i da oduzimanje njihove imovine nije predstavljalo privremenu meru, već nepovratni akt, koji je samim tim neopravdan, te da je tokom domaćeg postupka bilo prekršeno njihovo pravo na pravično suđenje zajemčeno članom 6 st. 1 i 2.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je prvo konstatovao da oduzimanje pokretne i nepokretne imovine podnosilaca predstavke predstavlja zadiranje u njihovo pravo na neometano uživanje imovine u smislu člana 1 Protokola br. 1. Sud je potom potvrdio tri pravila sadržana u članu 1 Protokola br. 1, a koja se odnose na načelo neometanog uživanja imovine, uslove za lišenje imovine i pravo države da primenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu sa opštim interesima. Kako bi zadiranje bilo u skladu sa članom 1 Protokola br. 1, ono mora da ispunjava sledeće uslove: mora da bude zakonito, mora da služi ostvarenju legitimnog javnog ili opšteg interesa i mora da bude srazmerno legitimnom cilju čijem ostvarenju teži, tako što je ostvarena pravična ravnoteža između opšteg interesa zajednice i zaštite prava pojedinca. Ova ravnoteža nije ostvarena ako jedan ili više pojedinaca snose prekomerni teret.

Sud je konstatovao da je oduzimanje imovine podnosilaca predstavke bilo naloženo u skladu sa važećim Zakonom o krivičnom postupku i Zakonom o upravnom postupku. Sud se potom pozabavio argumentom podnosioca predstavke da je retroaktivna primena amandmana usvojenog 13. februara 2004. bila nezakonita. Utvrdio je da su tim amandmanom na novi način uređeni delovi postojećeg antikorupcijskog

zakonodavstva i standarda i da države mogu da regulišu korišćenje imovine putem odredaba s retroaktivnom primenom kojima se nanovo uređuju trajne faktične situacije ili pravni odnosi. Dakle, oduzimanje imovine je bilo u skladu sa uslovom vezanim za zakonitost zadiranja iz člana 1 Protokola br. 1.

Sud je smatrao da je rešenje o oduzimanju bilo opravdano legitimnim ciljem borbe protiv korupcije i da je ta mera bila u skladu sa opštim interesom da se osigura da podnosioci predstavke nisu pribavili imovinu na štetu zajednice.

Sud je potom ispitao da li su organi ostvarili pravičnu ravnotežu između oduzimanja imovine podnosioca predstavke i njihovog prava na imovinu. Sud je konstatovao da zakonodavne izmene iz februara 2004. pomažu vlastima u borbi protiv korupcije i da su usledile nakon izveštaja međunarodnih tela o visokom nivou korupcije u Gruziji. Države imaju široko polje slobodne procene u borbi sa kriminalom i korupcijom. Domaći sudovi su pomno ispitali finansijsku situaciju podnosioca predstavke i pritom otkrili dokaze o znatnoj nesaglasnosti između njihovih prihoda i bogatstva, što je iniciralo i opravdalo odluku o oduzimanju. Podnosioci predstavke su imali mogućnost da delotvorno osporavaju ovu odluku i predoče dokaze koji potkrepljuju njihove tvrdnje. Dakle, ne može se reći da je podnosiocima predstavke uskraćena razumna prilika da iznesu svoje argumente ili da je postupanje domaćih sudova bilo proizvoljno.

Sud je stoga zaključio da je ostvarena pravična ravnoteža između prava podnosioca predstavke na imovinu i opšteg interesa, te da nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1.

Član 6

Sud je, kao očigledno neosnovane, odbio tvrdnje podnosioca predstavke o povredi člana 6 st. 1, budući da su oni sami odlučili da se odreknu prava da učestvuju u postupku, a da očekivanje da će oni snositi svoj teret dokazivanja i pobijati tvrdnje tužioca nije bilo proizvoljno. Sud je pored toga zaključio da pritužba podnosioca predstavke o povredi člana 6 st. 2 nije primenljiva na oduzimanje imovine naloženo u građanskopravnom postupku.

Prebacivanje tereta dokazivanja na optuženog, koji je trebalo da opovrgne pretpostavku da je protivzakonito stekao imovinu pošto je proglašen krivim za trgovinu drogom, nije bilo protivno članu 6

PRESUDA U PREDMETU
**GRAYSON I BARNHAM PROTIV
UJEDINJENOG KRALJEVSTVA**

(predstavke br. 19955/05 i 15085/06)

23. septembar 2008. godine

1. Osnovne činjenice

Prvi podnosilac predstavke je januara 2002. godine osuđen za krivično delo koje je obuhvatalo pokušaj stavljanja u promet više od 28 kg čistog heroina, čija je veleprodajna cena bila procenjena na 1,2 miliona funti sterlinga (oko 1,4 miliona evra). Osuđen je na kaznu zatvora od 22 godine. Nakon što je razmotrio usmene i pisane podneske podnosioca predstavke i tužilaštva, sudija je jula 2002. godine izdao rešenje o oduzimanju u skladu sa Zakonom o nezakonitoj trgovini drogom iz 1994. godine. Prilikom odlučivanja o konkretnom iznosu koji je trebalo konfiskovati, sudija je u obzir uzeo trenutno finansijsko stanje podnosioca predstavke, njegove poslovne poduhvate, kao i sve okolnosti predmeta. Sudija je smatrao da je osnovano pretpostaviti da tako velika pošiljka ne može predstavljati prvi posao podnosioca predstavke vezan za trgovinu drogom i da je kupovinu ove pošiljke finansirao imovinskom korišću koju je ranije stekao trgovinom drogom. Podnosilac predstavke nije uspeo da opovrgne ovu pretpostavku. Sudija je takođe smatrao da je osnovano pretpostaviti da novac u posedu podnosioca predstavke predstavlja imovinsku korist od trgovine drogom i da on na drugim mestima drži novac, te da nije voljan da ih otkrije. Utvrdivši da je prvi podnosilac predstavke lagao o svojoj imovini tokom celog postupka, sudija je zaključio da je podnosilac predstavke stekao protivpravnu imovinsku korist u iznosu od 1.230.748 funti (oko 1.407.000 evra), te je u rešenju naložio oduzimanje tog iznosa, kao i dodatnu kaznu zatvora od 10 godina ako novac ne uplati u narednih 12 meseci. Prvi podnosilac predstavke je izjavio žalbu na ovu odluku, ali ju je Žalbeni sud odbacio, smatrajući da računovodstveni dokazi koje je podnosilac predstavke tražio da budu uzeti u razmatranje ne opovrgavaju tvrdnje tužilaštva, već ih, naprotiv, u velikoj meri potkrepljuju.

Drugi podnosilac predstavke je u julu 2001. osuđen po dve tačke optužnice za kriminalno udruživanje u cilju unošenja dve velike pošiljke kanabisa u Ujedinjeno

Kraljevstvo jula 2001. godine. Oba pokušaja unošenja kanabisa su propala i ne zna se gde je ta opojna droga završila. Podnosilac predstavke je tokom suđenja opisan kao glavni organizator razrađenog međunarodnog biznisa trgovine opojnim drogama. Na suđenju je svedočio policajac na tajnom zadatku „Murray”, koji se bio predstavljao kao perač novca i koji je uspostavio kontakt sa podnosiocem predstavke i koji je izjavio da je podnosilac predstavke očekivao uplatu od 12 miliona funti (oko 13,7 miliona evra), a da će njegov lični udeo biti 2 miliona funti (oko 2,3 miliona evra). Ovaj podnosilac predstavke je osuđen na kaznu zatvora od 11 godina.

Postupak oduzimanja je počeo januara 2002. godine. Podnosilac predstavke je priznao da je stekao korist od trgovine drogom u smislu Zakona iz 1994. godine. Sudija je utvrdio da njegova imovinska korist iznosi 1,5 miliona funti (oko 1,7 miliona evra). Sudija je u aprilu 2002. nastavio postupak u cilju utvrđivanja unovčive imovine podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke i njegova supruga su tokom svedočenja tvrdili da jedina imovina koju imaju jeste kuća koju poseduju u Španiji, a koja je u zajedničkom vlasništvu. Sudija je utvrdio da su podnosilac predstavke i njegova supruga lagali o svojim aktivnostima i izvorima prihoda. Izdao je rešenje o oduzimanju 1.525.615 funti (oko 1.744.000 evra) od podnosioca predstavke i odredio mu dodatnu kaznu zatvora dužu od pet godina ako taj iznos ne plati u roku od 18 meseci. Podnosilac predstavke je izjavio žalbu na ovo rešenje, tvrdeći da je član 6 st. 1 Konvencije primenljiv na procenu unovčive imovine, te da tužilaštvo nije dokazalo da on poseduje tu imovinu. Žalbeni sud je utvrdio da je sudija pogrešio prilikom obračuna i umanjio je iznos u rešenju na 1.460.615 funti (oko 1.669.000 evra) i odbio je da odobri zahtev podnosioca predstavke da izjavi žalbu Domu lordova.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavki su se žalili na povredu člana 6 st. 1 (kojim se jemči pravo na pravično suđenje) i člana 1 Protokola br. 1 (kojim se štiti pravo na imovinu), jer su nacionalni sudovi prilikom izdavanja rešenja o oduzimanju pretpostavili da su oni sakrili imovinu, pored imovine za koju je utvrđeno da je poseduju.

Član 6

Podnosioci predstavki su tvrdili da je nametanje tereta da dokažu da je njihova unovčiva imovina manja od iznosa na koji je procenjena njihova imovinska korist od trgovine drogom protivno njihovom pravu na pravično suđenje zajemčenom članom 6 st. 1. Pozvavši se na svoje zaključke u presudi u predmetu *Phillips protiv Ujedinjenog*

Kraljevstva^[161], Sud je ponovio da je izdavanje rešenja o oduzimanju u skladu sa Zakonom iz 1994. analogno postupku izricanja kazne, te da se član 6 st. 1 može primeniti.

Sud je konstatovao da je prilikom prve faze postupka u skladu sa Zakonom iz 1994. godine na tužilaštvu bio teret da, koristeći standard dokazivanja veće verovatnoće, utvrdi da je novac potrošen ili primljen tokom šest godina koje su prethodile krivičnom delu predstavljao korist od trgovine drogom. Ako se to utvrdi, teret prelazi na optužene koji treba da dokažu, ponovo koristeći standard dokazivanja veće verovatnoće, da novac zapravo potiče iz zakonitih izvora.

Donošenje rešenja o oduzimanju shodno Zakonu iz 1994. godine razlikovalo se od uobičajenog izricanja kazne posle donošenja osuđujuće presude od strane krivičnog suda zato što je težina mera u rešenju zavisila od utvrđivanja imovinske koristi od prethodnih kriminalnih radnji za koje optuženi možda i nije osuđen. Iz tog razloga, pravo optuženog za krivično delo na pretpostavku nevinosti, pored toga što je izričito pomenuto u članu 6 st. 2, iziskuje od tužilaštva da dokaže istinitost optužbi protiv njega, što predstavlja sastavni deo poimanja pravičnog suđenja u smislu člana 6 st. 1. Međutim, pravo na pretpostavku nevinosti nije apsolutno budući da činjenične ili pravne pretpostavke postoje u svakom sistemu krivičnog prava.

Prava odbrane bila su zaštićena garancijama ugrađenim u sistem tokom celog postupka – kako protiv prvog, tako i protiv drugog podnosioca predstavke. U oba predmeta je procenu iznosa koristi koju su podnosioci predstavki stekli od trgovine drogom vršio sud, u postupku koji je uključivao javnu raspravu, prilikom koje su ocenjivani unapred objavljeni dokazi koje je iznelo tužilaštvo, podnosiocima predstavki je data prilika da iznesu pismene i usmene dokaze i obojicu su zastupali advokati po njihovom izboru. Sud je smatrao da ni u jednom od ova dva predmeta nije bilo nespojivo sa pojmom pravičnog suđenja u smislu člana 6 Konvencije da se teret dokazivanja prebaci na podnosioca predstavke, pošto je osuđen za teško krivično delo trgovine drogom, kako bi dokazao legitimnost izvora novca ili imovine, za koje se pokazalo da ih je posedovao tokom nekoliko godina pre izvršenja datog krivičnog dela. S obzirom na postojanje garancija tokom postupka, teret dokazivanja prenet na podnosioca predstavke nije prevazilazio razumne okvire.

---

[161] *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 5. jula 2001, predstavka br. 41087/98 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

U drugoj fazi postupka je obračunata vrednost unovčive imovine koja je trenutno bila na raspolaganju podnosiocu predstavke. Zakon u ovoj fazi ne iziskuje od suda koji izriče presudu da izvodi pretpostavke o bilo kakvoj pređašnjoj kriminalnoj aktivnosti: umesto toga, sud je morao da izvrši procenu sredstava podnosioca predstavke u vreme donošenja rešenja, a u ovoj fazi je na optuženom bio teret da dokaže, u skladu sa standardom dokazivanja u građanskim stvarima, da je unovčiv iznos manji od procenjenog iznosa stečene imovinske koristi.

Oba podnosioca predstavki su usmeno svedočila o svojoj unovčivoj imovini. I ovog puta su obojica na raspolaganju imala procesne garancije, zastupao ih je pravobranilac i obavešteni su putem detaljno obrazloženih presuda koje su sudije izrekle kako je tačno izvršen obračun stečene imovinske koristi. I jednom i drugom podnosiocu predstavke je data prilika da objasne svoju finansijsku situaciju i da opišu šta se dogodilo sa onim sredstvima koja je sudija uzeo u obzir prilikom određivanja iznosa stečene imovinske koristi. U oba predmeta je sudija zaključio da svedočenje podnosioca predstavke nije nimalo istinito ni verodostojno.

Sud je zaključio da nije nespojivo s pojmom pravične rasprave tokom krivičnog postupka da teret dokazivanja bude na svakom od podnosilaca predstavki koji treba da pruže uverljivo objašnjenje svoje trenutne finansijske situacije. Pošto je dokazano da su bili umešani u razrađene i unosne poslove u vezi s trgovinom drogom tokom niza godina, opravdano je očekivati od podnosilaca obeju predstavki da objasne šta se dogodilo sa svim onim novcem za koji je tužilaštvo dokazalo da se nalazilo u njihovom posedu, isto kao što je bilo opravdano očekivati da podnosioci predstavki u prvoj fazi postupka dokažu legitimnost izvora tog novca ili imovine. Te stvari su nešto u šta isključivo imaju uvid podnosioci predstavki, pa im teret dokazivanja ne bi teško pao da je ono što su oni izjavili o svojim finansijama bilo istinito.

Dakle, nije došlo do povrede člana 6 st. 1.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je podsetio da je u predmetu *Phillips* zaključio da rešenje o oduzimanju koje je izdato u skladu sa članom 6 st. 1 ne predstavlja nesrazmerno mešanje u pravo na neometano uživanje imovine, te je zaključio da ni u ovom predmetu nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1.

Oduzimanje novca i novčana kazna izrečena podnosiocu predstavke zbog neprijavlivanja novca carinskim organima predstavljale su nesrazmernu kaznu protivnu članu 1 Protokola br. 1

PRESUDA U PREDMETU
GRIFHORST PROTIV FRANCUSKE

(predstavka br. 28336/02)
26. februar 2009. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo državljanin Holandije koji je živio u Andori. Podnosioca predstavke su 29. januara 1996. na granici između Andore i Francuske zaustavili francuski carinski službenici. Oni su ga dva puta pitali da li ima novac da prijavi i on je oba puta odgovorio odrično. Carinski službenici su pretresli njegovu vozilo i njega i u njegovim džepovima pronašli 500.000 holandskih guldena (233.056 evra). Zaplenili su čitav iznos. Podnosilac predstavke je tada izjavio da je novac podigao iz jedne banke u Andori (*Credit d'Andorre*) kako bi kupio nekretninu u Amsterdamu.

Holandski organi su obavestili Nacionalnu direkciju za carinske poslove i istrage da je podnosilac predstavke već poznat holandskim policijskim službama, posebno zbog dela počinjenih 1983. godine (ucene i iznude novca, otmice jednog lica i nezakonitog posedovanja vatrenog oružja). Dodali su da je njegova jedina poznata aktivnost povezana sa nekretninama i da ga holandska policija sumnjiči da tu aktivnost koristi za pranje para, ali da nema nikakve konkretne dokaze. Krivični sud u Perpignanu je oktobra 1998. podnosioca predstavke proglasio krivim za nepoštovanje obaveze iz člana 464 Carinskog zakona da prijavi novac, hartije od vrednosti ili dragocenosti i osudio ga u skladu sa članom 465 tog zakona na oduzimanje celokupnog iznosa i novčanu kaznu u visini polovine neprijavljenog iznosa (225.000 holandskih guldena, odnosno 116.828 evra). Marta 2001. ovu presudu je potvrdio žalbeni sud, a Kasacioni sud je januara 2002. odbio žalbu podnosioca predstavke.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 1 Protokola br. 1 (kojim se jemči pravo na imovinu) s obzirom na to da je za delo za koje se teretio kažnjen nesrazmernom kaznom – trajnim oduzimanjem neprijavljene gotovine i novčanom kaznom.

Član 1 Protokola br. 1

Član 1 Protokola br.1, kojim se garantuje pravo na zaštitu imovine, sadrži tri različita pravila. Prvo pravilo, navedeno u prvoj rečenici prvog stava, artikuliše opšte načelo neometanog uživanja imovine. Drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici istog stava, govori o lišavanju imovine, koje podleže određenim uslovima, dok se trećim pravilom u drugom stavu državama priznaje pravo da, između ostalog, propisima regulišu korišćenje imovine u skladu sa opštim interesima. Države moraju da ostvare ravnotežu između svog prava da uređuju korišćenje imovine u skladu sa javnim interesima i osnovnog prava pojedinca na poštovanje njegove imovine.

Sud je konstatovao da novčana kazna od 116.828 evra propisana podnosiocu predstavke spada u delokrug drugog stava člana 1 Protokola br. 1 – regulisanje korišćenja imovine. Kada je reč o oduzimanju novca koji je podnosilac predstavke nosio, iznosa od 233.056 evra, Sud je napomenuo da je u više predmeta naveo da iako takva mera povlači lišavanje imovine, ona ipak spada u delokrug propisa o korišćenju imovine i naveo je predmete vezane za šverc narkotika, kocku ili organizacije mafijaškog tipa.

Sud je, pored toga, stao na stanovište da je zadiranje o kojem je reč bilo propisano francuskim pravom i da je težilo ostvarenju legitimnog cilja u javnom interesu, konkretno – borbi protiv pranja protivpravne dobiti od trgovine drogom. Istakao je da je svestan značaja ovog pitanja za države ugovornice i napomenuo da se već nekoliko godina usvaja sve veći broj međunarodnih instrumenata, uključujući konvencije Ujedinjenih nacija i Saveta Evrope, preporuke Radne grupe za finansijsko delovanje i zakonodavstvo Evropske unije, u cilju uspostavljanja delotvornih načina za kontrolu prekograničnog kretanja kapitala. Obaveza prijavljivanja gotovog novca na graničnom prelazu i sankcije u slučaju neprijavlivanja predstavljaju jednu takvu meru.

Kada je reč o tome da li su francuski organi ostvarili pravičnu ravnotežu između potreba opšteg interesa i zaštite osnovnih prava podnosioca predstavke, Sud je prvo konstatovao da u spisima predmeta nema nikakvih pokazatelja da se podnosiocu predstavke sudilo ili da je osuđen za pranje novca. Namerno neprijavljivanje gotovine koju je nosio bilo je jedino protivpravno delo za koje se znalo da je učinio. Carinski organi su čak u predstavkama Krivičnom sudu potvrdili da je iznos koji je kod njega pronađen bio u skladu sa njegovim ličnim bogatstvom.

Sud je takođe stavio akcenat na težinu kazne izrečene podnosiocu predstavke – kazna je podrazumevala trajno oduzimanje celokupnog iznosa koji je nosio i novčanu

kaznu u visini polovine te sume, ukupno 349.584 evra. Istakao je i da ostale države članice Saveta Evrope najčešće izriču novčanu kaznu, a da oduzimanju podleže samo iznos iznad limita preko kojeg je potrebno prijaviti novac.

Štaviše, Sud je konstatovao da su francuski organi 2004. godine izmenili član 465 Carinskog zakona, te da njime više nije propisana automatska konfiskacija, a da je novčana kazna smanjena na četvrtinu iznosa o kojem se radi. Pored toga je istakao da se u većini relevantnih međunarodnih i tekstova EU pominje potreba obezbeđivanja „srazmernosti” kazni koje države propisuju. Stoga je Sud zaključio da je kazna izrečena podnosiocu predstavke bila nesrazmerna, protivno članu 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je odložio odluku o zahtevu za naknadu materijalne štete, smatrajući da pitanje primene člana 41 još uvek nije spremno za odlučivanje.

Nisu ispunjeni uslovi zakonitosti svojstveni članu 8, jer sudsko rešenje o pretresu doma podnosioca predstavke nije bilo obrazloženo

PRESUDA U PREDMETU **GUTSANOVI PROTIV BUGARSKÉ**

(predstavka br. 34529/10)

15. oktobar 2013. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnelo četvoro lica – poznati lokalni političar, njegova supruga i njihove dve maloletne kćerke, rođene 2002. i 2004. godine. Vlasti su sumnjivile podnosioca predstavke za umešanost u delovanje kriminalne grupe optužene za zloupotrebu vlasti i proneveru javnih sredstava. Oko 6.30 ujutru 31. marta 2010. specijalni tim, koji su činili i naoružani i maskirani policajci, stigao je do kuće podnosioca predstavke. Nastojnik ih je upozorio da se u stanu nalaze supruga i deca podnosioca predstavke. Policajci su nasilno ušli u stan pošto se podnosilac predstavke nije povinovao naredbi da otvori vrata. Pretresli su kuću i odneli razne stvari kao dokazne predmete. Po tvrdnjama podnosioca predstavke, maskirani policajci su ušli u spavaću sobu u koju su roditelji odveli decu i u njih uperili vatreno oružje sa montiranim baterijskim lampama. Pošto su vezali podnosioca predstavke lisicama, policajci su naložili prvoj podnositeljki predstavke da decu prekrije jorganom kako bi ih sprečila da vrište i plaču od straha. Policija je osporavala ove tvrdnje, navodeći da njeni službenici nisu ušli u spavaću sobu kako bi podnosiocu predstavke stavili lisice, da se nikad nisu obratili podnositeljicama predstavke i da su u spavaću sobu ušli naoružani elektrošokerima samo kako bi podnosiocu predstavke pomogli da se obuče.

Podnosilac predstavke je uhapšen i pod pratnjom izveden iz stana u 13 časova, a sve su to snimali novinari i televizijska ekipa koji su se okupili ispred kuće. Istog je dana održana konferencija za štampu na kojoj je tužilac saopštio koje se optužbe stavljaju na teret uhapšenim pojedincima, uključujući i podnosioca predstavke, kao učesnicima u kriminalnoj grupi. Tužilac je u 22.55 časova zvanično optužio podnosioca predstavke za razna krivična dela i odredio njegov pritvor u trajanju od 72 sata, kako bi se osiguralo da će se pojaviti pred sudom. Jedne novine su 1. aprila objavile govor tužioca, zajedno sa izvodima iz intervjua sa ministrom unutrašnjih poslova, u kome je govorio o bliskosti podnosioca predstavke s drugim osumnjičenima i o njihovom zajedničkom učešću u „zaveri”. Sud je podnosiocu predstavke 3. aprila 2010. odredio

pritvor uz obrazloženje da postoji opasnost da bi mogao da učini novo krivično delo. Premijer je 5. aprila 2010. dao uživo intervju o aktuelnoj situaciji i na kraju tog intervjuja, pošto je zamoljen da prokomentariše nedavna hapšenja, u odgovoru je pomenuo bliskost podnosioca predstavke s drugim osumnjičenima i „materijalnu dobit” koju su stekli.

Podnosilac predstavke je uložio žalbu na rešenje o pritvoru 13. aprila 2010. i podneo je zahtev za puštanje na slobodu 18. maja 2010, ali su i žalba i zahtev odbijeni. Apelacioni sud je 25. maja 2010. doneo rešenje o kućnom pritvoru podnosioca predstavke, uz obrazloženje da više ne postoji opasnost da će izvršiti nova krivična dela. Sudskim rešenjem od 26. jula 2010. pušten je na slobodu uz kauciju. Optužnica protiv podnosioca predstavke bila je i dalje na snazi u vreme kada je Sud izrekao ovu presudu.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da su bili izloženi ponižavajućem postupanju tokom akcije policije u njihovom domu protivno članu 3. Podnosilac predstavke se žalio i na povredu članova 5 i 6 u pogledu raznih pitanja, između ostalog, da nije blagovremeno izveden pred sudiju i da su izjave za štampu državnih službenika kršile njegovu pretpostavku nevinosti. Podnosioci predstavke su tvrdili i da su im prekršena prava zajemčena članom 8, konkretno – da je pretres njihovog doma predstavljao neopravdano zadiranje u njihovo pravo na poštovanje doma i porodičnog života, kao i na povredu njihovih prava iz člana 13, jer nisu na raspolaganju imali delotvorno pravno sredstvo.

Član 3

Sud je utvrdio da je akcija policije težila ostvarenju legitimnog cilja hapšenja i pretresa sprovedenih u opštem interesu gonjenja krivičnih dela. Međutim, policija tokom planiranja i izvršenja akcije nije u obzir uzela nekoliko važnih faktora, kao što je karakter krivičnih dela za koja je podnosilac predstavke optužen, činjenica da ranije nije bio nasilan, kao i prisustvo njegove supruge i male dece u kući. Ovi su faktori ukazivali na to da je raspoređivanje naoružanih i maskiranih agenata i pribegavanje metodama, poput dolaska u zoru, bilo preterano i da nije bilo strogo nužno za hapšenje osumnjičenog i prikupljanje dokaza. Četvoro podnosilaca predstavke je bilo izloženo psihičkoj traumi koja je kod njih izazvala osećanja straha, teskobe i bespomoćnosti. Stoga je Sud zaključio da su akcije policije predstavljale ponižavajuće postupanje u smislu člana 3, te da je prekršen taj član.

Član 5

Član 5 st. 3 – izvođenje pred sudiju

Podnosilac predstavke je u pritvoru proveo tri dana i šest sati, ali se od njega nije očekivalo da učestvuje u bilo kojim istražnim merama posle prvog dana. Nije se sumnjičio za učešće u bilo kakvoj nasilnoj aktivnosti, a nalazio se u psihički osetljivom stanju tokom prvih faza pritvora nakon ponižavajućeg postupanja kojem je bio izložen tokom akcije policije, a koje je bilo dodatno pogoršano jer je bio poznat u javnosti. Uprkos tome što je bio poznat u javnosti, određen mu je pritvor u istom gradu u kojem se nalazi sud, a on nije imao koristi od bilo kakvih vanrednih bezbednosnih mera. Ovi su elementi naveli Sud da zaključi da je prekršen uslov iz člana 5 o izvođenju osumnjičenog pred sudiju bez odlaganja.

Član 5 st. 3 – dužina lišenja slobode

Podnosilac predstavke je bio lišen slobode 118 dana (od 31. marta do 30. jula 2010), od čega je dva meseca proveo u kućnom pritvoru. Odluka domaćih sudova da ga zadrže u pritvoru zasnivala se na uverenju da postoji opasnost da bi mogao da učini novo krivično delo, konkretno – da bi mogao da uništi dokaze. Međutim, Apelacioni sud je 25. maja 2010. zaključio da je ta opasnost prošla, pošto je podnosilac predstavke podneo ostavku na funkciju. Međutim, protivno obavezama koje ima po osnovu domaćeg prava, isti sud je podnosiocu predstavke odredio kućni pritvor, pri čemu u obrazloženju nije naveo nijedan konkretan razlog za tu odluku. Stoga je Sud zaključio da vlasti nisu ispunile svoju obavezu da predoče uverljive i dovoljne razloge za lišenje slobode podnosioca predstavke posle 25. maja 2010, čime su prekršile član 5 st. 3 Konvencije.

Član 5 st. 5 – naknada štete

U Zakonu o odgovornosti države nije bilo propisano delotvorno pravno sredstvo koje bi podnosilac predstavke mogao da uloži radi naknade štete koju je pretrpeo tokom lišenja slobode, budući da je to zavisilo od formalnog zaključka domaćeg suda da je lišenje slobode bilo nezakonito. Budući da je postupak protiv podnosioca predstavke i dalje bio u toku, domaći sudovi su i dalje smatrali da je njegovo lišenje slobode zakonito, tako da Zakon o odgovornosti države nije bio primenljiv. Budući da u domaćem pravu nije postojala nijedna druga odredba o naknadi štete, Sud je utvrdio povredu člana 5 st. 5.

Član 6

Sud je razmotrio tvrdnje podnosioca predstavke o tome da su razni državni zvaničnici povredili njegovo pravo na pretpostavku nevinosti. Pošto je ustanovio da premijer u svom intervjuu i tužilac na konferenciji za štampu nisu prekršili Konvenciju, Sud je razmotrio intervju ministra unutrašnjih poslova tokom kojeg je taj zvaničnik izjavio da to što su „[podnosilac predstavke i drugi osumnjičeni] činili predstavljaju detaljnu zaveru kovanu u periodu od nekoliko godina”. Sud je utvrdio da se taj intervju, koji se isključivo odnosio na policijsku akciju, po svojoj prirodi razlikuje od reči koje je predsednik Vlade spontano izgovorio nekoliko dana ranije. Sud je, pored toga, značaj pridao i činjenici da je taj govor objavljen jedan dan posle hapšenja podnosioca predstavke, a pre njegovog izvođenja pred sud i da ga je održao visoki državni zvaničnik koji je u datim okolnostima trebalo da preduzme mere predostrožnosti da bi se izbegla konfuzija. Reči koje je izgovorio ministar unutrašnjih poslova nisu bile samo puko prenošenje informacija već su sugerisale krivicu podnosioca predstavke. Sud je stoga zaključio da je prekršen član 6 st. 2.

Konačno, sudija koji je 18. maja 2010. odbacio zahtev za puštanje na slobodu podnosioca predstavke saopštio je da sud „i dalje stoji na stanovištu da je izvršeno krivično delo i da je optuženi u to umešan”. Sud je smatrao da ova izjava prevazilazi puki opis sumnje, već predstavlja proglašenje krivice pre nego što je doneta bilo kakva odluka o meritumu. Stoga je zaključio da je i ovom izjavom prekršeno pravo podnosioca predstavke na pretpostavku nevinosti, zajemčeno članom 6 st. 2.

Član 8

Sud je konstatovao da je pretres o kojem je reč bio zasnovan na zakonskim odredbama koje nisu uopšte problematične u pogledu pristupačnosti i predvidljivosti da bi se moglo otvoriti pitanje da li je pretres „u skladu sa zakonom”. Kada je reč o poslednjem kvalitativnom uslovu koji je domaće pravo moralo da ispuni – konkretno, kada je reč o saglasnosti sa vladavinom prava – Sud je podsetio da on u kontekstu pretresa i oduzimanja od domaćeg prava iziskuje postojanje adekvatnih jemstava od proizvoljnosti. U ovom predmetu je pretres kuće podnosioca predstavke izvršen bez prethodnog odobrenja sudije. Takav pretres je dopušten ako sud potom retroaktivno razmotri pretres kako bi se uverio da su bili ispunjeni određeni materijalni i procesni uslovi. Sudija o kome je ovde reč nije naveo nikakvo obrazloženje za odobrenje koje je dao – jednostavno ga je potpisao i udario pečat iza reči „odobreno”. Stoga je Sud zaključio da sudija nije ispoljio delotvornu kontrolu nad zakonitošću i neophodnošću pretresa, te je zaključio da zadiranje u pravo na poštovanje doma nije bilo „u skladu sa zakonom” i da je prekršen član 8.

Član 13 zajedno sa članovima 3 i 8

U domaćem pravu nije postojao delotvoran pravni lek kojim bi podnosioci predstavke mogli da afirmišu svoje pravo da ne budu podvrgnuti postupanju protivnom članu 3 i na poštovanje doma saglasno članu 8. Stoga je Sud zaključio da je došlo do povrede člana 13 zajedno sa ta dva člana.

Član 41

Sud je svim podnosiocima predstavke zajedno dosudio 40.000 evra na ime pravičnog zadovoljenja i 4.281 evro na ime sudskih troškova i izdataka.

*Pretnes kancelarije podnosioca predstavke i zaplena njegovih stvari
bili su protivni članu 8 zbog manjkavosti u postupku*

PRESUDA U PREDMETU
ILIYA STEFANOV PROTIV BUGARSKE

(predstavka br. 65755/01)

22. maj 2008. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo advokat, član Advokatske komore Sofije od 1994. godine. Izvesni R. S. se novembra 2000. požalio policiji da su ga otela lica koja rade za njegovog bivšeg poslodavca, MIG grupu AD. Zaposleni u tom preduzeću, K. G. je pretio nasiljem njemu i njegovoj porodici jer nije vratio novac koji duguje preduzeću. Otmičari su ga potom odveli do kancelarije podnosioca predstavke, pravnog zastupnika MIG grupe AD, gde su ga prisilili da potpiše pisana obećanja da će vratiti novac, kao i ugovor o predaji svog automobila. Sva ova dokumenta je navodno sačinio podnosilac predstavke.

Sofijska policija je pokrenula krivičnu istragu o navodnoj iznudi i privela K. G. i još dva lica na saslušanje. Pošto je obavešten o hapšenju K. G., podnosilac predstavke je oko 14 časova 29. novembra 2000. otišao u stanicu policije da ponudi svoju pomoć. Policija ga je odvela u sobu u kojoj je mogao da vidi druge ljude koji su bili pozvani na saslušanje. Nije mu bilo dozvoljeno da ode iako nije izdat nalog za njegovo hapšenje. Policija je odlučila da zadrži K. G. i još dva lica na 24 časa. Iste večeri, oko 18.30, službenik policije zadužen za istragu ispitao je podnosioca predstavke u svojstvu svedoka. Podnosilac predstavke je izjavio da nije video R. S. dotičnog dana i poricao je tvrdnje da je R. S. bio prisiljen da potpiše bilo kakve dokumente u njegovoj kancelariji. Takođe je izjavio da je K. G. njegov klijent i da ima računar u njegovoj kancelariji. Službenici policije su te noći zapečatili kancelariju podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke je tvrdio da je tada počelo prisluškivanje njegovog telefona, dok je tužena država tvrdila da ne postoje dokumentovani dokazi koji potvrđuju njegove navode.

Službenik policije zadužen za predmet je narednog dana podneo zahtev Okružnom sudu u Sofiji da naloži pretres kancelarije podnosioca predstavke. Sutkinja je izdala naredbu za pretres u kojoj je navela da postoji dovoljno dokaza za uverljivu pretpostavku da se u kancelariji nalaze stvari značajne za predmet. Službenici policije su te večeri zaplenili računar, monitor, štampač i ostale stvari podnosioca predstavke,

poput dokumenata i disketa. Pretres je sproveden u prisustvu dva svedoka koja su potpisala policijski zapisnik o pretresu. Sam podnosilac predstavke je u kancelariju stigao pošto je pretres već otpočeo i podneo je formalni prigovor na zakonitost pretresa.

Službenik policije zadužen za istragu je decembra 2000. obavešten da tokom pretresa nisu pronađeni nikakvi dokumenti u vezi sa predmetom. Podnosilac predstavke je podneo zahtev da mu se vrate njegove stvari. Tužilaštvo je februara 2001. odlučilo da zastane sa istragom jer identitet navodnog učinioca nije utvrđen. Takođe je naložilo vraćanje stvari podnosiocu predstavke. Zahtev podnosioca predstavke za informacije o navodnom prisluškivanju njegovog telefona nije razmotren.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 8 (prava na poštovanje privatnog i porodičnog života), tvrdeći da su pretres njegove kancelarije i zaplena stvari iz nje bili nezakoniti i da je policija prisluškivala njegov telefon. Žalio se i na povredu člana 3 (zabrane mučenja) i člana 5 (prava na slobodu i bezbednost), tvrdeći da je pretres njegove kancelarije predstavljao ponižavajuće postupanje i da je nezakonito bio lišen slobode u stanici policije. Pored toga se žalio na povredu člana 6 (prava na pravično suđenje), jer nije imao pristup sudu nadležnom da odlučuje o krivičnim optužbama protiv njega, kao i na povredu člana 13 jer nije imao na raspolaganju pravni lek.

Član 8

Pretres kancelarije podnosioca predstavke i zaplena stvari iz nje predstavljali su zadiranje u njegova prava zajemčena članom 8. To zadiranje bi moglo predstavljati povredu člana 8 izuzev ako se dokaže da su postupci vlasti sprovedeni u skladu sa zakonom, da su težili ostvarenju zakonitog cilja i da su bili neophodni u demokratskom društvu. Pretres je u ovom predmetu sproveden u skladu sa sudskom naredbom. Sud je takođe konstatovao da je policija podnela zahtev za naredbu tek pošto je dobila iskaze od svedoka i žrtve navodnog krivičnog dela. Informacije koje je prikupila od njih naveli su je na uverenje da je moguće da je u kancelariji podnosioca predstavka izvršena iznuda. Međutim, sama naredba za pretres je bila veoma široko formulisana i u njoj nije bilo navedeno koje stvari i dokumenta policija očekuje da će pronaći u kancelariji podnosioca predstavke, niti je u naredbi navedeno koje poverljive materijale policija može da zapleni. Sud je utvrdio da je naredba isuviše široko formulisana, usled čega zadiranje u prava podnosioca predstavke iz člana 8 i njegovu profesionalnu poverljivost nije moglo biti svedeno na najmanju moguću meru. Sud je takođe

konstatovao da se preterana širina naredbe odrazila i na način na koji je izvršena, budući da je policija oduzela ceo računar podnosioca predstavke, kao i druge stvari koje je pronašla u kancelariji. Računar je držala duže od dva meseca, što je moralo negativno da utiče na rad podnosioca predstavke. Pretres je sproveden u prisustvu dva svedoka, međutim, u pitanju su bili susedi koji nisu bili pravno kvalifikovani. Stoga je bilo veoma malo verovatno da bi bili u stanju da utvrde koji je materijal obuhvaćen poverljivošću odnosa između advokata i klijenta, te nisu mogli da pruže delotvorne mere zaštite od prekomernog zadiranja. Sud je takođe primetio da, prema bugarskom pravu, podnosilac predstavke nije na raspolaganju imao nijedan način da osporava zakonitost naredbe ili njenog izvršenja. Stoga je Sud zaključio da su pretres i zaplena bili nesrazmerni i protivni članu 8.

Kada je reč o navodnom prisluškivanju telefona, podnosilac predstavke se u pritužbi žalio na mere nadzora koje su navodno primenjene protiv njega. Sud je u ovoj situaciji morao da se uveri da je postojala razumna verovatnoća da su takve mere primenjene. Navodi podnosioca predstavke da je bilo smetnji na vezi tokom večeri 29. novembra 2000. bili su jedini element u ovom predmetu koji je mogao ukazivati na to da je došlo do prisluškivanja. Međutim, te smetnje nisu neizostavno predstavljale dokaz da je prisluškivan. Kategorično poricanje tužene države da je bilo tajnog nadzora i nepostojanje dokumenata u vezi sa prisluškivanjem naveli su Sud na uverenje da nije utvrđeno da je došlo do zadiranja u prava podnosioca predstavke zajemčena članom 8. Stoga je ovu konkretnu pritužbu odbio kao očigledno neosnovanu.

Član 3

Da bi došlo do povrede člana 3, postupanje prema podnosiocu predstavke je moralo da dosegne minimalni prag surovosti, a patnja i poniženje su morali prevazilaziti neizbežni element patnje ili poniženja povezan sa datim oblikom zakonitog postupanja. Po mišljenju Suda, premda je moguće da su pretres i zaplena negativno uticali na profesionalni ugled podnosioca predstavke, oni očigledno nisu dosegli minimalni nivo surovosti da bi predstavljali povredu člana 3. Stoga je ovu pritužbu odbacio kao očigledno neosnovanu.

Član 5

Član 5 se mogao primeniti na lišenje slobode koje je trajalo samo kratak vremenski period. Sud je, međutim, konstatovao da u ovom predmetu ne mora da rešava ovo pitanje, budući da se uverio da je lišenje slobode bilo opravdano. Hapšenje i lišenje slobode su bili propisani zakonom, a Sud nije smatrao da su vlasti petosatnim

zadržavanjem podnosioca predstavke kako bi uzele njegov iskaz prekoračile razumnu ravnotežu između potrebe da ga ispituju i njegovog prava na slobodu. Stoga je ovu pritužbu odbacio kao očigledno neosnovanu.

Član 6

Krivični postupak u ovom predmetu uopšte nije bio usmeren na podnosioca predstavke niti je ikada protiv njega podignuta krivična optužnica. Slično tome, izdavanje naredbe za pretres nije predstavljalo podizanje krivične optužnice. Stoga postupak u koji je podnosilac predstavke neposredno bio umešan nije potpadao pod obim dejstva člana 6. Sud je ovu pritužbu odbio i proglasio neprihvatljivom.

Član 13

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 13, tvrdeći da nije na raspolaganju imao delotvorna pravna sredstva za svoje pritužbe o kršenju članova 3, 5, 6 i 8. Njegove pritužbe o povredi prva tri člana odbijene su kao neosnovane. Kada je reč o članu 8, Sud je konstatovao da bugarsko pravo podnosiocu predstavke nije omogućavalo da osporava zakonitost pretresa i zaplene niti da dobije naknadu ako se utvrdi da su bili nezakoniti. Dakle, došlo je do povrede člana 13 u vezi sa pritužbom o povredi člana 8.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.000 evra na ime nematerijalne štete.

Krivična sankcija obaveznog oduzimanja nepokretnosti predstavljala je povredu prava na imovinu podnosioca predstavke zajemčenih članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju

PRESUDA U PREDMETU **MARKUS PROTIV LETONIJE**

(predstavka br. 17483/10)

11. jun 2020. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo letonski državljanin rođen 1953. godine koji je živio u Rigi. Godine 2008. osuđen je za traženje mita od 80.000 letonskih lata (oko 114.000 evra) u vreme kada je rukovodio jednom obrazovnom institucijom, a protivno članu 320 st. 2 letonskog Krivičnog zakonika. Osuđen je na kaznu zatvora od četiri godine i dodatnu kaznu oduzimanja imovine. Međutim, sud nije precizirao o kojoj se konkretno imovini radi budući da se po letonskom pravu mera odnosila ne celokupnu imovinu osuđenog.

Podnosilac predstavke je 2010. podneo nekoliko ustavnih žalbi u kojima je osporavao ustavnost člana 320 st. 2 Krivičnog zakonika. Osporavao je nesrazmernost kazne – tvrdio je da je rešenje o oduzimanju pogodilo i njegovog punoletnog sina, treće lice, budući da se među oduzetim nepokretnostima nalazi i kuća koja je bila registrovana na njegovo ime, a u kojoj je živio njegov punoletni sin sa svojom porodicom. Podnosilac predstavke je, pored toga, tvrdio da je oduzimanje imovine protivno zabrani diskriminacije, pravu na pravično suđenje i pravu na imovinu, koji su zajemčeni letonskim Ustavom.

Ustavni sud je pokrenuo postupak u vezi sa pravom na imovinu, ali je odbio da pokrene postupak u vezi sa zabranom diskriminacije ili pravom na pravično suđenje. Taj je sud u januaru 2011. obustavio postupak i ukazao Parlamentu na činjenicu da postoje „ozbiljne manjkavosti” u propisima o izricanju i izvršenju kazne oduzimanja imovine, pri čemu je napomenuo da u zakonu nije precizirano koja imovina ne podleže oduzimanju, te da bi ova mera mogla da prekrši prava članova porodice osuđenog lica. Međutim, prema članu 105 Ustava, ova zaštita trećih lica nije obuhvatala protivpravno stečenu imovinu.

Pored toga, Ustavni sud je utvrdio da kazna oduzimanja ne predstavlja eksproprijaciju imovine, već zadiranje u imovinska prava. To znači da je zadiranje u skladu sa zakonom, budući da je član 320 st. 2 Krivičnog zakonika usvojen u valjano

sprovedenom postupku i težio je ostvarenju legitimnih ciljeva zaštite demokratije, javne bezbednosti i prava drugih. Iako je Ustavni sud istakao da bi se ovi ciljevi mogli ostvariti i unapređenjem propisa o oduzimanju nezakonito stečene imovine, naveo je da puko postojanje alternativnih mera ne znači da je zakonodavno telo prekoračilo svoje polje slobodne procene.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da je krivična sankcija oduzimanja imovine, koja je za posledicu imala oduzimanje njegove zakonito stečene imovine, bila nesrazmerna u smislu člana 1 Protokola br. 1. Pored toga je ukazao na to da oduzimanje imovine u većini slučajeva utiče na život drugih lica (u ovom slučaju, njegovog punoletnog sina i bespomoćnih roditelja), te da sankcija nije izrečena samo licu odgovornom za krivično delo već i trećim licima.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je prvo konstatovao da član 1 Protokola br. 1 sadrži tri zasebna pravila kojima se izražava načelo neometanog uživanja imovine, uređuje lišenje imovine i priznaje pravo države da reguliše korišćenje imovine. Sud je konstatovao da je u ovom predmetu primenljivo treće pravilo, budući da se kazna sastoji od opšte konfiskacije imovine podnosioca predstavke. Iako domaći sudovi nisu precizirali konkretnu imovinu koja treba da podleže oduzimanju, tokom pretkrivičnog postupka je zapravo 10 od 11 nekretnina podvrgnuto ograničenju vlasništva. Vlasništvo nad osam od tih nekretnina kasnije je preneto na državu. Sud je zatim istakao da nisu predloženi nikakvi dokazi o bilo kakvoj povezanosti ove imovine sa krivičnim delom. Dakle, krivična sankcija oduzimanja imovine predstavljala je zadiranje u pravo na imovinu podnosioca predstavke.

Kada je reč o argumentu podnosioca predstavke da je obavezno oduzimanje bilo nesrazmerno, Sud je primio k znanju argument tužene države da se na osnovu formulacije domaćih zakonskih odredaba čini da je moguće da oduzimanju bude podvrgnut i samo deo, a ne celokupna imovina osuđenog lica.

Sud je ukazao na nalaze Ustavnog suda, koji je zaključio da postoji neizvesnost u pogledu mogućnosti suda da odlučuje o obimu imovine koja se podvrgava oduzimanju, kao i da sudska praksa po tom pitanju nije usaglašena. Sudovi često smatraju da je njihova nadležnost ograničena na oduzimanje celokupne imovine osuđenog lica i to čine čak i kada bi se rezultat mogao smatrati nesrazmernim. S obzirom na to da obim

nadležnosti sudova nije jasno preciziran u propisima, Sud nije mogao da zaključi da je ta mera predvidljiva i da li može da pruži zaštitu od proizvoljnosti.

Kada je reč o obaveznom karakteru kazne, Sud je ranije u svojoj praksi zaključivao da obavezno oduzimanje imovine podnosioca predstavke lišava svake mogućnosti da iznese argumente u svoju korist, kao i svih izgleda za uspeh. Pored toga, ne može se smatrati da utvrđivanje tačnog obima kazne u prekrivičnom postupku pojedincu pruža razumnu priliku da svoj slučaj iznese pred nadležne organe.

Kada je reč o obimu preispitivanja koje su sproveli domaći sudovi, Sud je konstatovao da nisu sproveli individualizovanu procenu kazne oduzimanja imovine koja je izrečena podnosiocu predstavke. Analiza srazmernosti u presudama domaćih sudova kojima je podnosilac predstavke osuđen odnosila se samo na njegovo lišenje slobode, ali ne i na dodatnu kaznu oduzimanja imovine. Domaći sudovi nikada nisu precizirali koja konkretna imovina treba da bude oduzeta, tako da u presudama nije naveden obim kazne. Pored toga, domaći sudovi nisu nikada analizirali ni da li količina imovine koju treba oduzeti odgovara težini krivičnog dela ili da li je time podnosiocu predstavke nametnut prekomerni teret.

Sud je zato zauzeo stav da je članom 320 st. 2 Krivičnog zakonika ograničen obim preispitivanja koje sprovode domaći sudovi u toj meri da je on previše uzak da bi zadovoljio uslov ostvarivanja „pravične ravnoteže” sadržane u članu 1 Protokola br. 1. On nije podnosiocu predstavke davao razumnu priliku da svoj slučaj iznese pred nadležne organe.

Sud je stoga zaključio da domaći propisi nisu jasni i predvidljivi, da ne sadrže neophodne procesne garancije i da ne pružaju nikakvu zaštitu od proizvoljnosti, te je konstatovao da je prekršen član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 41

Podnosilac predstavke nije podneo zahtev za pravično zadovoljenje, te mu Sud nije dosudio nikakvu naknadu.

Hrvatski zvaničnik nije podstrekivan na korupciju, ali su njegova prava na odbranu iz člana 6 bila ograničena usled nepostojanja delotvornog postupka u kojem bi bilo odlučeno o obelodanjivanju dokaza prikupljenih merama tajnog nadzora

PRESUDA U PREDMETU
MATANOVIĆ PROTIV HRVATSKE

(predstavka br. 2742/12)

4. april 2017. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1949. godine i služio je kaznu zatvora u Lepoglavi, zatvoru u Hrvatskoj, u vreme kada je Sud izrekao ovu presudu. Bio je potpredsednik Hrvatskog fonda za privatizaciju, pravnog subjekta koji je država osnovala i koji je bio zadužen za privatizaciju imovine u državnom vlasništvu. Na dan 3. aprila 2007, J. K., predstavnik jednog investicionog projekta, obratio se Državnom odvjetništvu tvrdeći da je podnosilac predstavke od njega tražio mito kako bi podržao projekat. Državno odvjetništvo je od Županijskog suda u Zagrebu zatražilo da dopusti primenu posebnih istražnih mera u odnosu na podnosioca predstavke, konkretno – nadzor i snimanje njegovih telefonskih razgovora, tajno praćenje, korišćenje J. K. kao doušnika i sprovođenje simuliranog postupka kupovine. Zahtev je odobren istog dana, a u nalogu je naveden zakonski izraz da se „izvidi [nisu mogli] provesti na drugi način ili bi [provođenje bilo skopčano] s nerazmjernim teškoćama”. Istražni sudija je tokom istražnog postupka izdao još nekoliko naloga sa istim efektom.

Održani su različiti sastanci između podnosioca predstavke i J. K., a na jednom je J. K. podnosiocu predstavke dao 50.000 evra u vezi s njegovim investicionim projektom. Istražni sudija je juna 2007. naložio okončanje posebnih istražnih mera. Podnosilac predstavke je potom uhapšen i pritvoren. Optužnica protiv podnosioca predstavke podignuta je februara 2008. godine.

Županijski sud u Zagrebu je u maju 2009. doneo presudu u kojoj je utvrdio da je podnosilac predstavke u svojstvu javnog službenika primao mito, posredovao davanju mita i zloupotreblijavao svoj položaj i ovlašćenja u vezi sa određenim investicionim projektima i projektima privatizacije. Osuđen je na 11 godina zatvora. Sud se u velikoj meri oslanjao na snimke dobijene primenom mera tajnog nadzora, naročito na one koji su se odnosili na prvi sastanak koji je organizovan pošto je J. K. pristao da bude doušnik. Podnosilac predstavke je tokom tog

sastanka objasnio J. K. kolika se isplata očekuje i da isplata naknade za lobiranje predstavlja uobičajenu praksu.

Podnosilac predstavke je izjavio žalbu Vrhovnom sudu, koji je potvrdio presudu kojom je osuđen za uzimanje mita i zloupotrebu položaja i ovlašćenja. Razmotrivši njegovu ustavnu žalbu, Ustavni je sud u junu 2011. utvrdio povredu prava podnosioca predstavke na pretpostavku nevinosti, ali je odbacio njegove ostale pritužbe.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da je pribegavanje domaćih organa tajnom nadzoru bilo protivno članu 8 (pravu na poštovanje privatnog i porodičnog života). Pored toga je tvrdio da je podstrekivan da izvrši krivično delo i da mu je onemogućen uvid u dokaze pribavljene primenom posebnih istražnih mera, što je suprotno članu 6 (pravu na pravično suđenje). Podnosilac predstavke se takođe žalio da je tumačenje merodavnih odredaba Kaznenog zakona od strane domaćih sudova bilo protivno zahtevima člana 7 (nema kazne bez zakona).

Član 8

Sud se pozvao na svoju raniju praksu^[162] u kojoj je utvrdio da hrvatski Kazneni zakon, na način na koji ga tumače i primenjuju nadležni sudovi, nije dovoljno jasan kada je reč o obimu i načinu ostvarivanja diskrecije dodeljene organima javne vlasti. Slično tome, u ovom predmetu, postupak za nalaganje i nadzor nad presretanjem telefonskih razgovora podnosioca predstavke ne sadrži dovoljne mere zaštite od raznih potencijalnih zloupotreba. Konkretno, nalozi istražnog sudije nisu sadržali obrazloženja koja su se odnosila na okolnosti predmeta, naročito zašto istraga nije mogla da bude sprovedena na neki drugi, manje intruzivni način. Stoga je Sud zaključio da je prekršen član 8.

Član 6 st. 1

Sud je prvo razmotrio pritužbu podnosioca predstavke o podstrekivanju na izvršenje krivičnog dela. Konstatovao je da su organi gonjenja uputili J. K. da bude doušnik tek pošto je prijavio korupciju podnosioca predstavke. Prvi sastanak između podnosioca predstavke i J. K., na kojem je J. K. delovao uz podršku organa gonjenja, odvio se 3. aprila 2007. godine. Snimak ovog razgovora je dokazivao da je podnosilac

---

[162] *Dragojević protiv Hrvatske*, presuda izrečena 15. januara 2015, predstavka br. 68955/11.

predstavke imao punu kontrolu nad korupcijom vezanom za investicioni projekat o kojem je reč, budući da je doušniku J. K. objasnio modalitete ove nezakonite aktivnosti i insistirao na opravdanosti svog zahteva za mito. Štaviše, ništa nije ukazivalo na to da je ova diskusija bila posledica ranijeg podstrekivanja podnosioca predstavke da uzme mito od strane J. K. Sud je stoga prihvatio da su postupci organa gonjenja ostali u okvirima tajnog rada, a ne rada agenata provokatora, te da nije prekršen član 6 st. 1 u vezi sa ovim aspektom pritužbe o povredi tog člana.

Sud je potom prešao na razmatranje pritužbe o neobelodanjivanju dokaza pribavljenih primenom posebnih istražnih mera. Pritužbe podnosioca predstavke bile su usredsređene na ometanje njegovog pristupa trima osnovnim kategorijama dokaza pribavljenih primenom mera tajnog nadzora, a Sud je zasebno razmotrio svaku od njih.

Prva kategorija dokaza je obuhvatala snimke tajnog nadzora na koje se tužilaštvo oslanjalo kako bi obezbedilo osudu podnosioca predstavke. Odbrana je imala pristup transkriptima ovih snimaka, koji su prema domaćem pravu predstavljali samo instrument dodatne tehničke pomoći stranama u postupku, ali joj je uskraćena mogućnost da dobije kopije samih snimaka. Sud je naglasio da je transkripte snimaka pripremio nezavisni i nepristrasni stručnjak i da su snimci pušteni tokom suđenja, što je predstavljalo protivtežu nemogućnosti odbrane da dobije kopije snimaka. Pored toga, transkripti su stavljeni odbrani na raspolaganje čim je podignuta optužnica. Sud je naložio pripremu dodatnih transkripata pošto je u obzir uzeo argumente strana u postupku i stavio ih je odbrani na raspolaganje čim su sačinjeni. Stoga ništa nije ukazivalo na to da je podnosilac predstavke bio sprečen da adekvatno pripremi odbranu.

Druga kategorija dokaza je obuhvatala snimke pribavljene merama tajnog nadzora koji su uneti u spise predmeta, ali na koje se tužilaštvo nije oslanjalo kako bi obezbedilo osudu podnosioca predstavke. Sud je konstatovao da je podnosilac predstavke imao pristupa izveštajima o svojim razgovorima sa trećim licima. Oni su bili dovoljno detaljni i omogućavali su podnosiocu predstavke da formuliše konkretne argumente o značaju aspekata snimaka za njegov predmet. Međutim, podnosilac predstavke uopšte nije predočio takve argumente tokom postupka pred domaćim sudom. Njegova navodna nemogućnost da ostvari uvid u ove snimke nije bila dovoljna za zaključak da je prekršen član 6.

Treća kategorija dokaza odnosila se na snimke pribavljene merama tajnog nadzora koji su se odnosili na druga lica koja na kraju nisu optužena u postupku. Tužilaštvo

se nije na ove snimke oslanjalo kako bi obezbedilo osudu podnosioca predstavke, oni nisu ni uvršteni u spise predmeta, a nisu ni obelodanjeni odbrani. To je pravdano činjenicom da podnosilac predstavke nema pravo uvida u snimke kojima se zadire u privatni život drugih i koji se od samog početka ne smatraju relevantnim za predmet. Istovremeno nije postojao nikakav postupak koji bi nadležnom sudu omogućio da na osnovu zahteva podnosioca predstavke oceni značaj ovih dokaza za njegov predmet. Pored toga, ni prvostepeni ni Vrhovni sud nikad nisu odmerili prava iz člana 8 pojedinaca čiji su razgovori snimljeni u odnosu na ograničenje prava podnosioca predstavke na odbranu.

Sud je stoga konstatovao da postupak protiv podnosioca predstavke u celini nije zadovoljio uslove pravičnog suđenja, te da je došlo do povrede člana 6 st. 1.

Član 7

Podnosilac predstavke se žalio da je tumačenje merodavnih odredaba Kaznenog zakona od strane domaćih sudova bilo u suprotnosti sa zahtevima člana 7 i da su sudovi pogrešno pošli od pretpostavke da on ima status „javnog službenika”. Sud je, međutim, ukazao na to da je Vrhovni sud ispravio ovu pogrešnu klasifikaciju nižeg suda i da je utvrdio da podnosilac predstavke nije imao status „javnog službenika” nego „odgovorne osobe” prema Kaznenom zakonu. Vrhovni sud je utvrdio da greška prvostepenog suda u vezi sa položajem podnosioca predstavke nije dovela do toga da osuđujuća presuda protiv njega bude nezakonita, jer su položaji javnih službenika i odgovornih osoba bili obuhvaćeni merodavnim odredbama Kaznenog zakona kojima su propisane iste sankcije bez obzira na to jesu li koruptivna dela izvršila lica koja deluju u svojstvu javnog službenika ili odgovorne osobe. Podnosilac predstavke je imao priliku da iznese sve svoje tvrdnje u vezi sa pravnom kvalifikacijom vlastitog statusa i okolnostima osporavane korupcije, te je Vrhovni sud Republike Hrvatske pravilno ispitao te tvrdnje. Sud u ovim okolnostima nije video nikakvog razloga da sumnja u zaključke Vrhovnog suda, niti je zaključio da je greška prvostepenog suda, koja je ispravljena u presudi Vrhovnog suda, sama po sebi suprotna zahtevima člana 7. Sud je stoga ovu pritužbu odbio kao očigledno neosnovanu.

Član 41

Podnosiocu predstavke je dosuđeno 1.500 evra na ime nematerijalne štete i 2.500 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

Povreda člana 1 Protokola br. 1 jer domaći sud nije podrobno ispitao da li je očuvana potrebna ravnoteža na način koji je u skladu sa pravom podnosioca predstavke na neometano uživanje imovine

PRESUDA U PREDMETU
PAULET PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavka br. 6219/08)

13. maj 2014. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo državljanin Obale Slonovače rođen 1984. koji je u Ujedinjeno Kraljevstvo stigao 26. januara 2001, a zatim u njemu nezakonito ostao. Koristeći lažni francuski pasoš prijavio se i dobio tri posla. Svi poslodavci su naglasili da ga ne bi zaposlili da su bili svesni njegovog stvarnog imigracionog statusa. Podnosilac predstavke je između aprila 2003. i februara 2007. zaradio bruto platu od 73.293,17 funti sterlinga. Njegova ukupna ušteđevina je iznosila 21.649,60 funti.

Podnosioca predstavke je uhapsila policija kada je Agenciji za registraciju vozila i izdavanje vozačkih dozvola podneo lažne dokumente u pokušaju da izvadi privremenu vozačku dozvolu. Podnosilac predstavke je juna 2007. priznao krivicu po tri optužbe za prevaru u cilju sticanja materijalne dobiti. Priznao je krivicu i po optužbama za namerno korišćenje krivotvorene lične isprave, upravljanje motornim vozilom bez dozvole i upravljanje motornim vozilom bez osiguranja. Sudija je tokom suđenja preporučio deportaciju podnosioca predstavke.

Tužilaštvo je pored ove preporuke zahtevalo od suda da naloži oduzimanje zarade podnosioca predstavke u skladu sa članom 6 Zakona o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom iz 2002. godine. Sudija je prihvatio da je podnosilac predstavke platio sve poreze i doprinose na zaradu i da je novac zaista zaradio obavljajući poslove na kojima je bio zaposlen. Podnosiocu predstavke je od neto zarade ostalo 21.949,60 funti, a sudija je izdao rešenje o oduzimanju ovog iznosa, a pretila mu je kazna zatvora od 12 meseci ako taj iznos ne plati. Podnosilac predstavke je tako lišen celokupne ušteđevine koju je stekao tokom godina zaposlenja.

Podnosilac predstavke je podneo zahtev za odobrenje da podnese žalbu, tvrdeći da njegova zarada ne treba da potpada pod Zakon o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom iz 2002. godine i da odluka tužioca da podnese zahtev

za nalog o oduzimanju predstavlja zloupotrebu postupka. Potonje žalbe podnosioca predstavke su odbačene, a protiv njega je pokrenut izvršni postupak.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 1 Protokola br. 1, tvrdeći da je rešenje o oduzimanju predstavljalo nesrazmerno zadiranje u njegovo pravo na neometano uživanje imovine.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je ponovio da član 1 Protokola br. 1 čine tri zasebna pravila: načelo neometanog uživanja imovine, uslovi pod kojima je dozvoljeno lišenje imovine i pravo država da regulišu korišćenje imovine u skladu sa opštim interesom. Sud je potvrdio da drugo i treće pravilo treba tumačiti u svetlu opšteg načela sadržanog u prvom pravilu.

Rešenje o oduzimanju u ovom predmetu očigledno je predstavljalo zadiranje u pravo podnosioca predstavke na neometano uživanje imovine. Pored toga, rešenja o oduzimanju potpadaju pod pravo država ugovornica da regulišu korišćenje imovine (treće pravilo), u ovom predmetu, kako bi se obezbedilo da podnosilac predstavke plati kazne. Sud je, međutim, naglasio da mora postojati srazmerni odnos između primenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju teži. Neko zadiranje je nesrazmerno ako bi vlasnik imovine o kojoj je reč morao da snosi pojedinačni i prekomerni teret, a ono nije ishod pravičnog odmeravanja prava pojedinca na imovinu i opšteg interesa. Pitanje da li je postupak u celosti podnosiocu predstavke pružao razumnu priliku da svoj slučaj iznese pred nadležne organe predstavlja važan faktor prilikom utvrđivanja ove ravnoteže.

Sud je u ovom predmetu napomenuo da su tvrdnje podnosioca predstavke o zloupotrebi i nepravilnosti postupka bile primerene u vreme kada su o njegovom predmetu raspravljali engleski sudovi. Sud je, međutim, takođe utvrdio da Žalbeni sud jeste ocenjivao da li je rešenje o oduzimanju predstavljalo zloupotrebu postupka i da li je to bilo u javnom interesu, ali da nije utvrdio da li je očuvana potrebna ravnoteža na način koji je u skladu sa pravom podnosioca predstavke na neometano uživanje imovine.

Sud je stoga zaključio da je obim ispitivanja koje je domaći sud sprovodio u vreme kada je podnosilac predstavke pokrenuo domaći postupak bio isuviše uzak da bi zadovoljio zahtev vezan za ostvarivanje pravične ravnoteže koju iziskuje član 1 Protokol br. 1, te da je prekršen član 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je u ovom predmetu utvrdio povredu Konvencije zbog propusta domaće suda da preispita rešenje o oduzimanju u skladu sa zahtevima iz člana 1 Protokola br. 1. Sud nije mogao da dosudi naknadu materijalne štete u odsustvu neposredne uzročno-posledične veze između utvrđene procesne povrede i finansijskog gubitka koji je podnosilac predstavke pretrpeo usled rešenja o oduzimanju. Sud je, međutim, podnosiocu predstavke dosudio 2.000 evra na ime nematerijalne štete, kao i 10.000 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

Zakonska pretpostavka da je sva imovina koju je lice osuđeno za krivično delo trgovine drogom steklo tokom prethodnih šest godina nezakonita nije bila protivna pretpostavci nevinosti ili pravu na pravično suđenje iz člana 6

PRESUDA U PREDMETU
PHILLIPS PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavka br. 41087/98)

5. jul 2001. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo britanski državljanin osuđen 1995. godine za umešanost u prenošenje velike količine kanabisove smole u Ujedinjeno Kraljevstvo. Iako je ranije osuđivan, ovo je bio prvi put da je proglašen krivim za krivično delo vezano za drogu i osuđen je na kaznu zatvora od devet godina.

Istraga o imovini podnosioca predstavke sprovedena je u skladu sa članom 2 Zakona o nezakonitoj trgovini drogom iz 1994. godine. Sudija prvostepenog suda je tokom rasprave o oduzimanju primenio član 4 st. 3 Zakona iz 1994, prema kojem je sud mogao da pretpostavi da je sva imovina koju je podnosilac predstavke, lice osuđeno za krivično delo trgovine drogom, steklo tokom prethodnih šest godina zapravo protivpravna korist pribavljena krivičnim delom. U pitanju je bilo 91.400 funti sterlinga (oko 102.700 evra), te je sud izdao rešenje o oduzimanju tog iznosa. Podnosiocu predstavke je pretiła dodatna kazna od dve godine zatvora ako ne plati taj iznos. Zahtev podnosioca predstavke da izjavi žalbu na osuđujuću presudu i kaznu je odbijen.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da je zakonska pretpostavka iz Zakona iz 1994. predstavljala kršenje njegovog prava na pretpostavku nevinosti, zajemčenog članom 6 st. 2, a žalio se i na povredu stava 1 tog člana. Pored toga se žalio da je rešenje o oduzimanju bilo protivno članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 6 st. 2

Sud je konstatovao da rešenje o oduzimanju nije bilo povezano sa dodatnim utvrđenjem krivice za bilo koje drugo krivično delo vezano za drogu i da krivičnoj

evidenciji podnosioca predstavke nije dodata nijedna nova osuda. Sledi da pretpostavka iz Zakona iz 1994. ne znači da je podnosilac predstavke „optužen za neko krivično delo“. Umesto toga, Sud je prihvatio da je svrha pretpostavke da sudu omogući da pravilno proceni iznos koji treba oduzeti. Stao je na stanovište da je ovaj postupak analogan postupku tokom kojeg sud utvrđuje visinu novčane kazne ili dužinu zatvorske kazne koju bi trebalo izreći stvarno osuđenom licu. Pošto je optuženi valjano proglašen krivim za to krivično delo, član 6 st. 2 se ne može primenjivati u vezi sa navodima iznetim u vezi s karakterom i ponašanjem optuženog kao sastavnim delom procesa izricanja kazne, osim ako su te optužbe po prirodi i težini takve da predstavljaju podizanje nove „optužbe“ u autonomnom smislu Konvencije.

Član 6 st. 1

Sud je smatrao da pravo na pretpostavku nevinosti nekog lica optuženog za krivično delo i pravo da iziskuje da tužilaštvo snosi teret dokazivanja navoda protiv njega čine deo opšteg poimanja pravičnog suđenja iz člana 6 st. 1. Sud je potvrdio da zakonska pretpostavka nije primenjena da bi podnosioca predstavke lakše proglasili krivim za neko krivično delo, već da bi domaćem sudu bilo omogućeno da proceni tačan iznos na koji bi trebalo doneti rešenje o oduzimanju. Stoga, iako je iznos iz rešenja o oduzimanju koji je obračunat putem primene zakonske pretpostavke pozamašan i iako je podnosilac predstavke bio izložen opasnosti da će morati da odsluži još dve godine kazne zatvora ako ne plati dati iznos, pitanje osude za dodatna krivična dela trgovine drogom nije se ni postavljalo.

Sud je, pored toga, konstatovao da postoje domaće garancije kojima se obezbeđuje pravičnost: domaći sud je bio ovlašćen da donese rešenje o oduzimanju koje bi glasilo i na manji iznos, da se uverio, primenom standarda dokazivanja veće verovatnoće, da je samo manji iznos imovinske koristi mogao da bude plaćen. Pored toga, podnosilac predstavke je mogao da opovrgne zakonsku pretpostavku tako što bi dokazao, takođe primenom standarda dokazivanja veće verovatnoće, da je imovinu stekao na neki drugi način, a ne trgovinom drogom. Povrh toga, sudija je imao diskreciono pravo da ne dozvoli primenu pretpostavke ako je smatrao da bi njenom primenom bila stvorena ozbiljna opasnost od nepravde.

Sudija u ovom predmetu je bio uveren da je podnosilac predstavke posedovao ili već raspolagao imovinom o kojoj je reč i da je očigledan zaključak da je ova imovina proistekla iz nezakonitih izvora. Podnosilac predstavke bi lako opovrgao tu pretpostavku da je imao dokaze da to nije istina. Sud je zaključio da je primena Zakona

iz 1994. bila u razumnim granicama i da su prava odbrane bila u potpunosti poštovana, te nije utvrdio povredu člana 6 st. 1.

Član 1 Protokola br. 1

Podnosilac predstave je tvrdio da su ovlašćenja iz Zakona iz 1994. koja je vršio domaći sud bila nerazumna i protivna članu 1 Protokola br. 1, prema kojem svako lice ima pravo na neometano uživanje imovine i neće biti lišeno te imovine osim ako to nije u javnom interesu i propisano zakonom. Kao što je navedeno, rešenje o oduzimanju je predstavljalo kaznu u smislu Konvencije, te je bilo obuhvaćeno drugim stavom člana 1 Protokola br. 1, prema kojem države ugovornice mogu da regulišu korišćenje imovine kako bi obezbedile plaćanje kazni. Međutim, i dalje mora da postoji srazmeran odnos između primenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju teži. U ovom je predmetu oduzimanje trebalo da posluži kao oružje sudova u borbi protiv trgovine drogom, kao sredstvo odvracanja onih koji razmišljaju o bavljenju trgovinom drogom i kako bi se oduzimanjem imovinske koristi od trgovine drogom sprečilo korišćenje tih sredstava za dalje bavljenje nezakonitim aktivnostima. Sud je primetio da je rešenje o oduzimanju glasilo na iznos koristi koju je podnosilac predstave imao od trgovine drogom prethodnih šest godina i da je bio u mogućnosti da od imovine koju poseduje isplati taj iznos. Stoga Sud nije zaključio da je rešenje o oduzimanju predstavljalo zadiranje u pravo podnosioca predstave na neometano uživanje imovine.

Povreda člana 1 Protokola br. 1 jer je preventivna zaplena imovine vezana za korist od mafijaških krivičnih dela ostala na snazi četiri godine i osam meseci pošto je podnosilac predstavke oslobođen optužbi

PRESUDA U PREDMETU
RAIMONDO PROTIV ITALIJE

(predstavka br. 12954/87)
22. februar 1994. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je uhapšen 1984. godine i optužen za članstvo u mafijaškoj organizaciji. Javni tužilac je podneo zahtev za preventivnu zaplenu određene imovine podnosioca predstavke, uključujući nepokretnosti i vozila, sa mogućnošću da ona kasnije bude trajno oduzeta. Okružni sud je 1985. godine izdao rešenje o oduzimanju, ali je podnosilac predstavke januara 1986. oslobođen optužbi. Tu odluku je Žalbeni sud potvrdio januara 1987. godine. Taj je sud u odluci, koja je postala pravosnažna decembra 1986, naložio povraćaj privremeno i trajno oduzete imovine. Međutim, ukidanje mere oduzimanja neke imovine nije evidentirano u relevantnim registrima sve do avgusta 1991. godine.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da su zaplena i potonje trajno oduzimanje njegove imovine predstavljali povredu njegovih prava zajemčenih članom 1 Protokola br. 1 (pravo na neometano uživanje imovine). Žalio se i na povredu člana 6 st. 1 (prava na pravično suđenje) zbog dužine postupka po njegovoj žalbi na odluku o oduzimanju njegove imovine i posebnom nadzoru.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je odlučio da odvojeno razmotri situaciju do odluke koju je Žalbeni sud usvojio u decembru 1986. od situacije koja je usledila i trajala do ukidanja mere zaplene i trajnog oduzimanja imovine.

Sud je zaključio da je prvobitna zaplena imovine podnosioca predstavke bila zasnovana na zakonu i da vlasti nisu lišile podnosioca predstavke njegove imovine, već su samo kontrolisale njegovo korišćenje te imovine. Kada je reč o srazmernosti ove

mere, Sud je, s obzirom na ranu fazu krivičnog postupka u kojem je zaplena naložena, zaključio da je ova privremena mera očigledno za cilj imala da omogućí kasnije oduzimanje imovine za koju se sumnjalo da predstavlja plod nezakonitih aktivnosti na štetu zajednice, ako se za tim ukaže potreba. Ta je mera, dakle, bila opravdana opštim interesom, a imajući u vidu izuzetno opasnu ekonomsku moć jedne organizacije kao što je mafija, ne bi se moglo reći da je preduzimanje ove mere u ovoj fazi postupka bilo nesrazmerno cilju čijem se ostvarenju težilo.

Kada je reč o oduzimanju neke imovine podnosioca predstavke koje je usledilo nakon njene zaplene, Sud je potvrdio svoju raniju praksu da oduzimanje imovine ne potpada neizostavno pod obim lišenja imovine shodno članu 1 Protokola br. 1. Sud je konstatovao da, prema italijanskoj sudskoj praksi, oduzimanje ove vrste ne može imati efekat prenosa vlasništva državi dok odluka ne postane pravosnažna. U ovom predmetu nije postojala pravosnažna odluka, te je Sud zaključio da nije došlo do lišenja, već samo do kontrole imovine.

Prilikom razmatranja srazmernosti postupaka italijanskih organa, Sud je prvo primetio da je oduzimanje težilo ostvarenju cilja koji je bio u opštem interesu. Naime, ono je težilo da obezbedi da podnosilac predstavke ili kriminalna organizacija za koju se sumnjalo da joj pripada ne ostvare dobit upotrebom date imovine koja bi bila na štetu zajednice. Sud je potom naveo da je svestan teškoća sa kojima se italijanska država suočava u borbi protiv mafije, te da je ova organizacija poznata po tome da dobit od kriminalnih aktivnosti ulaže u nekretnine. Sud je konstatovao da oduzimanje imovine predstavlja delotvorno i nužno oružje u blokiranju kretanja sumnjivog kapitala. Dakle, oduzimanje imovine podnosioca predstavke bilo je srazmerno cilju čijem se ostvarenju težilo. Konačno, Sud je ponovio da preventivna svrha oduzimanja imovine opravdava njegovu neposrednu primenu, bez obzira na mogućnost ulaganja žalbe. Stoga je zaključio da su postupci Italije bili srazmerni i da nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 u periodu koji se okončao odlukom Žalbenog suda usvojenom decembra 1986. godine.

Međutim, imovina nije momentalno vraćena podnosiocu predstavke nakon što je Žalbeni sud usvojio odluku u decembru 1986. Zapravo, nešto od te imovine je vraćeno sa zakašnjenjem od četiri godine i osam meseci. Sud je konstatovao da je ovo predstavljalo zadiranje u prava podnosioca predstavke zajemčena Konvencijom i da nije bilo ni predviđeno zakonom niti neophodno kako bi država „regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima” u smislu člana 1 Protokola br. 1, te je zaključio da je došlo do povrede ove odredbe.

Član 6

Sud je konstatovao da se preventivno zamrzavanje imovine ne može porediti sa krivičnom sankcijom, jer je osmišljeno da sprečava vršenje krivičnih dela. Dakle, član 6 nije primenljiv na ovaj aspekt predmeta.

Kada je reč o oduzimanju, Sud je konstatovao da se ukupna dužina postupka ne može smatrati nerazumnom s obzirom na to da su o predmetu raspravljala dva domaća suda, te je zaključio da nije prekršen član 6 st. 1.

Član 50 (sada član 41)

Sud je podnosiocu predstavke dosudio nematerijalnu štetu u vrednosti od 10 miliona italijanskih lira, kao i iznos od pet miliona italijanskih lira na ime sudskih troškova i izdataka.

Nemogućnost izjavljivanja žalbe na izvršenje rešenja o pretresu i zapleni zbog neispravno utvrđenih činjenica bila je protivna članu 6 st. 1

PRESUDA U PREDMETU
RAVON I DRUGI PROTIV FRANCUSKE

(predstavka br. 18497/03)

21. februar 2008. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli g. Ravon i dva preduzeća koja je on kontrolisao (u jednom je posedovao deonice, a u drugom je bio prinudni upravnik).

Sumnjajući da su preduzeća koja su podnela predstavku izbegavala da plate porez, francuski poreski organi su 3. jula 2000. od sudskih vlasti zatražili odobrenje da pretresu određene prostorije na navedenim adresama i zaplene sve dokaze o utaji poreza. Sudske vlasti su izdale rešenja, a poreski organi su pretresli prostorije preduzeća koja su podnela predstavku i dom podnosioca predstavke i zaplenili su dokumenta. Smatrajući da je bilo nepravilnosti tokom pretresa i zaplena, podnosioci predstavke su sudovima podneli zahtev da te radnje ponište. Njihov zahtev su odbili kako prvostepeni sud u Parizu, tako i Krivično odeljenje Kasacionog suda. Oba ta suda su smatrala da se prema relevantnom članu Zakona o poreskom postupku na izvršeno rešenje o pretresu stambenih prostorija može izjaviti samo žalba zbog povrede materijalnog prava, ali ne i zbog procesnih nepravilnosti. Premda prema Zakonu o porezima sudska nadležnost nije podlegala vremenskim ograničenjima, Vrhovni sud je utvrdio da ova vrsta procesnog preispitivanja odobrenja i sprovođenja pretresa i zaplene nakon okončanja radnje predstavlja zloupotrebu ovlašćenja od strane sudije, koji je sve vreme trajanja pretresa bio u kontaktu sa policijom i poreskim organima.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu člana 6 st. 1 (kojim se jemči pravo na pravično suđenje) i člana 13 zajedno sa članom 8, tvrdeći da nisu na raspolaganju imali delotvorni pravni lek kojim bi osporavali pretrese i zaplene. Sud je, međutim, prigovor o kršenju člana 8 odbacio iz procesnih razloga.

Član 6 st. 1

Sud je prvo konstatovao da se u ovom predmetu otvara pitanje poštovanja građanskopravnog aspekta člana 6 st. 1. Premda je potvrdio da poreski sporovi ne potpadaju pod polje dejstva „građanskih prava i obaveza“, stao je na stanovište da su se pretresi doma i zaplene kojima su podnosioci predstavke bili podvrgnuti nalazili u srži ovog spora. Pravo na poštovanje njihovog doma očigledno je „građansko“ po karakteru. Sud je, pored toga, napomenuo da u predmetima kao što je ovaj, u kojem se otvara pitanje poštovanja člana 6 st. 1, taj član predstavlja *lex specialis* u odnosu na član 13, te da je primereno da pritužbu razmotri samo u odnosu na član 6 st. 1 i da utvrdi da li su podnosioci predstavke imali pristupa „sudu“ na način na koji je definisan u tom članu.

Izraz „sud“ definisan je kao telo koje zadovoljava određene kriterijume, uključujući nezavisnost od izvršnih vlasti i strana u postupku i telo koje uživa punu nadležnost. Kako bi takav „sud“ odlučivao o osporavanju građanskih prava i obaveza u skladu sa članom 6 st. 1, trebalo bi da ima nadležnost da odlučuje o svim merodavnim činjeničnim i pravnim pitanjima vezanim za spor koji je iznet pred njega. Štaviše, pravo na pristup sudu mora biti praktično i delotvorno. Dakle, lica o kojima je reč trebalo bi da u kontekstu pretresa doma imaju pristup delotvornom sudskom preispitivanju zakonitosti odluke kojom je pretres propisan, kao i mera preduzetih na osnovu nje, kako u pogledu činjenica, tako i u pogledu materijalnog prava. U slučaju utvrđenja nepravilnosti, taj raspoloživi lek je morao da omogući ili sprečavanje izvršenja radnje ili, ako je ona već izvršena, odgovarajuću naknadu štete licu o kom se radi.

Sud je primetio da su lica čiji su domovi podvrgnuti pretresu imala na raspolaganju samo žalbu zbog povrede materijalnog prava, ali ne i zbog faktičkih nepravilnosti tokom procesa pretresa i zaplene. To nije bilo u skladu sa članom 6 st. 1, budući da takva žalba nije omogućavala ispitivanje činjeničnog osnova za sporno rešenje. Premda je zakonom takođe bilo propisano da se radnje sprovode pod kontinuiranim nadzorom sudije koji ih je naložio, Sud je zaključio da ovo ne predstavlja nezavisno preispitivanje valjanosti samog rešenja, te da domaća sudska praksa u svakom slučaju ukazuje na to da je pristup relevantnih lica ovom sudiji bio više teoretski nego delotvoran. Službenici policije koji su vršili pretrese nisu imali nikakvu zakonsku obavezu da lica o kojima se radi obaveste o njihovim pravima, detalji nadležnog sudije nisu navedeni u rešenju o pretresu, nije bilo obavezno prisustvo ljudi na koje se pretres odnosio (dovoljno je bilo prisustvo dva svedoka – trećih lica), a lica o kojima se radilo nisu imala nikakvu mogućnost da pozovu advokata. Štaviše, mogućnost predočavanja ove stvari relevantnom sudiji prestala je nakon okončanja pretresa, budući da se smatralo

da je sudija bio dežuran kako bi ispitao sve nepravilnosti i suspendovao ili obustavio pretres tokom samog postupka. Svako osporavanje zakonitosti postupka pretresa bilo je moguće samo ako i kada lica o kojima se rade naknadno pokrenu postupak, što se u ovom slučaju nije dogodilo.

Sud je zaključio da podnosioci predstavke u ovim okolnostima nisu imali pristup „sudu“, te da je prekršen član 6 st. 1.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 5.000 evra na ime nematerijalne štete, ali je smatrao da zaključak o povredi Konvencije predstavlja dovoljno zadovoljenje za preduzeća koja su podnela predstavku.

Privremeno i trajno oduzimanje imovine podnosioca predstavke u Austriji u skladu rešenjem koje su izdali organi SAD nije bilo protivno članu 1 Protokola br. 1, a postupak je bio u skladu sa članom 6

PRESUDA U PREDMETU
SACCOCCIA PROTIV AUSTRIJE

(predstavka br. 69917/01)

18. decembra 2008. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo državljanin SAD koji je u vreme podnošenja predstavke služio kaznu zatvora u toj državi. Godine 1992. protiv njega je pred Okružnim sudom u državi Roud Ajland (*Rhode Island*) pokrenut krivični postupak zbog pranja velikog iznosa novca. Austrijskim sudovima je podnet zahtev da zaplene sredstva u dva sefa u Beču koja je podnosilac predstavke zakupio. Okružni krivični sud u Beču je 10. februara 1992. naložio zaplenu imovine (gotovine i obveznica) pronađene u sefovima i stavio je na raspolaganje Okružnom sudu u Roud Ajlandu kako bi je koristio kao dokaz protiv podnosioca predstavke.

Podnosilac predstavke je tvrdio da imovina potiče od zakonitih poslovnih aktivnosti kojima se bavio do 1988. godine, dok su vlasti SAD tvrdile da ona predstavlja rezultat aktivnosti pranja novca od 1990. do 1991. godine i da mu je narko-kartel za koji je radio poverio na čuvanje. Okružni sud u Roud Ajlandu je podnosioca predstavke februara 1993. proglasio krivim za pranje više od 100 miliona USD i osudio na kaznu zatvora od 660 godina. Kasnije, 30. avgusta 1993, američki sud je izdao rešenje o preliminarnom oduzimanju sredstava. Žalbe koje je podnosilac predstavke izjavio na presudu i rešenje o oduzimanju odbačene su.

Okružni sud u Roud Ajlandu je 7. novembra 1997. izdao pravosnažno rešenje o oduzimanju 136 miliona USD, uključujući 9 miliona USD vlastite imovine podnosioca predstavke, koju je činila gotovina u švajcarskim francima, američkim dolarima i austrijskim šilinzima zaplenjena u Beču 1992. godine, spisak obveznica koje su izdale austrijske banke i sredstva na bankovnom računu u Beču. Ministarstvo pravde SAD je zahtev za oduzimanje prosledilo bečkim vlastima, a austrijsko Ministarstvo pravde je zatražilo od višeg javnog tužioca u Beču da pokrene postupak izvršenja odluke stranog suda.

Regionalni krivični sud u Beču je 12. marta 1998. naložio konfiskaciju sredstava podnosioca predstavke – 80 miliona austrijskih šilinga (5.800.000 evra). Podnosilac predstavke je izjavio žalbu, tvrdeći da odluka Regionalnog suda predstavlja nezakonito zadiranje u njegovo pravo na imovinu i da nije utemeljena na zakonu. Pored toga je tvrdio da rešenje o izvršenju u korist SAD nije prihvatljivo u Austriji, budući da je u članu 64 st. 7 Zakona o izručenju i pravnoj pomoći (ZIPP) navedeno da sve novčane kazne ili zaplenjena sredstva pribavljena izvršenjem strane odluke pripadaju Republici Austriji. Tvrdio je i da su pravosnažnim rešenjem o oduzimanju obuhvaćena sredstva koja nisu povezana niti stečena kriminalnim aktivnostima i da postupak oduzimanja imovine nije bio u skladu sa članom 6 Konvencije, jer on nije saslušan. Njegova je žalba odbačena 12. oktobra 1998.

U međuvremenu je 1. avgusta 1998. na snagu stupio Sporazum o uzajamnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima (u daljem tekstu: Sporazum iz 1998. godine) između SAD i Austrije. Pozivajući se na Sporazum iz 1998. godine, centralni organ SAD je 25. avgusta 1999. podneo novi zahtev za izvršenje pravosnažnog rešenja o oduzimanju. Regionalni krivični sud u Beču je 14. juna 2000. bez održavanja rasprave odlučio da preuzme izvršenje pravosnažnog rešenja o oduzimanju i naložio je oduzimanje sredstava podnosioca predstavke u korist SAD. Podnosilac predstavke i javno tužilaštvo su izjavili žalbu, a Apelacioni sud u Beču je 7. oktobra 2000. iza zatvorenih vrata odbacio žalbu podnosioca predstavke, a odluku Regionalnog suda preinačio i naložio oduzimanje sredstava u korist Republike Austrije.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 6 st. 1 (prava na pravičnu i javnu raspravu), jer tokom postupka u Austriji nije održana javna rasprava o izvršenju rešenja o oduzimanju. Podnosilac predstavke je, pored toga, tvrdio da su odluke austrijskih sudova bile protivne članu 1 Protokola br. 1 (pravo na neometano uživanje imovine).

Član 6

Podnosilac predstavke je tvrdio da ni Regionalni krivični sud u Beču ni Apelacioni sud u Beču nisu održali javnu raspravu tokom postupaka o trajnom oduzimanju njegove imovine, a da je on tokom tih postupaka trebalo lično da bude saslušan kako bi dokazao da sredstva potiču od zakonitih poslovnih aktivnosti. Sud je zaključio da postupke treba razmotriti u skladu sa građanskopravnim aspektom člana 6 st. 1 i ponovio da javna rasprava pred sudom predstavlja osnovno načelo ove odredbe i da se njome štite strane u postupku od sprovođenja pravde u tajnosti i bez kontrole javnosti. Pored toga, to je način za očuvanje javnog poverenja u sudove.

Pravo na javnu raspravu obuhvata pravo na „usmenu raspravu” izuzev ako okolnosti opravdavaju neodržavanje takve rasprave. Austrijski sudovi nisu održali nijednu javnu raspravu u ovom predmetu. Stoga je Sud morao da ispita da li su okolnosti bile takve prirode da sudovi nisu morali da održe javnu raspravu. Rasprava možda nije neophodna ako ne postoje nikakva otvorena pitanja verodostojnosti ili sporne činjenice, a sudovi mogu pravično i razumno da odluče o predmetu na osnovu pisanih podnesaka strana; međutim, opšte načelo pravičnosti otelotvoreno u članu 6 od ključnog je značaja. Sporovi tehničke prirode i predmeti u kojima se otvaraju samo pravna pitanja ograničenog karaktera predstavljaju situacije koje će biti u većoj saglasnosti sa članom 6 ako sud ne održi usmenu raspravu.

U ovom su predmetu sudovi morali da ispituju da li su ispunjeni uslovi za izvršenje rešenja o oduzimanju koji su propisani u relevantnim odredbama ZIPP i Sporazuma iz 1998. godine. Oni su obuhvatali i pitanja reciprociteta, da li su dela podnosioca predstavke bila kažnjiva po austrijskom pravu u vreme kada ih je izvršio, da li su poštovane odredbe o zastarelosti i da li je postupak u SAD bio u skladu sa standardima člana 6 Konvencije. Dakle, postupci su se više odnosili na tehnička pitanja međudržavne saradnje u borbi protiv pranja novca koja je podrazumevala izvršenje stranog rešenja o oduzimanju. U njima su se otvarala isključivo pravna pitanja ograničenog karaktera koja nisu iziskivala saslušanje svedoka ili predočavanje drugih usmenih dokaza. Sudovi su u tim okolnostima mogli pravično i razumno da odluče o predmetu na osnovu pisanih podnesaka strana u postupku i ostalih pisanih materijala. Sud je zaključio da nije prekršen član 6 st. 1.

Član 1 Protokola br. 1

Podnosilac predstavke je tvrdio da je on vlasnik sredstava o kojima je reč i da odluke austrijskih sudova nisu bile zasnovane na zakonu. Tvrdio je da uslov vezan za reciprocitet nije ispunjen (tj. da Sporazum iz 1998. nije bio na snazi u vreme kada je izdato pravosnažno rešenje o oduzimanju, a da uslov vezan za reciprocitet propisan članom 3 st. 1 ZIPP nije bio ispunjen), da je pravosnažno rešenje o oduzimanju zastarelo, a da je Sporazumom iz 1998. propisano samo oduzimanje plodova i predmeta korišćenih za izvršenje krivičnog dela – ali ne i oduzimanje zamenske imovine.

Sud se pozvao na ustaljena načela člana 1 Protokola br. 1 i tri zasebna pravila koja ta odredba sadrži. Nalog o oduzimanju potpada pod treće pravilo, koje se odnosi na pravo države da primenjuje zakone koje smatra neophodnim kako bi regulisala korišćenje imovine u skladu sa opštim interesom. Sud je konstatovao da izvršenje rešenja o oduzimanju jeste zasnovano na austrijskom pravu, konkretno – na članu 64

ZIPP i članu 17 Sporazuma iz 1998. Austrijski sudovi su detaljno razmotrili argumente podnosioca predstavke i pružili su detaljna obrazloženja za svoje zaključke. Nije bilo dokaza da je primena zakona izašla van razumnih okvira tumačenja.

Štaviše, Sud je konstatovao da je izvršenje rešenja o oduzimanju težilo ostvarenju zakonitog cilja, konkretno – unapređenju međunarodne saradnje kako bi se obezbedilo oduzimanje novca stečenog trgovinom drogom. Priznao je da se države suočavaju sa teškoćama u borbi protiv trgovine drogom i da su za borbu protiv tih praksi neophodne preventivne mere. Ostvarena je pravična ravnoteža između zahteva opšteg interesa i interesa podnosioca predstavke da zaštiti svoje pravo na neometano uživanje imovine, a Sud je ukazao na to da države uživaju široko polje slobodne procene u ovim stvarima.

Premda član 1 Protokola br. 1 ne sadrži izričite procesne zahteve, pojedinac je tokom postupaka morao da ima razumnu mogućnost da svoj predmet iznese pred relevantne organe kako bi mogao da ospori mere kojima se krše njegova prava. Sud je ukazao na to da su pred austrijskim sudovima sprovedena dva postupka. Prvi se odnosio na preliminarno oduzimanje sredstava kako bi se obezbedilo izvršenje trajnog oduzimanja, a drugi se odnosio na izvršenje pravosnažnog rešenja o oduzimanju Okružnog suda u Roud Ajlandu. Sud je takođe ukazao na to da je podnosilac predstavke tokom celokupnih postupaka imao pravobranioca i obilje prilika da podnese argumente i osporava mere koje zadiru u njegova prava.

Sud je stoga zaključio da nije utvrđen propust austrijskih organa da ostvare pravičnu ravnotežu između opšteg interesa i poštovanja prava podnosioca predstavke zajemčenih članom 1 Protokola br. 1 u postupku izvršenja rešenja o oduzimanju. Dakle, nije došlo do nesrazmernog zadiranja u imovinska prava podnosioca predstavke ni do kršenja člana 1 Protokola br. 1.

Nije došlo do povrede člana 6 jer je podnosilac predstavke imao mogućnost da se brani i nije mu imputirana pretpostavka krivice

PRESUDA U PREDMETU **SALABIAKU PROTIV FRANCUSKE**

(predstavka br. 10519/83)

7. oktobar 1988. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo državljanin Zaira (sada Demokratske Republike Kongo) koji je rođen 1951. godine i koji je živio u Parizu.

Podnosilac predstavke je 29. jula 1978. otišao na aerodrom Roasi (Roissy) da preuzme pošiljku raznih afričkih namirnica za koju mu je javljeno da će stići letom avio-kompanije *Er Zair* (*Air Zaire*). Pošto nije uspeo da pronađe pošiljku, podnosilac predstavke se obratio predstavniku kompanije *Er Zair*, koji ga je uputio do zakatančenog putničkog kovčega koji niko nije preuzeo, a na kome se nalazila nalepnica *Er Zaira*, ali nikakva identifikacija vlasnika. Predstavnik avio-kompanije je podnosioca predstavke upozorio da se u kovčegu može nalaziti zabranjena roba. Podnosilac predstavke je uprkos tome preuzeo kovčeg i prošao kroz zeleni carinski prolaz kroz koji prolaze putnici koji nemaju ništa da prijave. Službenici carine su podnosioca predstavke zaustavili na izlazu iz carinske zone kada je pokušao da se ukrca na autobus *Er Fransa* za terminal, polomili su katanac i utvrdili da se ispod lažnog dna nalazi 10 kg kanabisa. Podnosilac predstavke je tvrdio da nije znao za postojanje kanabisa i da je pogrešno zaključio da su se u kovčegu nalazile namirnice koje je očekivao. Zaposleni avio-kompanije *Er Zair* su narednog dana pokušali da obaveste podnosioca predstavke, koji se nalazio u pritvoru, da je pošiljka adresirana na njega greškom otišla u Brisel. Tamošnji istražni organi su otvorili pošiljku i pronašli samo namirnice koje je podnosilac predstavke očekivao.

Podnosilac predstavke je 2. avgusta 1979. pušten iz pritvora i optužen kako za krivično delo unošenja opojnih supstanci, tako i za carinski prekršaj krijumčarenja zabranjenih proizvoda. Sud je 27. marta 1981. osudio podnosioca predstavke za oba dela. U postupku po žalbi podnosioca predstavke, Apelacioni sud u Parizu je 9. februara 1982. ukinuo deo presude u pogledu krivičnog dela, ali je potvrdio prvostepenu odluku u pogledu carinskog prekršaja krijumčarenja zabranjenih proizvoda. Podnosilac predstavke je zatim Kasacionom sudu izjavio žalbu na presudu

kojom je osuđen za krijumčarenje, žaleći se na povredu člana 6 st. 1 i 2 Konvencije. Kasacioni sud je njegovu žalbu odbacio, smatrajući da je Apelacioni sud valjano primenio domaće pravo.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da su carinski propisi u njegovom slučaju primenjeni na način koji nije saglasan sa članom 6 st. 1 i 2, jer je opterećen gotovo neoborivom pretpostavkom krivice.

Član 6

Prema relevantnim stavovima člana 6, svako tokom odlučivanja o krivičnoj optužbi protiv njega ima pravo na pravičnu raspravu i svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica. Tužena država nije sporila da je podnosilac predstavke optužen za krivično delo. Kaznene odredbe francuskog Zakona o carinama mogu se smatrati krivičnim optužbama u smislu člana 6, jer se na domaćem nivou smatraju posebnim krivičnim propisima budući da iziskuju određivanje zatvorske i novčane kazne nakon proglašenja krivice. Država je, međutim, tvrdila da Zakon o carinama ne određuje pretpostavku krivice, već odgovornosti. Budući da nije bilo sporno da je protiv podnosioca predstavke podignuta krivična optužba, Sud se usredsredio na ispitivanje da li je primena carinskih propisa od strane tužene države bilo saglasna sa pretpostavkom nevinosti, koja predstavlja jedan od aspekata prava na pravično suđenje.

Carinskim propisima tužene države u praksi nije uspostavljena neoboriva pretpostavka krivice. Podnosilac predstavke nije ostao u potpunosti bez mogućnosti da se odbrani. Nadležni sud mogao je da mu prizna postojanje olakšavajućih okolnosti i bio je dužan da ga oslobodi ako on uspe da dokaže postojanje više sile, odnosno da nije bio u mogućnosti da utvrdi sadržinu pošiljke. Apelacioni sud je u ovom predmetu potvrdio da činjenično stanje podupire osuđujuću presudu prvostepenog suda kojom je podnosilac predstavke proglašen krivim za carinski prekršaj krijumčarenja zabranjenih proizvoda – podnosilac predstavke je nemarno postupao i nije bila reč o neizbežnoj grešci budući da se oglušio o upozorenja predstavnika *Er Zaira* i nije proverio da li kovčeg predstavlja pošiljku koju očekuje i da li se u njemu nalazi sadržaj koji očekuje, a potom je na carini izjavio da kovčeg pripada njemu i da nema ništa da prijavi. Apelacioni sud je izrazio sumnju u korist podnosioca predstavke kada je reč o krivičnom delu unošenja opojnih supstanci, konstatujući da faktički dokazi ne podupiru osuđujuću presudu za to delo, koje tužilaštvu nameće veći teret dokazivanja.

Sud je utvrdio da je Apelacioni sud pažljivo izbegao automatsko pribegavanje pretpostavkama propisanim domaćim carinskim propisima. Taj je sud sledio presedan ustanovljen u sudskoj praksi kojim je ublažen neboriv karakter formulacija u propisima. Stoga je Sud zaključio da nije došlo do povrede stavova 1 i 2 člana 6.

Rešenjem o zamrzavanju imovine u skladu sa zahtevom kazahstanskih organa prekršena su imovinska prava podnositeljke predstavke zajemčena članom 1 Protokola br. 1

PRESUDA U PREDMETU **SHORAZOVA PROTIV MALTE**

(predstavka br. 51853/19)

3. mart 2022. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je rođena 1976. godine u Kazahstanu i živela je u Beču. Bila je udovica Rahata Alijeva (u daljem tekstu: R. A.). R. A. je ranije bio oženjen kćerkom tadašnjeg kazahstanskog predsednika Nursultana Nazarbajeva (u daljem tekstu: N. N.). R. A. je zauzimao nekoliko visokih državnih položaja u periodu od 1991. do 2007. godine. Međutim, između R. A. i N. N. došlo je do političkih tenzija i 2007. je izdat nalog za hapšenje R. A., nakon čega je on pobegao iz Kazahstana. Od 2009. do 2013. sa podnositeljkom predstavke je živio na Malti.

Kazahstanski organi su tokom celog ovog perioda istraživali navode da su podnositeljka predstavke i R. A. umešani u krivična dela prevare i pranja novca. Podneli su brojne zahteve za izručenje raznim evropskim zemljama (uključujući Austriju, Nemačku i Lihtenštajn). Pošto je Austrija odbila da izruči R. A., njemu je dva puta suđeno u odsustvu u Kazahstanu. Oba puta je proglašen je krivim za politička dela i osuđen na kaznu zatvora od 20 godina. Kazahstan je 2014. godine podneo zahtev Malti za pravnu pomoć, konkretno – da pomogne u identifikaciji imovine koja pripada podnositeljki predstavki i R. A. i da tu imovinu zamrzne. Malta je udovoljila tom zahtevu.

Podnositeljka predstavke i R. A. su 2014. pokrenuli ustavni postupak za obeštećenje zbog kršenja njihovih prava izazvanog zamrzavanjem njihove imovine, ali bez uspeha. R. A. je preminuo u zatvoru u Austriji 2015. godine, dok je čekao suđenje po optužbama za ubistvo. Podnositeljka predstavke je 2020. godine podnela zahtev malteškom Krivičnom sudu u kojem je navela argumente za ukidanje rešenja o zamrzavanju njene imovine. Malta je 2. novembra 2020. obavestena da je podnositeljka podnela predstavku Evropskom sudu za ljudska prava. Malteški Krivični sud je 2021. ukinuo rešenje o zamrzavanju, pošto je utvrdio da nema osnova za dalje zamrzavanje imovine podnositeljke predstavke, jer kazahstanski organi nikad nisu pokrenuli nijedan postupak protiv nje.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila da je Malta prekršila njena prava zajemčena članom 6 st. 1 i članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, jer je udovoljila zahtevu za pomoć i potonje izvršenje rešenja o zamrzavanju imovine. Štaviše, podnositeljka predstavke je tvrdila da su ustavni postupci koje je pokrenula zbog povrede njenih prava bili predugački, jer su trajali četiri godine i 10 meseci, te da su prekršena njena prava zajemčena članom 6 st. 1.

Član 1 Protokol br. 1

Sud je smatrao da je rešenje o zamrzavanju predstavljalo zadiranje u imovinska prava podnositeljke predstavke koje je podrazumevalo regulisanje upotrebe njene vlastite imovine. Iako je mera usvojena u skladu sa domaćim pravom, ona nije bila u skladu sa zakonom od samog početka, budući da, po mišljenju malteškog Krivičnog suda, podnositeljka predstavke nije nikada bila ni optužena ni osuđena za krivično delo u Kazahstanu, već je samo bila osumnjičena, usled čega su njoj i njenom suprugu bili uskraćeni pravni status optuženog u postupku i pripadajuća prava. Sud je bio zabrinut što nijedan organ niti domaći sud skoro osam godina nije detaljno ispitaio zakonitost situacije podnositeljke predstavke, što je, po njegovom mišljenju, ukazivalo na ozbiljan problem na nacionalnom nivou.

Pored toga, Sud je ispitaio da li je mera težila ostvarenju opšteg interesa. Potvrdio je da u svojoj praksi, opšte uzev, poštuje odluke državnih organa o tome šta predstavlja opšti interes. Međutim, u ovom konkretnom predmetu je na osnovu materijala predocenog Sudu i domaćim sudovima bilo jasno da je R. A. bio poznati politički protivnik kazahstanskog režima, te da bi mogao biti izložen njegovoj odmazdi. Dakle, premda bi rešenje o zamrzavanju moglo biti u opštem interesu, konkretne okolnosti ovog predmeta su iziskivale detaljnu ocenu od strane domaćih sudova.

Država je tvrdila da je cilj mere bila borba protiv kriminala i da je preduzeta u skladu sa obavezama Malte na osnovu člana 18 Konvencije Ujedinjenih nacija o borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Sud je, međutim, naglasio da sva uzajamna pravna pomoć mora biti u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Iako postoji dovoljno osnova za dovođenje u pitanje stvarnog karaktera radnji koje je Kazahstan preduzeo, malteški sudovi sa ustavnim nadležnostima nastavljali su da automatski utvrđuju da mera teži ostvarenju opšteg interesa, pri čemu nisu sproveli detaljnu procenu situacije značajne za ovaj predmet.

Kada je reč o srazmernosti, Sud je zauzeo stav da je zamrzavanje celokupne imovine podnositeljke predstavke po svojoj prirodi predstavljalo oštru i restriktivnu meru, jer je moglo da utiče na prava vlasnice u toj meri da dovede u pitanje njenu osnovu poslovnu aktivnost, pa čak i uslove života. Podnositeljki predstavke su tokom postupaka pred malteškim Krivičnim sudom u okviru kojih je izdato i više puta produžavano rešenje o zamrzavanju imovine bile uskraćene relevantne procesne mere zaštite od proizvoljnog i nesrazmernog zadiranja. Sud je zaključio da sudovi sa ustavnim nadležnostima nisu ispravili ove greške, jer su samo formalno uvažavali relevantne kriterijume prilikom procene sporne mere, za koju je podnositeljka predstavke tvrdila da je protivna njenim pravima iz člana 1 Protokola br. 1. Sud je, dakle, zaključio da su imovinska prava podnositeljke predstavke usled toga postala ništavna. Ovi su faktori bili dovoljni da navedu Sud da zaključi da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 6 st. 1

S obzirom na navedene zaključke o kršenju člana 1 Protokola br. 1, Sud je smatrao da nije neophodno da redovne postupke razmotri u svetlu člana 6 st. 1.

Kada je reč o dužini ustavnih postupaka, Sud je konstatovao da, s izuzetkom perioda od šest meseca, kada bi se kašnjenje moglo pripisati složenosti predmeta i novim podnescima, nije postojao nijedan konkretan period neaktivnosti, kao i da podnositeljka predstavke nije ukazala na bilo koje druge propuste u delovanju sudova. Dakle, iako je Sud smatrao da je period od četiri godine i 10 meseci predug za odlučivanje o jednom pitanju na dva nivoa nadležnosti, zaključio je da taj period nije prekomeran, te da nije prekršen član 6 st. 1 kada je reč o dužini ustavnog postupka za obeštećenje.

Član 41

Sud je podnositeljki predstavke dosudio 2.000 evra na ime nematerijalne štete i 586 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

Oduzimanje imovine od supruge optuženog za krijumčarenje, koji je preminuo pre okončanja krivičnog postupka protiv njega, nije predstavljalo povredu Konvencije

PRESUDA U PREDMETU
SILICKIENĖ PROTIV LITVANIJĖ

(predstavka br. 20496/02)

10. jul 2012. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnela litvanska državljanka rođena 1971. godine. Njen suprug je bio visoki službenik poreske policije koji je gonjen za brojna teška krivična dela, uključujući članstvo u kriminalnoj grupi koja se bavila krijumčarenjem velikih količina alkohola i cigareta. Pritvoren je avgusta 2000. godine.

Istražitelj je 2000. godine zamrznuo određenu imovinu podnositeljke predstavke, njenog supruga i njegove majke. Sud je u odgovoru na žalbu svekrve podnositeljke predstavke 2002. godine odmrznuo neku njenu imovinu. Sama podnositeljka predstavke se nije žalila na oduzimanje imovine. Nakon smrti njenog supruga u zatvoru 2003, litvanski sudovi su odlučili da nastave sa krivičnim postupkom, budući da se odnosio na delovanje kriminalne organizacije. Sud je tri člana te kriminalne organizacije proglasio krivim i osudio ih na po nekoliko godina zatvora i naložio je oduzimanje određene imovine za koju je utvrdio da je stečena protivpravnim delovanjem kriminalne organizacije. Podnositeljka predstavke je angažovala novog advokata da izjavi žalbu u ime svih ljudi pogođenih oduzimanjem imovine. Žalba je odbačena budući da je domaći sud stao na stanovište da su osuđena lica delovala kao organizovana grupa i da nisu bila kadra da objasne kako su imovinu stekli. Pored toga, podnositeljka predstavke je bila u potpunosti svesna kriminalnih aktivnosti svog supruga.

Žalbeni sud je takođe odbacio argument advokata da je oduzimanje imovine bilo nezakonito jer je postupak protiv supruga podnositeljke predstavke obustavljen. Pozvao se na član 72 Krivičnog zakonika, kojim je propisano da sud oduzima imovinu pribavljenu krivičnim delom ako su lica kojima je preneti znala da je nezakonito stečena. Vrhovni sud je odbacio kasacionu žalbu koju je taj advokat izjavio. Podnositeljka predstavke je u posebnom krivičnom postupku proglašena krivom za nezakonito prisvajanje imovine i krivotvorenje isprava i osuđena na kaznu zatvora od četiri godine. Ona je, međutim, kasnije pomilovana u skladu sa zakonom o pomilovanju.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila da nije mogla adekvatno da brani svoja prava budući da nije bila strana u krivičnom postupku protiv svog pokojnog supruga i da je bila prinuđena da preuzme odgovornost za krivična dela koja je navodno izvršio njen suprug, koji za njih nije osuđen. Tvrdila je da su joj povređena prava zajemčena članom 6 st. 1 i 2 i članom 1 Protokola br. 1.

Član 6 st. 1

Pritužba podnositeljke predstavke je potpadala pod obim dejstva člana 6 st. 1, budući da se spor o kojem je reč odnosio na građansko pravo. Zadatak Suda nije bio da apstraktno razmatra usaglašenost sa Konvencijom litvanskog krivičnog prava, po kojem su sudovi bili obavezni da oduzmu nezakonito stečenu imovinu, uključujući imovinu prenetu na treća lica, već da utvrdi da li su osnovna načela pravičnog suđenja bila poštovana tokom postupka oduzimanja imovine i da li je podnositeljka predstavke imala adekvatnu priliku da svoj slučaj iznese pred sudove.

Iako podnositeljka predstavke nije bila strana u postupku protiv kriminalne organizacije, Sud je utvrdio da su u važećem sistemu postojale mere zaštite. Konkretno, podnositeljka predstavke je mogla da podnese zahtev za reviziju i tako osporava oduzimanje imovine, što ona nije učinila.

Pored toga, njen advokat je, zastupajući njene interese, u žalbi naveo svu njenu imovinu čije je oduzimanje osporavao. Da je podnositeljka predstavke imala dokaze o legitimnom poreklu svoje imovine, mogla je da ih da advokatu tokom postupka po žalbi. Sud je stoga zaključio da je podnositeljka predstavke imala razumnu i dovoljnu priliku da iznese svoj slučaj, te da nije prekršen član 6 st. 1.

Član 6 st. 2

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je bila primorana da preuzme odgovornost za krivična dela koja je navodno izvršio njen pokojni suprug. Podsetivši na osnovno pravilo krivičnog prava da krivična odgovornost ne nadživljava lice koje je izvršilo krivično delo, Sud je ukazao na to da je postupak bio obustavljen samo protiv njenog supruga, a ne celokupan krivični postupak, te da je njegovo troje saradnika osuđeno zato što su zajedno sa njim formirali kriminalnu organizaciju. Litvanski su sudovi utvrdili da je konfiskovana imovina stečena nezakonitom korišću od kriminalnih aktivnosti cele kriminalne organizacije, ne samo delovanjem supruga podnositeljke predstavke.

Sud je zaključio da podnositeljka predstavke nije kažnjena za krivična dela svog pokojnog supruga, te da nije „nasledila” njegovu krivicu, kao i da se rešenje o oduzimanju ne može smatrati utvrđenjem njene lične krivice za bilo koje krivično delo. Stoga je konstatovao da nije došlo do povrede člana 6 st. 2.

Član 1 Protokola br. 1

Oduzimanje imovine podnositeljke predstavke naloženo je u skladu sa članom 72 Krivičnog zakonika, te je bilo zakonito. Određeno je oduzimanje imovine koju je nezakonito stekla kriminalna organizacija kojom je rukovodio pokojni suprug podnositeljke predstavke, a ta mera je težila ostvarenju legitimnog cilja – da osigura da podnositeljka predstavke ne profitira od imovinske koristi pribavljene krivičnim delom na štetu zajednice.

Domaći sudovi su utvrdili da je podnositeljka predstavke lično učestvovala u uplati sredstava za prokrijumčarenu robu, te da je morala biti svesna da je oduzeta imovina mogla biti kupljena samo imovinskom korišću od aktivnosti kriminalne organizacije. Takođe je u odvojenom postupku proglašena krivom za nezakonito prisvajanje imovine i krivotvorenje isprava. Pored toga, oduzimanje je naloženo u postupcima pred tri različita domaća suda, koja su utvrdila da je oduzeta imovina kupljena nezakonitom imovinskom korišću koju je kriminalna organizacija pribavila krivičnim delima. Konačno, nezakonite aktivnosti su bile široko razvijene i sistematične. Shodno tome, čini se da je oduzimanje predstavljalo ključnu meru u borbi protiv organizovanog kriminala, a Sud je zaključio da njime nije prekršeno pravo podnositeljke predstavke na neometano uživanje imovine.

Sud je stoga zaključio da nije prekršen član 1 Protokola br. 1.

Povreda člana 6 i člana 1 Protokola br. 1, jer su sudovi odbili da nakon izricanja oslobađajuće presude podnosiocu predstavke dosude naknadu za pritvor i gubitak i oštećenje njegove imovine zaplenjene tokom krivičnog postupka

PRESUDA U PREDMETU
TENDAM PROTIV ŠPANIJE

(predstavka br. 25720/05)

13. jul 2010. godine

1. Osnovne činjenice

Protiv podnosioca predstavke su 1986. godine pokrenuta dva krivična postupka, oba za krađu i držanje ukradenih stvari. U okviru prvog postupka je zadržan 135 dana u pritvoru, prvostepeni sud ga je 12. aprila 1993. proglasio krivim, ali je u žalbenom postupku 9. septembra 1993. oslobođen odgovornosti. U okviru drugog postupka je marta 1986. odobreno nekoliko pretresa doma i prodavnice elektronske opreme podnosioca predstavke, koji su sprovedeni u prisustvu njegove supruge. Civilna garda je tokom pretresa oduzela nekoliko stvari i veliku količinu elektronske opreme, koje je zadržala do okončanja postupka. Podnosilac predstavke je i u drugom postupku oslobođen odgovornosti 29. oktobra 1993. godine, a 19. novembra 1993. podneo je zahtev za povraćaj stvari koje su mu zaplenjene tokom istrage.

Oduzete stvari su vraćene 22. januara 1994. Međutim, nekoliko stvari, koje su predate ljudima koji su tvrdili da su njihovi vlasnici i koji su prijavili njihov nestanak pre zaplene, nestalo je. Mnoge stvari koje jesu vraćene podnosiocu predstavke bile su oštećene i u lošem stanju, a mnoge su bile zarđale. Podnosilac predstavke je Ministarstvu pravde i unutrašnjih poslova podneo zahtev za naknadu štete zbog pritvora, za stvari koje mu nisu vraćene i za oštećene stvari koje mu jesu vraćene. Pritužba podnosioca predstavke je odbačena, a njegove potonje žalbe nisu urodile plodom. Domaći organi su smatrali da podnosilac predstavke nije dokazao da su oduzete stvari nestale ili da su oštećene.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da je odbijanje domaćih organa da mu dosude naknadu za pritvor i gubitke koje je pretrpeo zbog propadanja imovine oduzete tokom krivičnog postupka protivno kako članu 6 st. 2 Konvencije, tako i članu 1 Protokola br. 1.

Član 6

Sud je potvrdio da do kršenja pretpostavke nevinosti dolazi ako se u sudskoj odluci odražava ideja da je optuženi kriv čak i kada njegova krivica nije utvrđena (odnosno, pošto je oslobođen odgovornosti ili pre nego što je utvrđena njegova krivica). Član 6 st. 2 odnosi se ne samo na krivični postupak već i na sudski postupak posle oslobađajuće presude, kada otvorena pitanja predstavljaju logičnu posledicu prvobitnog postupka. Dakle, nakon što oslobađajuća presuda postane pravosnažna, sudsko izražavanje sumnje u nevinost optuženog više nije prihvatljivo. To se odnosi kako na oslobađajuće presude usled nedostatka dokaza, tako i na oslobađajuće presude kada sudovi zaključe da je optuženi nevin.

Sud je konstatovao da je odbijanje ministra pravde i unutrašnjih poslova da odobri naknadu za pritvor podnosioca predstavke bilo zasnovano na činjenici da je oslobođen odgovornosti u žalbenom postupku, a usled nedostatka dokaza. Ova razlika između oslobađajuće presude zbog nedostatka dokaza i oslobađajuće presude zbog zaključka da navodno delo nije izvršeno bacala je sumnju na nevinost podnosioca predstavke. Štaviše, nacionalni sudovi su potvrdili rezonovanje Ministarstva i nisu rešili pitanje o kojem se radi. Sud je stoga utvrdio povredu člana 6 st. 2 Konvencije.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je konstatovao da zaplena imovine na koju se podnosilac predstavke žalio nije za cilj imala lišenje imovine, već privremeno regulisanje njenog korišćenja. Štaviše, nije bilo pokazatelja da zaplena nije bila zasnovana na zakonu. Međutim, Sud je ponovio da sredstva koja država primenjuje moraju biti srazmerna cilju čijem se ostvarenju teži. Pored toga, iako u članu 1 Protokola br. 1 nisu navedeni procesni zahtevi, lice tokom važećeg postupka mora imati odgovarajuću priliku da svoj slučaj iznese pred nadležne organe kako bi osporavalo mere kojima se krše njegova prava zajemčena tom odredbom.

Sud je ponovio da neki vlasnik oslobođen optužbi za šverc mora u načelu imati pravo na povraćaj zaplenjene imovine nakon izricanja oslobađajuće presude. Članom 1 Protokola br. 1 se ne uspostavlja pravo lica oslobođenog odgovornosti na naknadu sve štete zbog zaplene njegove imovine tokom istrage i krivičnog postupka. Međutim, organi koji oduzimaju imovinu moraju da preduzmu razumne mere kako bi tu imovinu očuvali, uključujući, naročito, sačinjavanje zapisnika imovine u vreme njene zaplene, kao i po njenom vraćanju vlasniku nakon izricanja oslobađajuće presude. Štaviše, u domaćem zakonodavstvu mora biti predviđena mogućnost pokretanja postupka

protiv države radi dobijanja naknade za štetu načinjenu zaplenjenoj imovini koja nastaje jer država nije održavala tu imovinu u relativno dobrom stanju. Međutim, na državama ugovornicama je da definišu precizne uslove prava na naknadu u ovim okolnostima.

Sud je u ovom predmetu smatrao da se teret dokazivanja u vezi sa nestalim ili oštećenim oduzetim stvarima nalazi na sudskim organima, koji su odgovorni za očuvanje imovine sve vreme dok je ona zaplenjena. Budući da domaći organi nisu pružili nikakvo opravdanje za nestanak ili oštećenje oduzetih dobara, oni su odgovorni za sav gubitak nastao usled zaplene. Sud je konstatovao da je država podnosiocu predstavke nametnula nesrazmerni i prekomerni teret jer je odbila njegov zahtev za naknadu, te je u svetlu navedenih faktora zaključio da je prekršen član 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je odložio razmatranje zahteva za materijalnu štetu i time dozvolio mogućnost sporazuma između podnosioca predstavke i tužene države, ali je podnosiocu predstavke dosudio 15.600 evra na ime nematerijalne štete.

Oduzimanje imovine podnosioca predstavke nakon stupanja na snagu novog zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene krivičnim delom nije otvaralo pitanje kršenja člana 7 i nije bilo protivno članu 1 Protokola br. 1

ODLUKA U PREDMETU
ULEMEK PROTIV SRBIJE

(predstavka br. 41680/13)

2. februar 2021. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo državljanin Srbije rođen 1968. godine. U vreme kada je Evropski sud za ljudska prava usvojio ovu odluku, služio je kaznu zatvora u kazneno-popravnom zavodu u Požarevcu. Podnosilac predstavke je u periodu između 2007. i 2009. godine osuđen na 40 godina zatvora kao vođa organizovane kriminalne grupe za niz teških krivičnih dela koja je izvršio u periodu između 1999. i 2003. godine.

Tužilaštvo za organizovani kriminal je 29. marta 2010. godine podnelo zahtev za oduzimanje imovine podnosioca predstavke u skladu sa Zakonom o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela iz 2008. godine (u daljem tekstu: Zakon iz 2008. godine). Predmet zahteva Tužilaštva bila je kuća podnosioca predstavke, koju je 1998. godine kupio za 374.409 DM (približno 190.000 evra). Tužilaštvo je tvrdilo da je ukupna zarada podnosioca predstavke od 1996. do 1998. godine, kada je kupio kuću, iznosila samo 22.789 DM (približno 11.650 evra), manje od jedne petnaestine iznosa koji je platio za predmetnu imovinu. Budući da je postojala očigledna razlika između zakonitih prihoda podnosioca predstavke i njegove imovine i pošto je osuđen kao član organizovane kriminalne grupe, Tužilaštvo je zatražilo oduzimanje predmetne kuće.

Dana 20. maja 2010. godine, specijalno veće Višeg suda u Beogradu usvojilo je zahtev Tužilaštva i izdalo rešenje o oduzimanju imovine, uz obrazloženje da postoje očigledna neslaganja između zakonitih prihoda podnosioca predstavke i vrednosti njegove imovine. Budući da podnosilac predstavke nije pružio nijedan uverljiv dokaz da je spornu imovinu stekao zakonitim sredstvima i budući da je osuđen za teška krivična dela sa elementima organizovanog kriminala putem kojih je „stekao ogromnu zaradu”, sud je utvrdio da je oduzimanje imovine bilo opravdano. Domaći sud je takođe objasnio da ovakva vrsta oduzimanja imovine ne iziskuje uspostavljanje direktne veze između krivičnog dela, za koje je podnosilac predstavke osuđen, i sticanja imovine. Naveo je da se imovina podnosioca predstavke oduzima u okviru posebnog

postupka usmerenog na imovinu stečenu krivičnim delom od strane osoba osuđenih za organizovani kriminal, što se u potpunosti razlikuje od uobičajenog oduzimanja imovine stečene krivičnim delom.

Viši sudovi su u žalbenom postupku potvrdili rešenje o oduzimanju imovine iz istih razloga. Na kraju je Ustavni sud 26. novembra 2012. odbacio sve pritužbe podnosioca predstavke na rešenje nižeg suda.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na osnovu člana 7 st. 1 Konvencije da je primenom mere oduzimanja imovine u njegovom slučaju prekršeno načelo neretroaktivnosti krivičnog zakona. Pored toga se žalio na povredu člana 1 Protokola br. 1, jer je oduzimanjem njegove imovine povređeno njegovo pravo na neometano uživanje imovine.

Član 7

Za potrebe Konvencije, ne može postojati „osuđujuća presuda” ukoliko nije u skladu sa zakonom utvrđeno da je došlo do izvršenja krivičnog dela ili, ukoliko je primenljivo, disciplinskog prekršaja. Slično tome, ne može postojati kazna ukoliko nije utvrđena lična odgovornost. Koncept „kazne” u članu 7 ima autonomno značenje. Kako bi zaštita koja se pruža prema ovom članu bila delotvorna, Sud mora imati slobodu da detaljnije ispita predmet i sam proceni da li određena mera predstavlja u suštini „kaznu” u smislu ove odredbe. Prilikom svake procene postojanja „kazne” polazi se od toga da li je predmetna mera izrečena nakon odluke da je neko lice krivo za izvršenje krivičnog dela ili nije. Međutim, i drugi se faktori mogu smatrati relevantnim u tom pogledu, uključujući, konkretno, prirodu i svrhu mere o kojoj je reč; njenu klasifikaciju u domaćem pravu; postupke u kojima se mera izriče i primenjuje; i težinu mere.

Sud je u ovom predmetu konstatovao da oduzimanje imovine u skladu sa članom 2 Zakona iz 2008. važi samo ako je lice osuđeno za jedno od teških krivičnih dela navedenih u toj odredbi, uključujući organizovani kriminal. Rešenja o oduzimanju imovine su stoga vezana i zavise od izvršenja dovoljno teškog krivičnog dela.

Kada je reč o klasifikaciji mere u domaćem pravu, srpski sudovi su jednoglasno zaključili da oduzimanje imovine pribavljene krivičnim delom ne predstavlja kaznu u smislu člana 34 st. 2 Ustava i člana 7 st. 1 Konvencije. Oni su utvrdili da oduzimanje imovine ne predstavlja dodatnu kaznu, već posledicu činjenice da su učinilac ili drugi

korisnici stekli imovinu koja potiče od izvršenja nezakonitog dela. Sud je konstatovao da institucija oduzimanja imovine stečene krivičnim delom koja je primenjena u slučaju podnosioca predstave nije uređena Krivičnim zakonikom Republike Srbije, već sasvim drugim zakonodavstvom, konkretno – Zakonom iz 2008. godine. Stoga, po mišljenju Suda, u relevantnom zakonodavstvu ne postoji ništa što jasno klasifikuje predmetnu meru kao kaznu.

Procenjujući prirodu i svrhu rešenja o oduzimanju, Sud je konstatovao da su mere propisane Zakonom iz 2008. imale za cilj ispunjavanje obaveza iz Konvencije Saveta Evrope o pranju, traženju, zapleni i oduzimanju prihoda stečenih kriminalom, te da su rešenja o oduzimanju imovine očigledno težila da obezbede da se kriminal ne isplati i da su bila prvenstveno restorativne, a ne kaznene prirode.

Sud je takođe primetio da nekoliko karakteristika srpskog sistema za oduzimanje imovine stečene krivičnim delom prema Zakonu iz 2008. godine isti čini uporedivim sa institucijom civilnog oduzimanja imovine *in rem*, a ne novčanom kaznom prema krivičnom pravu. Prvo, Sud je konstatovao da formulacija relevantnog zakonodavstva snažno sugerise da je sistem usmeren protiv imovine, a ne protiv osobe, što je očigledno iz činjenice da se oduzimanje može naložiti čak i u pogledu imovine koja pripada trećem licu ukoliko takva imovina potiče iz krivičnog dela, pod uslovom da treće lice nema valjano pravno potraživanje. Drugo, Zakon iz 2008. godine prepoznaje mogućnost oduzimanja imovine preminule osobe koja nikada nije bila optužena niti osuđena za bilo koje krivično delo ukoliko je imovina kupljena korišću od krivičnog dela. Treće, stepen odgovornosti učinioca nije bitan za utvrđivanje iznosa imovine koja je oduzeta. Četvrto, rešenja o oduzimanju imovine se ne mogu izvršiti zatvorom usled neplaćanja. Na kraju, prilikom izdavanja rešenja o oduzimanju imovine, srpski sudovi takođe mogu odlučiti da žrtvama dodele celokupnu ili deo zaplenjene imovine, što je uporedivije sa restitucijom usled nepravednog bogaćenja prema građanskom pravu nego sa novčanom kaznom prema krivičnom pravu.

Kada je reč o postupcima izricanja i sprovođenja mere, rešenje o oduzimanju je izdalo posebno veće krivičnog suda u posebnom postupku oduzimanja imovine, a njegova je ocena bila objektivna i zasnovana na relevantnim dokazima koje podnosilac predstave nije uspeo da pobije, pri čemu je rešenje izdato nakon što je on pravosnažno osuđen.

Kada je reč o težini spornog oduzimanja, Sud podseća da težina predmetne mere nije sama po sebi odlučujuća, jer mnoge nekaznene mere mogu imati značajan uticaj na osobu o kojoj se radi.

Nakon što je odmerio sve značajne faktore, Sud je zaključio da rešenje o oduzimanju imovine podnosioca predstavke ne predstavlja „kaznu” u smislu člana 7 i da se u ovom predmetu ne otvara pitanje povrede tog člana.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je primetio da je rešenje o oduzimanju imovine podnosioca predstavke predstavljalo zadiranje u njegovo pravo na neometano uživanje imovine. Sud nije imao nikakvih sumnji u pogledu jasnoće, preciznosti ili predvidljivosti sudskog rešenja o oduzimanju na osnovu propisa o oduzimanju. Što se tiče argumenta podnosioca predstavke da je došlo do proizvoljnog retroaktivnog proširenja obima mehanizma konfiskacije na imovinu koju je on stekao pre stupanja na snagu Zakona iz 2008. godine, Sud ponavlja da se zahtev „zakonitosti” sadržan u članu 1 Protokola. br. 1 obično ne može tumačiti kao sprečavanje zakonodavnog tela da reguliše upotrebu imovine ili da na drugi način ometa materijalna prava putem novih retroaktivnih odredaba koje regulišu kontinuirano činjenično stanje ili pravne odnose. Sud je stoga stao na stanovište da je oduzimanje imovine podnosioca predstavke bilo u potpunosti u skladu sa zahtevom „zakonitosti” sadržanim u članu 1 Protokola br. 1.

Kada je reč o zakonitosti cilja čijem je ostvarenju sporno oduzimanje imovine težilo, Sud je konstatovao da ta mera čini suštinski deo većeg zakonodavnog paketa usmerenog ka intenziviranju borbe protiv organizovanog kriminala. Ona je prvenstveno osmišljena da liši osobu dobiti ostvarene izvršenjem kriminalnih radnji i, što je još važnije, da onemogući njenu buduću upotrebu u kriminalnim radnjama. Shodno tome, cilj mere nije bio samo da osigura da se krivično delo ne isplati već i da se spreči promet sredstava zarad podsticanja zločinačkog poduhvata. Pored toga, mera je sadržala očigledne restorativne elemente, budući da su sudovi bili u mogućnosti da oduzetu imovinu dodele žrtvama krivičnih dela.

Sud je, pored toga, konstatovao da je podnosilac predstavke svoju pritužbu ograničio na „retroaktivnu” primenu mere oduzimanja. Ništa nije ukazivalo na to da ona nije bila srazmerna zakonitim ciljevima čijem se ostvarenju težilo.

Stoga je Sud odbio pritužbu o povredi člana 1 Protokola br. 1.

Pritužbe podnosioca predstavke o nepostojanju obrazloženja rešenja o oduzimanju proglašene su neprihvatljivim jer nije iscrpeo domaće pravne lekove

ODLUKA U PREDMETU
WEBB PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavka br. 56054/00)

10. februar 2004. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosioca predstavke je 26. oktobra 1994. službenik Uprave carina zaustavio na Istočnom pristaništu u Doveru. Posle prvog ispitivanja, podnosilac predstavke je objasnio da kod sebe ima u gotovini 27.000 funti sterlinga (oko 44.000 evra) koje planira da uloži u inostranstvu. Par trenutaka kasnije se ispravio i naveo da kod sebe ima 39.000 funti (oko 63.000 evra), da je samo deo tog novca njegov i da je krenuo da kupi nameštaj ili starinski auto. Odbio je da imenuje drugog suvlasnika gotovine. Novac mu je oduzet u skladu sa Zakonom o međunarodnoj saradnji u krivičnim stvarima iz 1990. godine (u daljem tekstu: Zakon iz 1990. godine), koji je kasnije zamenjen Zakonom o nezakonitoj trgovini opojnim drogama iz 1994. godine (u daljem tekstu: Zakon iz 1994. godine).

Prvostepeni sud u Doveru je izdao rešenje o oduzimanju novca nakon što je Uprava carina predočila dokaze da su na zaplenjenim novčanicama pronađeni tragovi nezakonitih droga, te da je podnosilac predstavke pokušavao da izbegne da odgovori na pitanja kada je zaustavljen, ali da je priznao da je osuđivan za krivična dela vezana za drogu u Ujedinjenom Kraljevstvu i Nemačkoj. Podnosioca predstavke je tokom celokupnog postupka zastupao pravobranilac i bilo mu je omogućeno da predočava dokaze u svoju korist. Prvostepeni sud je naložio oduzimanje novca, ali nije javno obrazložio svoju odluku.

Domaći sud je greškom naveo da je rešenje o oduzimanju izdato u skladu sa Zakonom iz 1990. godine, koji, za razliku od Zakona iz 1994. godine, na koji je trebalo da se pozove, nije predviđao izjavljivanje žalbe višem sudu, već samo podnošenje zahteva za sudsko preispitivanje odluke. Podnosilac predstavke je zatražio sudsko preispitivanje odluke o oduzimanju jer domaći sud nije obrazložio svoju odluku. Uprava carina je tokom tog postupka tvrdila da podnosilac predstavke na osnovu Zakona iz 1994. zapravo ima pravo da izjavi žalbu Krunskom sudu. Podnosilac predstavke je stoga izmenio argumente koje je naveo u zahtevu za sudsko preispitivanje, tvrdeći

da bi rešenje o oduzimanju trebalo poništiti jer je domaći sud odluku doneo u skladu sa ukinutim Zakonom iz 1990. godine umesto sa važećim Zakonom iz 1994. godine.

Viši sud je odbacio ovaj zahtev smatrajući da je navođenje pogrešnog zakona od strane domaćeg suda puka formalnost i da je tokom postupka primenjen pravilni zakon. Podnosilac predstavke je izjavio žalbu na ovu odluku, tvrdeći da mu je pominjanje Zakona iz 1990. godine naštetilo i da je navelo njega i njegove savetnike na pogrešno uverenje da pravo na preispitivanje žalbe ne postoji. Međutim, i ova je žalba odbačena iz sličnih razloga.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 6 st. 1 (prava na pravično suđenje), jer mu prvostepeni sud nije uručio presudu u kojoj je obrazložio rešenje o oduzimanju. Takođe se žalio da je sud koristio standard dokazivanja veće verovatnoće, koji predstavlja građanskopravni standard, premda je postupak bio krivičnog karaktera, a krivični standard dokazivanja – van razumne sumnje – jeste viši. Podnosilac predstavke se, pored toga, žalio i na povredu člana 1 Protokola br. 1 (prava na imovinu), tvrdeći da su njegova prava iz Konvencije prekršena jer mu je imovina oduzeta na osnovu građanskopravnog standarda dokazivanja.

Član 6

Sud je prvo ponovio da se krivičnopravni aspekt člana 6 ne može primenjivati na postupak oduzimanja imovine, budući da rešenje o oduzimanju ne podrazumeva utvrđenje krivice. Shodno tome je konstatovao da je domaći sud ispravno primenio građanskopravni standard dokazivanja, te da je pritužba podnosioca predstavke neprihvatljiva. Razmatrajući da li je postupak bio pravičan shodno građanskopravnom aspektu člana 6, Sud je stao na stanovište da ovo pitanje treba razmotriti u kontekstu pritužbe podnosioca predstavke o povredi člana 1 Protokola br. 1.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je konstatovao da je podnosilac predstavke tvrdio da je lišen imovine u odsustvu dovoljnih procesnih garancija. Sud je utvrdio da je rešenje o oduzimanju bilo zasnovano na domaćem pravu i da je težilo ostvarenju zakonitog cilja – borbi protiv trgovine drogom, a potom je prešao na razmatranje da li je ostvarena pravična ravnoteža između ostvarenja tog cilja i prava podnosioca predstavke. Postupak pred prvostepenim sudom je bio raspravni, a podnosilac predstavke je delotvorno

učestvovao u tom postupku i zastupao ga je njegov pravobranilac. Teret dokazivanja je tokom postupka snosila Uprava carina, a činjenica da je postupak oduzimanja sproveden primenom građanskopravnog standarda dokazivanja nije podrila njegovu pravičnost niti potkrepljivala argument da je rešenje o oduzimanju bilo nesrazmerno.

Sud je prihvatio mogućnost da je odbijanje domaćeg suda da objavi obrazloženje rešenja o oduzimanju moglo da naruši pravičnost postupka, bez obzira na činjenicu da podnosiocu predstavke nije izrečena nijedna krivična sankcija. Ovaj je zaključak bio zasnovan na načelu da obrazlaganje odluka u građanskopravnim postupcima takođe predstavlja deo zahteva vezanog za pravičnost iz člana 6 st. 1. Bez obzira na to, podnosilac predstavke je imao kako zakonsko pravo da izjavi žalbu Krunskom sudu, tako i mogućnost da zatraži sudsko preispitivanje odluke, ali on zapravo nije iskoristio nijednu od ovih mogućnosti kako bi osporavao propust domaćeg suda da objavi obrazloženje. Upravo je njegov pravni zastupnik bio dužan da budno pazi na sve manjkavosti u postupku koje bi mogle naštetiti interesima njegove stranke i da na njih upozori sud. Međutim, pravni zastupnici podnosioca predstavke nisu istakli sudu nikakve prigovore, već su bili zadovoljni što se postupak sprovodi u skladu sa Zakonom iz 1990. godine. Usled nerazumevanja značaja ovog pitanja u to vreme, advokati podnosioca predstavke su se odrekli prilike za puno preispitivanje žalbe, te i zadovoljenje za svoju pritužbu vezanu za propust domaćeg suda da objavi obrazloženje.

Kada je reč o sudskom preispitivanju odluke prvostepenog suda, Sud je napomenuo da je podnosilac predstavke odlučio da tvrdi da rešenje o oduzimanju treba ukinuti jer je izdato u skladu sa pogrešnim zakonom. Po mišljenju Suda, da je on umesto toga nastavio sa zahtevom za sudsko preispitivanje jer prvostepeni sud u Doveru nije obrazložio svoju odluku, Viši sud je mogao da od prvostepenog suda zatraži da izloži činjenično stanje i svoje obrazloženje kako bi se utvrdilo da li je došlo do pogrešne primene materijalnog prava. Zato je Sud zaključio da je podnosilac predstavke sebi uskratilo mogućnost da dobije to obrazloženje i odluku o usklađenosti odluke prvostepenog suda sa zakonom.

Podnosilac predstavke se u pritužbi o povredi člana 1 Protokola br. 1 usredsredio na činjenicu da sud nije pružio obrazloženje rešenja o oduzimanju njegovog novca. Međutim, nije iskoristio domaće pravne lekove u vezi sa ovim konkretnim pitanjem, već se u svom zahtevu za sudsko preispitivanje usredsredio na pogrešnu primenu Zakona iz 1990. godine. Zato je Sud zaključio da podnosilac predstavke nije iscrpeo domaće pravne lekove, te je predstavku proglasio neprihvatljivom.

Dugotrajni prekid prekršajnog postupka zbog kojeg je podnosilac predstavke bio sprečen da povрати privremeno oduzeti novac bio je protivan članu 1 Protokola br. 1

PRESUDA U PREDMETU
ZAKLAN PROTIV HRVATSKE

(predstavka br. 57239/13)
16. decembar 2021. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo hrvatski državljanin rođen 1944. godine koji je živeo u Pakracu.

Carinski organi bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) podnosiocu predstavke su 28. januara 1991. privremeno oduzeli 4.350 nemačkih maraka i 100 američkih dolara, koje je pokušavao da nezakonito prenese preko državne granice. Odeljenje Saveznog državnog inspektorata u Zagrebu je 27. marta 1991. pokrenulo prekršajni postupak protiv podnosioca predstavke. Hrvatska je 8. oktobra 1991. proglasila nezavisnost i prekinula sve veze sa SFRJ. Vlada Hrvatske je mesec dana kasnije izdala uredbu o prekidu svih prekršajnih postupaka koji su bili u toku pred Odeljenjem u Zagrebu do okončanja postupka sukcesije. Sporazum o pitanjima sukcesije SFRJ, kojim je uređeno upravljanje sredstvima SFRJ, kao i imovinska prava državljana SFRJ, stupio je na snagu 2. juna 2004. godine.

U takvim predmetima je protekom vremena nastupila apsolutna zastarelost za vođenje prekršajnog postupka. Podnosilac predstavke je 2007. podneo općinskom državnom odvjetništvu zahtev za povraćaj oduzetih sredstava. Državno odvjetništvo je taj zahtev odbilo 2008. godine, pri čemu je napomenulo da su oduzeta sredstva deponovana (i da se i dalje nalaze) na računu Saveznog deviznog inspektorata u Beogradu, Srbiji. Podnosilac predstavke je podneo tužbu protiv hrvatske države, zahtevajući povraćaj sredstava, ali je njegov zahtev odbijen uz obrazloženje da je vraćanje oduzetih sredstava moguće tek nakon okončanja prekršajnog postupka koji je prekinut do okončanja postupka sukcesije. Žalba podnosioca predstavke je odbijena 2011. godine.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 1 Protokola br. 1, tvrdeći da je trebalo da hrvatski organi obustave prekršajni postupak protiv njega jer je za delo za

koje je optužen odavno nastupila zastarelost. Da su hrvatski organi valjano obustavili postupak, tužena država bi bila u obavezi da mu vrati oduzeta sredstva.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je prvo razmotrio da li se povreda na koju se podnosilac predstavke žali može pripisati tuženoj državi. Zaključio je da može iz nekoliko razloga. Prvo, hrvatski organi su preuzeli prekršajni postupak od saveznih organa SFRJ. Drugo, hrvatski organi su sprovodili postupak u skladu sa hrvatskim pravom od trenutka kada su ga preuzeli od SFRJ. Treće, privremeno oduzete stvari morale bi biti vraćene kada nastupi zastarelost dela o kojem je reč i prema hrvatskom i prema srpskom pravu. Konačno, nadležni hrvatski organi nisu mogli da usvoje odluku o okončanju zastarelog prekršajnog postupka protiv podnosioca predstavke jer je postupak prekinut u skladu sa domaćim pravom.

Pošto je utvrdio da se situacija na koju se podnosilac predstavke žali može pripisati tuženoj državi, Sud je prešao na razmatranje da li su dugotrajni prekid prekršajnog postupka protiv podnosioca predstavke i njegova posledična nemogućnost da povrati privremeno oduzeti novac u skladu sa članom 1 Protokola br. 1.

Strane u postupku nisu osporavale da je oduzimanje novca podnosioca predstavke bilo privremenog karaktera i da nije predstavljalo lišenje imovine. Oduzet novac je, dakle, i dalje predstavljao privatno vlasništvo podnosioca predstavke. Sud je stoga utvrdio da oduzeta imovina predstavlja „imovinu” podnosioca predstavke u smislu člana 1 Protokola br. 1. Sud je, pored toga, utvrdio da dugotrajnu nemogućnost podnosioca predstavke da pristupi i koristi oduzetu imovinu treba razmotriti u svetlu opšteg načela navedenog u prvom pravilu člana 1 Protokola br. 1. Prvo pravilo, navedeno u prvoj rečenici prvog stava, artikuliše opšte načelo neometanog uživanja imovine.

Sud prilikom analize moguće povrede člana 1 Protokola br. 1 mora da ispita da li su postupci tužene države bili zakoniti, da li su težili ostvarenju cilja koji je bio u opštem interesu i da li je ostvarena „pravična ravnoteža” između opšteg interesa o kojem je reč i imovinskih prava podnosioca predstavke.

Sud je u ovom predmetu utvrdio da je prekršajni postupak prekinut u skladu sa domaćim zakonodavstvom. Sud je takođe utvrdio da je odlaganjem povraćaja privremeno oduzetih sredstava deponovanih na računima izvan nacionalne teritorije do okončanja postupka sukcesije bivše SFRJ i raspodele imovine bivše federacije

tužena država težila ostvarenju ciljeva zaštite javnih sredstava i nacionalne privrede, koji predstavljaju ciljeve u opštem interesu. Sud je, međutim, utvrdio da predugim prekidom prekršajnog postupka nije ostvarena pravična ravnoteža između opšteg interesa i imovinskog prava podnosioca predstavke, koji je bio prinuđen da snosi nesrazmerni teret. Sud je do ovog zaključka došao jer: a) podnosilac predstavke zbog predugog prekida postupka nije bio u mogućnosti da zahteva povraćaj privremeno oduzetog novca ni od hrvatskih ni od srpskih organa; i b) države naslednice SFRJ su na nacionalnom nivou pronašle rešenja da pojedincima u određenim okolnostima omoguće povraćaj sredstava, ali ne i pojedincima u situaciji podnosioca predstavke (vidi presudu u predmetu *Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*),^[163] Sud je stoga zaključio da je došlo do kršenja člana 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.327 evra na ime nematerijalne štete i 4.365 evra na ime sudskih troškova i izdataka. Sud nije dosudio materijalnu odštetu budući da je utvrdio da ne postoji neposredna uzročno-posledična veza između utvrđene povrede Konvencije zbog dugotrajnog prekida postupka od strane državnih organa i zahteva za naknadu materijalne štete koji je podneo podnosilac predstavke.

---

[163] *Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, presuda Velikog veća izrečena 16. jula 2014, predstavka br. 60642/08.

Novčana kazna jednaka iznosu od 60% vrednosti gotovine koja nije prijavljena prilikom ulaska u EU nije bila srazmerna, a mađarski propisi bili su protivni pravu EU

PRESUDA DRUGOG VEĆA SPEU – ZAHTEV ZA PRETHODNU
ODLUKU KOJI JE PODNEO SUD ZA UPRAVNE I RADNE
SPOROVE U KEČKEMETU, MAĐARSKOJ, U PREDMETU
**C-255/14 ROBERT MICHAL CHMIELEWSKI
PROTIV GENERALNE DIREKCIJE ZA CARINSKE I
FINANSIJSKE POSLOVE NACIONALNE PORESKE I
CARINSKE UPRAVE ZA REGION DÉL-ALFÖLD**

(predmet br. C-255/14)

16. jul 2015. godine

1. Osnovne činjenice

Gospodin Chmielewski je 9. avgusta 2012. ušao na teritoriju Mađarske iz Srbije, pri čemu nije prijavio iznos gotovine koju je nosio sa sobom. On je ukupno nosio 147.492 evra, konkretno – 249.150 bugarskih leva (BGN), 30.000 turskih lira (TRY) i 29.394 rumunskih leja (RON). Generalna direkcija za carinske i finansijske poslove nacionalne Poreske i carinske uprave za region Dél-Alföld (*Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Regionális Vám- és Pénzügyőri Főigazgatósága*) stoga mu je odlukom od 4. oktobra 2013. naložila da plati administrativnu novčanu kaznu u iznosu od 24.532.000 mađarskih forinti (HUF, oko 78.000 evra), jer nije prijavio gotovinu u vreme ulaska na teritoriju EU, protivno Uredbi br. 1889/2005 i Zakonu br. XLVIII iz 2007. godine (u daljem tekstu: Zakon br. XLVIII).

Prema Uredbi EU br. 1889/2005, koja za cilj ima sprečavanje nezakonitog kretanja gotovine, sva lica prilikom ulaska u EU moraju da prijave nadležnim organima na granici gotovinu od 10.000 evra ili više (uvodna izjava 6 Preambule Uredbe). Budući da na nivou EU nisu harmonizovane kazne za kršenje obaveze prijavljivanja gotovine, države članice su u skladu sa članom 9 st. 1 te uredbe u obavezi da propišu delotvorne, srazmerne i odvraćajuće kazne. Uredba br. 1889/2005 je transponovana u domaće pravo Zakonom br. XLVII iz 2007. godine. Prema članu 5/A st. 1 t. (c) tog zakona, svako lice koje pogrešno, nepotpuno ili uopšte ne ispunji svoju obavezu prijavljivanja gotovine propisanu članom 3 st. 1 Uredbe mora na licu mesta da plati novčanu kaznu u iznosu od 60% vrednosti gotovine kada je njena vrednost veća od 50.000 evra.

G. Chmielewski je podneo žalbu na tu odluku sudu koji je podneo zahtev za prethodnu odluku, u kojoj je, između ostalog, tvrdio da odredbe Zakona br. XLVIII nisu u skladu sa pravom EU.

2. Pitanja koja je postavio nacionalni sud

Sud za upravne i radne sporove u Kečkemetu je podneo zahtev SPEU za prethodnu odluku o sledeća dva pitanja:

Da li je iznos novčane kazne određen članom 5/A Zakona br. XLVIII o sprovođenju Uredbe br. 1889/2005 srazmeran zahtevu iz člana 9 st. 1 te uredbe, po kojem kazne propisane nacionalnim pravom moraju biti delotvorne i odvraćajuće, a istovremeno i srazmerne povredi i cilju čijem se ostvarenju teži?

Da li je zbog iznosa novčanih kazni koje propisuje član 5/A Zakona br. XLVII protivan zabrani prikrivenih ograničenja slobodnog kretanja kapitala iz Ugovora o EU i člana 65 st. 3 Ugovora o funkcionisanju EU (UFEU)?

3. Odluka SPEU

SPEU je konstatovao da su države članice EU ovlašćene da odrede kazne za nepoštovanje obaveza prijavljivanja koje smatraju najprimerenijim u odsustvu usklađenosti propisa EU o tim kaznama. Međutim, one su dužne da vrše ovo ovlašćenje u skladu sa pravom EU i opštim načelima tog prava, uključujući, konkretno u ovom predmetu, načelo srazmernosti. Dakle, administrativne ili kaznene mere propisane nacionalnim zakonodavstvom ne smeju da prelaze granice onoga što je nužno za postizanje ciljeva kojima to zakonodavstvo legitimno teži. Težina kazni mora odgovarati težini povreda zbog kojih su propisane i one moraju da imaju zaista odvraćajuće dejstvo, pri čemu moraju da poštuju načelo srazmernosti.

Kada je reč o zahtevima iz člana 9 st. 1 Uredbe, SPEU je potvrdio da se čini da kazne o kojima je reč predstavljaju primereno sredstvo za ostvarenje ciljeva kojima Uredba br. 1889/2005 teži, budući da će verovatno odvratiti lica od kršenja obaveza prijavljivanja. Kada je reč o zahtevu vezanom za srazmernost, SPEU je konstatovao da sistem po kojem iznos određene novčane kazne zavisi od iznosa neprijavljene gotovine sam po sebi ne deluje nesrazmerno. SPEU je, pored toga, pojasnio da zahtev vezan za srazmernost kazne propisan članom 9 Uredbe br. 1889/2005 ne znači da nadležni organi moraju u obzir da uzmu konkretne pojedinačne okolnosti svakog predmeta, poput namere ili ponavljanja dela.

Bez obzira na ova razmatranja, SPEU je zaključio da se u svetlu obaveze prijavljivanja propisane članom 3 Uredbe br. 1889/2005 ne može reći da je novčana kazna jednaka 60% iznosa neprijavljene gotovine kada taj iznos premašuje 50.000 evra srazmerna, te je konstatovao da ona prekoračuje granicu onoga što je nužno za obezbeđivanje poštovanja te obaveze i ostvarenje ciljeva postavljenih tom uredbom. SPEU je naglasio da član 9 Uredbe nema za cilj da kazni moguće prevare ili nezakonite aktivnosti, već povredu obaveze prijavljivanja gotovine.

SPEU je ukazao na to da je članom 4 st. 2 Uredbe br. 1889/2005 predviđena mogućnost zadržavanja neprijavljene gotovine u skladu sa članom 3 Uredbe na osnovu administrativne odluke i u skladu s uslovima utvrđenim u nacionalnom zakonodavstvu kako bi se nadležnim telima omogućilo vršenje kontrole i nužnih provera u vezi sa poreklom i namenom neprijavljene gotovine. Stoga bi sankcija u obliku novčane kazne nižeg iznosa, u kombinaciji sa merom zadržavanja neprijavljene gotovine, mogla ostvariti ciljeve pomenute uredbe, a da ne prekoračuje granice onoga što je u tom pogledu nužno. U ovom slučaju je iz spisa podnetom SPEU proizlazilo da zakonodavstvo o kojem je reč ne predviđa takvu mogućnost.

SPEU je stoga zaključio da nema potrebe da detaljnije razmatra drugo pitanje. Član 9 st. 1 Uredbe br. 1889/2005 o kontroli gotovine koja se unosi ili iznosi iz EU mora se tumačiti na način da mu je protivno nacionalno zakonodavstvo, kao što je ovo o kojem je reč, koje kao sankciju za povredu obaveze prijavljivanja predviđene članom 3 te uredbe propisuje plaćanje administrativne novčane kazne u iznosu koji odgovara 60% iznosa neprijavljene gotovine, u slučaju kada je iznos neprijavljene gotovine veći od 50.000 evra.

SPEU je pojasnio tumačenje obima nadležnosti Direktive br. 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim delima u Evropskoj uniji. Potvrdio je da je ta direktiva primenljiva i u slučaju kada su se svi elementi krivičnog dela o kojem je reč dogodili na teritoriji jedne države članice. Pored toga je pojasnio obim nadležnosti domaćih sudova za oduzimanje ekonomske koristi od izvršenja krivičnog dela za koje je učinilac gonjen i prava trećih lica da učestvuju u postupku oduzimanja kada se tvrdi da imovina o kojoj je reč pripada njima, a ne učiniocu.

PRESUDA TREĆEG VEĆA SPEU – ZAHTEVI ZA PRETHODNU ODLUKU APELACIONOG SUDA U VARNI, BUGARSKOJ U SPOJENIM PREDMETIMA KRIVIČNIH POSTUPAKA PROTIV DR (C-845/19) I TS (C-863/19)

(predmeti br. C-845/19 i C-863/19)

21. oktobar 2021. godine

1. Osnovne činjenice

Zahteve za prethodnu odluku je u pogledu ova dva predmeta podneo Apelacioni sud u Varni, Bugarskoj, a odnosili su se na tumačenje Direktive br. 2014/42/EU od 3. aprila 2014 o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim delima u Evropskoj uniji i člana 47 Povelje Evropske unije o osnovnim pravima (u daljem tekstu: Povelja). Zahtevi su SPEU podneti u kontekstu krivičnih postupaka nakon osude DR i TS (lica o kojima se radi), a ticali su se zahteva za oduzimanje iznosa novca pronađenih kod lica optuženih za posedovanje narkotika u cilju njihove distribucije, iznosa za koje su lica o kojima se radi tvrdila da pripadaju trećim licima.

Konkretno, odluka se odnosila na tumačenje člana 5 Direktive, kojim se uređuje prošireno oduzimanje i u kojem je, između ostalog, propisana obaveza država članica da usvoje neophodne mere za oduzimanje imovine u posedu lica osuđenog za neko krivično delo od koje ono može imati posrednu ili neposrednu ekonomsku korist u slučaju da sud na osnovu konkretnih činjenica predmeta smatra da dotična imovina potiče od krivičnih dela. Član 53 bugarskog Krivičnog zakona (KZ) predstavljao je relevantnu odredbu domaćeg zakona u svetlu koje je Direktiva tumačena u ovom predmetu, naročito u vezi sa klasifikacijom neposredne i posredne imovinske koristi od krivičnog dela, a u svrhu njenog oduzimanja.

DR i TS su uhapšeni 21. februara 2019. godine u Varni, jer su bili u posedu izuzetno opasnih nedozvoljenih narkotika koje su nameravali da prodaju. Sud ih je kasnije

proglasio krivim za ovo krivično delo. Nadležne vlasti su tokom pretkrivičnog postupka izvršile pretres stana i automobila DR, koji je u to vreme živeo sa majkom, bakom i dedom i tom su prilikom pronašle i zaplenile 4.447,06 bugarskih leva (BGN, oko 2.200 evra). Nadležne vlasti su tokom pretkrivičnog postupka izvršile i pretres stana u kojem je TS živeo sa majkom i tom su prilikom zaplenile 9.325,25 BGN (oko 4.800 evra).

Nakon osude lica o kojima se radi, Okružno javno tužilaštvo u Varni je podnelo zahtev Okružnom sudu u tom gradu za oduzimanje ovih iznosa novca u korist države, a u skladu sa relevantnom odredbom domaćeg prava. Regionalni sud je zahtev razmotrio na javnom ročištu kojem su prisustvovala lica o kojima se radi. DR je tokom postupka tvrdio da iznos pronađenog novca pripada njegovoj baki i da ga je ona pozajmila od banke, pri čemu je predložio dokaze koji su ukazivali na to da je njegova baka decembra 2018. podigla 7.000,06 BGN (oko 3.500 evra) sa svog bankovnog računa. Baka DR nije mogla da učestvuje u postupku budući da joj prema bugarskim propisima nije bilo dozvoljeno da se pojavi kao strana u postupku odvojeno od učinioca krivičnog dela o kojem se radi, niti ju je sud saslušao u svojstvu svedoka. TS je tvrdio da je zaplenjeni novac pripadao njegovoj majci i sestri, pri čemu je podneo pisane dokaze o ugovoru o potrošačkom kreditu u iznosu od 17.000 BGN (oko 8.500 evra) koji je njegova majka sklopila marta 2018. Iako majka TS takođe nije mogla da učestvuje kao strana u postupku, sud ju je saslušao u svojstvu svedoka o ovom pitanju.

Regionalni sud u Varni je odbio da odobri oduzimanje iznosa novca o kojima se radilo. Zaključio je da krivično delo posedovanja narkotika radi njihove distribucije, za koje su lica o kojima se radi osuđena, nije takvo da dovodi do ostvarivanja ekonomske koristi. Iako su predloženi dokazi da su lica o kojima se radi prodavala narkotike, uslovi za oduzimanje novca u korist države iz relevantne odredbe člana 53 st. 2 KZ nisu bili ispunjeni, budući da Javno tužilaštvo nije optužilo lica o kojima se radi za prodaju narkotika i jer krivičnim presudama nije potvrđeno postojanje trgovine narkoticima.

Javno tužilaštvo je izjavilo žalbu na ovu odluku Apelacionom sudu u Varni, sudu koji je podneo zahtev za prethodnu odluku SPEU. U njoj je tvrdilo da Regionalni sud nije primenio relevantnu odredbu u svetlu Direktive br. 2014/42. S druge strane, lica o kojima se radi su tvrdila da oduzimanju podleže samo materijalna imovina koja neposredno potiče iz krivičnog dela za koje su osuđena.

2. Pitanja koja je postavio nacionalni sud

Apelacioni sud u Varni je zastao sa postupkom i podneo zahtev SPEU za prethodnu odluku o sledećim pitanjima:

Da li su Direktiva br. 2014/42/EU i Povelja primenljive na krivično delo koje se sastoji od posedovanja narkotika u svrhu njihove distribucije, koje je izvršio bugarski državljanin na teritoriji Bugarske, pri čemu je eventualna ekonomska korist ostvarena u Bugarskoj i u njoj se nalazi?

U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje, šta se podrazumeva pod posrednom ekonomskom korišću od krivičnog dela iz člana 2 st. 1 relevantne direktive i da li iznos novca koji je pronađen u stanu osuđenog lica i njegove porodice ili u automobilu koji vozi, a koji je oduzet može predstavljati takvu korist?

Treba li član 2 Direktive [2014/42] tumačiti na način da mu se protivi odredba kao što je to član 53 st. 2 KZ, kojim se ne predviđa oduzimanje posredne ekonomske koristi od krivičnog dela?

Konačno, da li član 47 Povelje treba tumačiti na način da mu se protivi odredba kao što je to član 306 st. 1 t. (1) Zakona o krivičnom postupku (ZKP), kojim se omogućuje oduzimanje u korist države iznosa novca za koji se tvrdi da pripada nekom trećem licu, a ne učiniocu krivičnog dela, pri čemu to treće lice nema mogućnost da samostalno učestvuje kao strana u postupku i da ima neposredan pristup domaćim sudovima?

3. Odluka SPEU

SPEU je u odgovoru na prvo pitanje zauzeo stav da se Direktiva br. 2014/42/EU o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene krivičnim delima u Evropskoj uniji mora tumačiti na način da posedovanje narkotika u svrhu njihove distribucije potpada pod njeno područje primene iako su svi elementi svojstveni izvršenju tog krivičnog dela ograničeni na samo jednu državu članicu. SPEU je konstatovao da se Direktiva, između ostalog, temelji na članu 83 st. 1 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (UFEU), prema kojem EU može da utvrdi minimalna pravila o definisanju krivičnih dela i sankcija u oblasti posebno teškog kriminaliteta sa prekograničnom dimenzijom koja proizlazi iz prirode ili efekta takvih krivičnih dela ili iz posebne potrebe njihovog zajedničkog suzbijanja, te da nezakonita trgovina drogom predstavlja takvu oblast kriminaliteta.

SPEU je u odgovoru na drugo i treće pitanje o tumačenju koncepta posredne imovinske koristi od krivičnog dela u svetlu člana 2 st. 1 Direktive br. 2014/42 ukazao na to da, iako su lica o kojima je reč osuđena za posedovanje opasnih narkotika u svrhu njihove distribucije, ovo krivično delo samo po sebi nije takvo da dovodi do ostvarivanja ekonomske koristi. Iznosi novca čije se oduzimanje zahtevalo stoga nisu

mogli poticati od tog krivičnog dela. Pored toga, iako su postojali dokazi da su lica o kojima je reč prodavala narkotike, ona nisu bila ni optužena ni osuđena za to krivično delo. SPEU je u ovom predmetu konstatovao da je na sudu koji je podneo zahteve za prethodnu odluku da oceni da li je krivično delo o kojem se radilo u glavnom postupku moglo da dovede do ostvarenja ekonomske koristi, bilo posredno bilo neposredno, imajući u vidu okolnosti u kojima je krivično delo izvršeno.

SPEU je stao na stanovište da se Direktiva mora tumačiti na način da se njome predviđa ne samo oduzimanje imovine koja čini „ekonomsku korist” ostvarenu krivičnim delom za koje je učinilac osuđen već da je njome propisano i oduzimanje imovine koja pripada učinioocu kada je nacionalni sud koji odlučuje o predmetu uveren da imovina potiče od drugih kriminalnih radnji. Moraju se, međutim, poštovati garancije iz člana 8 Direktive, a krivično delo za koje je učinilac osuđen mora biti navedeno u članu 5 st. 2 i omogućiti posredno ili neposredno sticanje ekonomske koristi u smislu Direktive.

Kada je reč o četvrtom pitanju, SPEU je stao na stanovište da se član 8 st. 1, 7 i 9 Direktive br. 2014/42 u vezi sa članom 47 Povelje Evropske unije o osnovnim pravima mora tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis koji omogućuje oduzimanje u korist države imovine za koju se tvrdi da pripada licu koje nije učinilac krivičnog dela, a da pritom to lice nema mogućnost da učestvuje kao strana u postupku oduzimanja. U samoj Direktivi je navedeno da ona znatno utiče na prava lica, ne samo optuženih već i trećih lica koja tvrde da su vlasnici imovine o kojoj je reč. U članu 8 Direktive su propisane garancije radi zaštite tih trećih lica. U svetlu ovih odredaba člana 8, koje su navedene gore u tekstu, treće lice u kontekstu postupka oduzimanja koje tvrdi ili u pogledu kojeg se tvrdi da je vlasnik imovine koja podleže oduzimanju mora biti obavешteno o svom pravu da učestvuje u svojstvu strane u postupku i o pravu da se obrati sudu. Mora mu se omogućiti ostvarivanje ovih prava i pozivanje na pravo vlasništva pre donošenja rešenja o oduzimanju. SPEU je u ovom predmetu zaključio da zahtevi iz člana 8 Direktive nisu ispunjeni u okolnostima u kojima prema domaćem pravu treće lice ne može da učestvuje u postupku oduzimanja u svojstvu strane u postupku i da mora da podnese reivindikacionu tužbu građanskom sudu.

Pripremu ove publikacije je podržala Vlada Ujedinjenog Kraljevstva. Stavovi predstavljeni u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno zvanični stav Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.